

TARTALOM Mécses a te igéd

LACKNER PÁL: *Hamvadó gyertyafény* 41

Tanulmányok

CHIROPAFADZO MOYO: *Legyen meg a te akaratod!* 42

FERENCZI ÁGNES: *Halálból élet. Az utolsó dolog, amit felebarátodért tehetsz* 45

BÉRES ILDIKÓ: *A komikum kánonja* 52

Szókapcsolatok

HAFENSCHER KÁROLY (IFJ.): *Hit és szeretet. Egymástól függetlenül?
Együtt? Egyés mellett? Egyéssal szemben?* 57

Kitekintés

STEVEN BEVANS SVD: *Élet, öröm és szeretet: missziói dokumentumok párbeszéde.
Az Együtt az élet felé, az Evangélii Gaudium és a Fokvárosi Állásfoglalás* 60

SZENTPÉTERY PÉTER: *Evangélikusság és ökumené* 65

Figyelő

Könyvajánló

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA: *Botladozások a „kötényes Isten” nyomában* 69

Az igehirdető műhelye

LÁSZLÓNÉ AGOD ANETT: *Hatvanad vasárnap (2Kor 12,1–10)* 71

SZABÓ ANDRÁS: *Ötvened vasárnap (1Kor 12,31–13,13)* 73

BALOGNÉ VINCZE KATALIN: *Böjt 1. vasárnapja (Invocavit) (Mt 4,1–11)* 76

TAMÁSY TAMÁS: *Böjt 2. vasárnapja (Reminiscere) (Mt 15,21–28)* 78

Hamvadó gyertyafény

■ LACKNER PÁL

„Most bocsátod el, Uram, szolgálodat beszéded szerint békességgel, mert meglátta szemem üdvösségedet, amelyet elkészítettél minden nép szeme láttára, hogy megjelenjék világossággul a pogányoknak és dicsőségül népednek, Izráelnek.” (Lk 2,29–32)

Mindig csodáltam az egyházi esztendő egykori megalakítóit arány- és ritmusérzékük miatt. Sok olyan belső összefüggést, tartóelemet is elrejtettek ebbe a látszólag automatikusan ismétlődő és állandóan megújuló, mégis harmonikus dramaturgiába, amelyeket az ember csak évek, évtizedek alatt ismer fel. A karácsonyi ünnepekör legvége február 2., a negyvennapos Jézus bemutatása a templomban, népi nevén a gyertyaszentelő. A korán kivágott karácsonyfák egy-egy tűje tán még rejtezik a lakásban a függönybe akadva vagy a szőnyeg alatt, az ünnepi lakomák szokásos súlygyarapítását is, mint rendszeren, (majdnem) ledolgoztuk már. Legfeljebb a jéghideg templomokban tart még ki egy-egy feldíszített fa az ünnepi rekvizitumokból. Lelkészként átéljük, hogy a „papsorvasztó napok” (advent 4. – vízkereszt), megfejelve az ökumenikus imahéttel, végre lezárultak, visszatértünk a normálnak nevezett üzemmódba.

Még az elméletileg lehető legkorábban beköszönő, amúgy holdfüggő húsvét böjti előszelei sem találhatják a német szokás szerint mostanáig megtartott karácsonyfá függőit a helyükön, ugyanis a két-három évszázadonként előforduló március 22-i húsvét esetén is csak ötvened hét-főjére esik ez a dátum.

Simeon hálaéneke nem lehet a böjti idő textusa! Bach korában Lipcsében nem tartottak böjtben kantátás istentiszteletet, de ezen a napon még lehetett. (Írt is az ünne-

re legalább négy művet, és némelyik még a zseniális bachi színvonalon is kiemelkedően jó...) A megígért, régen várt Megváltó végre belép az életünkbe. Ennek fényét nem tompíthatja semmi, erre árnyék sem vetülhet. Az evangélista szavait érdemes lassan végigolvasni, az egész szakaszt, még ha nincs is benne semmi új, annyiszor olvastuk már, például a karácsony utáni vasárnap óegyházi evangéliumaként – bár idén ez a vasárnap elmaradt. Rejtett szimbólumok azért akadnak: Anna kora például ($84 = 12 \times 7$) két, a biblikus számmisztikában ekkor szentnek tartott szám szorzata, például a teremtése és Izrael törzseié. A teljességre, beteljesedésre utal. (Egy kézenfekvő tévedéstől hadd óvjak meg előre: a biblikus időszámítás a zsidó naptárt használta, nem a római polgárit. A szökőévben egy hónappal több van, azaz a 19 éves ciklusban 7 év 13 hónapos. Emiatt nem áll meg itt a hét és a hónap kombinációjával történő okoskodás.)

Simeon számára beteljesedett a személyre szabott ígéret. Ez békével tölti el. Luther énekében, amely énekeskönyvünkben az 500. szám alatt szerepel (micsoda áthallás!), ennek nyugalma süt át nehézségeken, betegségen, öregségen és halálon. A lelkeszi pályán lévők szintén egy személyes ígéret, az elhívás alapján szolgálnak. Hullámvölgyek és -hegyek, eredmények és kudarcok váltakozása vesz körül; az amplitúdó is változik, a lelkesedés ingadozik. Ezzel szemben Isten hívása, elhívása konstans marad. A világ zaja, romló belső hallás, dekoncentráció nehezíti ennek komolyanvételét.

Simeon számára az ajándék ez a tudat. A megígért és megélt jézusi béke bent, minden külső feszültség – rómaiak, betegség – ellenére.

Nekünk is?

Legyen meg a te akaratod!

■ CHIROPADFADZO MOYO

Az ima nem tisztán keresztény jelenség; imák léteznek a legtöbb más vallásban is, például az iszlámban, a judaizmusban, a hagyományos afrikai vallásokban és sok másban. A fogalom általánosságban egy istenség megszólítását jelenti, éppenséggel a legkülönbözőbb szándékokból fakadóan. A keresztények számára az ima az Istennel való kapcsolatba lépés eszköze. A keresztény hit szerint annak is az egyik útja, hogy Isten kapcsolatba lépjen az emberrel. Ebben a tanulmányban a keresztény ima tárgyalására szorítkozom.

Az ima legyen bensőséges, és hozzon létre kölcsönös kapcsolatot Isten és az emberek között, mert számunkra érvényben van az a parancs, hogy teljes szívünkkel szeressük Istent. Az ima fakadjon teljes szívünkkel, ahogyan 5Móz 6,5-ben olvassuk: „*Szeresd azért az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből!*” Isten megparancsolja nekünk, hogy imádkozzunk. Imádkozni lehet szavakkal, de szavak nélkül is – például áldozatbemutatással¹ vagy tánccal. 1Móz 3-ban azt olvassuk, Isten azért jött a földre, hogy parancsoljon teremtményének. Miután vétkeztek, Ádám és Éva elrejtőzött Isten elől; nem akarták, hogy Isten lássa őket, vagy hogy kapcsolatba kerüljenek vele. De Isten megragadta a kezdeményezést, hogy továbbra is kapcsolatban álljon teremtményével, mert Isten továbbra is összeköttetésben és párbeszédben akar maradni velünk.

Istennek az emberekkel folytatott közvetlen kommunikációjára példa Ábrahám elhívása (1Móz 12). Kölcsönös kommunikációt mutató találkozással van itt dolgunk. Isten szólítja Ábrahámot, és Ábrahám válaszol a hívásra. Is-

ten ígéretet tett Ábrahámnak, és ez az ígéret ösztönzés volt a párbeszéd folytatására.

Noha Isten kezdeményezte a párbeszédet, ez azonban egyre inkább kölcsönössé vált, és Isten ígérete tartotta fenn. Isten megígéri az embereknek, hogy meghallgatja őket, és válaszol nekik. A keresztény hit szerint Isten odafigyelése és válasza emberi alakot öltött – Jézus Krisztusban.

Három indoka van annak, miért imádkozzunk:

– Már az Ószövetség is imádkozásra buzdít minket, ugyanígy Jézus is azt mondja: „*Legyetek tehát éberek, és szüntelen könyörögjete.*” (Lk 21,36) A keresztények Isten kedvéért imádkoznak.

– Azért imádkozunk, mivel Isten megígéri nekünk, hogy hall minket (Zsolt 50,15), és kommunikálni akar velünk. A keresztények *önmaguk kedvéért* is imádkoznak.

– Azért imádkozunk Istenhez, hogy erőt adjon nekünk, hogy ellen tudjunk állni a rossznak, és gyógyítani tudjuk a világot. A keresztények *a világ kedvéért* imádkoznak.

Mindez nem a spiritualitás mély emberi forrásából fakadóan történik, abból a tisztán emberi kívánságból, hogy egyes dolgokat elérjünk, másokat meg elkerüljünk. A keresztény ima szerzője és fenntartója nem maga a keresztény férfi vagy nő, hanem keresztény felfogás szerint a Szentlélek, aki ösztönöz minket, és segít nekünk imádkozni (*Nagy káté, Miatyánk*).

Mivel a keresztény imádságnak különböző indokai vannak, megvan a formális szabadságunk arra, hogyan imádkozhatunk. Az imának mégis alázattal és töredelmes szívvel kellene történnie. És rendszeresen kellene imádkoznunk. De hogyan érhetjük el ezt? Egyfajta életstílus által, az Istennel folytatott folyamatos kommunikáció által, amely gyakran nem szavakban fejeződik ki. Úgy mondhatnánk ezt: Isten jelenlétének állandó tudatában élt élet. Ez áhítatos élet lenne. Az effajta ima önmagában hordja „jutalmát”: megmaradunk Isten biztos jelenlétében, amely meg-

¹ MILLER 1990, 706. o. Az áldozatbemutatás a kereszténységben csak a hálaadás értelmében lehetséges. Sosem áldozunk föl egy élőlényt, hogy elnyerjük Isten jóindulatát. Inkább arról van szó, hogy egy Isten által már megadott adományra válaszolunk.

erősít minket, és segít, hogy legyőzzük a rosszat magunkban és magunk körül.

Az Újszövetség azt mondja nekünk, hogy mindenütt imádkozhatunk (Mt 6,6; 1Kor 1,2); a templom az egyik lehetséges helye az imádkozásnak (Lk 24,53; ApCsel 3,1; 22,17). Az ima lehet személyes vagy közösségi, imádkozhatunk magánszféránkban vagy a hívők közösségében. Az imaközösség szükséges, mert a másokkal együtt imádkozás lelki gazdagodást jelent, és az egyház minden keresztényt egyesít abban, hogy egyénileg keresik Isten jelenlétét. Hangsúlyos, hogy az Újszövetség kifejezetten felszólít mindenkit az imádkozásra, függetlenül társadalmi helyzetétől vagy nemétől (vö. 1Sám 1,10), és hogy nincs szükség külső közvetítőre Isten és az emberek között, legyen az pap vagy különös karizmával bíró más személy. Mind a zsidó, mind a keresztény imádságban érvénytelenné váltak a nemiség és a hierarchia által emelt akadályok (vö. Lk 2,37–38; 18,13; 1,46–55).

Fil 4,6-ból megtudjuk, hogy imádságban mindent kérhetünk, ami a földön és az égben érint minket. Különböző módokon lehet imádkozni, és az imának különféle fajtái léteznek. Isten azt akarja, hogy kifejezzük szükségleteinket, és elpanaszoljuk, ha gondjaink vannak. Isten azt akarja, hogy eléje vigyük szükségleteinket és gondjainkat. De Isten azt is akarja, hogy kifejezzük hálánkat, és dicsőítsük őt azért, hogy megszabadít minket a haláltól, s értelmet és célt ad az életünknek.

A zsoltárokból, amelyeknek a szavaival Jézus is imádkozott, csodálatos példákat találunk az istendicséretre és a panaszra. Ezek a zsoltárok még ma is szólnak hozzánk. Keresztények ma is Isten elé viszik panaszukat és dicséretüket, és új dalokat, új „zsoltárokat” alkotnak. Egyes keresztények igen költői módon dicsérik Istent. Dicsérik Istent mindazért, amit népéért tett! Némelyek csak akkor dicsérik Istent, amikor utána mindjárt eléje tárják kéréseiket. Az istendicsérő imák általános mintát követnek, középpontjukban állnak mindazon okok, amelyek miatt Istent dicsérni kell. Erre a fajta istendicséretre jó példa a klasztrikus zsoltárok közül a nyolcadik és a harmincharmadik.

Megtanulni az imádkozást – a Miatyánk

Jézus megparancsolja nekünk, hogy az ő nevében imádkozzunk. Egy keresztény számára lehetetlen, hogy másképp inádkozzék, mint Jézus nevében, mert Jézus tanított meg minket arra, hogy Istent „mennyei Atyánknak” nevezzük, és az ő Lelke ösztönöz minket az imádkozásra. Ezért függetlenül attól, hogy megemlíjtük-e az ő nevét vagy sem, minden becsületes keresztény imádság Jézus nevében történik.

Luther Márton *Nagy kátéj*ának harmadik fő része elmagyarázza a Miatyánk jelentőségét, amelyet Jézus tanított meg tanítványainak, válaszul arra a kérésükre, hogy

tanítsa őket imádkozni (Lk 11,1). Ez a központi keresztény imádság, minden keresztény imádság lényege. Benne látjuk a kölcsönösséget, Isten akaratát, a mi szükségleteinket és a megváltást a rossztól: a Miatyánk Istenhez emeli szívünket, dicsőíti Isten szentségét, Isten országát, amely közöttünk van, és akaratának teljeseledését mind a földön, mind a mennyben. Aztán ez az ima elhozza Istent hozzánk, érintkezésbe hozza Istent a mi szükségleteinkkel – a testiakkal és a lelkiekkal egyaránt. Megbocsátást és megváltást imádkozunk ki az egész emberiség számára.

Lényeges az a mód, ahogyan a Miatyánkban megszólítjuk Istent: „*Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy*”. Jézus azt mondja nekünk: meghívást kaptunk arra, hogy az emberileg nézve legszemélyesebb módon szólítsuk meg Istent. A *Nagy káté* hét kérést különböztet meg a Miatyánkban, s ezek a keresztény imádság lényegét mutatják fel.

Az első kérés, „*Szenteltesse meg e te neved*”, arra vonatkozik, amit Isten a második parancsolatban követel, vagyis hogy Isten nevével ne éljünk vissza eskü, átok, csálás stb. által, hanem dicséretre és tiszteletadásra szolgáljon. Ne éljünk vissza Isten nevével olyan célok hamis igazolására, amelyek mögött tulajdonképpen politikai, gazdasági és magánérdekek állnak.

A második kérés, „*Jöjjön el a te országod*”, arra szólít fel minket, hogy fogadjuk el az Isten által Jézus Krisztusban adott kegyelmet, és azért könyörög, hogy Isten szava váljék valósággá bennünk és embertársainkban. A második kérés magyarázatául Luther azt írja: „...ez legyen az első, amit kérünk, akkor majd minden másban is bővülünk, ahogyan Krisztus tanítja: »Keressétek először Isten országát, és mindez megadatik néktek.« (Mt 6,33)” (KK 2: 172. o.)

A harmadik kérésben is – „*Legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is*” – arról van szó, hogy Isten akarata valósuljon meg bennünk. A Miatyánk harmadik kéréséhez fűzött magyarázatába Luther ezt az imádságot iktatja be: „*Legyen meg a Te akaratod, édes Atyám, ne az ördög és ellenségeink akarata, se azoké, akik üldözik szent igédet, azt megfojtani, országodat pedig gátolni akarják. Add meg nekünk azt is, hogy türelemmel hordozzuk és legyőzzük mindazt, amit ezért szenvednünk kell, hogy nyomorult testünk meg ne hátráljon és el ne bukják gyengesége vagy restsége miatt.*” (Uo. 173. o.)

A következő kérések – „*Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma*”, „*És bocsásd meg vétkeinket, ahogyan mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek*”, „*És ne vigy minket kísértésbe*” – emberi szükségletekre vonatkoznak. A „mindennapi kenyér” a legtágabb értelemben vett emberi szükségleteket jelenti, mindazt, ami a földi életet érinti. A „bocsásd meg vétkeinket” arra mutat rá, hogy mi a jelentősége hétköznapi életünk szempontjából a megbocsátás központi keresztény üzenetének. Az „ahogyan mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek” annak szükségességére utal, hogy legyünk együttérzők és irgalmasak felebaráta-

ink iránt, ahogyan Isten is ilyen irántunk. Az a kérés, hogy „ne vígy minket kísértésbe”, arra akar felszólítani minket, hogy ügyeljünk a kísértés különböző formáira, amelyekkel hétköznapi életünkben találkozunk, attól kezdve, hogy tetszésünket leljük „a hivalkodásban szertelen pompával, ranggal, dicsőséggel és hatalommal”, egészen „a téves hitig, a hamis elbizakodottságig és megkeményedésig” stb. (Uo. 179. o.) A *Nagy káté* ezt a magyarázatot fűzi hozzá: „Nem visz kísértésbe» tehát azt jelenti, hogy erőt és kitartást ad ellenállásra, de a kísértést nem távolítja el és nem szünteti meg.” (Uo. 180. o.)

Az utolsó, hetedik kérés a minden rossztól való megváltás kérése, és ámennel végződik: „...*de szabadíts meg a gonosztól. Ámen.*” Az „ámen” a hit igenlését fejezi ki, és azt akarja mondani, hogy nincs kétségünk afelől, hogy kéréseink meghallgatásra találnak; ez Istenbe vetett személyes bizalmunk jele.

A Miatyánk révén Jézus meg akar őrizni minket az imádság hamis felfogásától: hiszen léteznek azok a prózai imádságok, amelyek mindenestül csak kérésekből állnak. A legtöbben szinte foglyai ennek az imaformának, mivel úgy vélik, imádkozni azt jelenti, hogy folytonosan kérünk valamit. Némely kérésüket hosszú fejtegetéssel és szóvirágokkal adnak elő, mintegy azért, hogy meggyőzzék Istent. A szóáradatnak az a rendeltetése, hogy valamilyen ösztönözze Istent. Jézus azonban rámutat arra, hogy a hosszú imádság a képmutatás jele is lehet. A hosszú imádságokban többnyire áldásról, gyógyulásról vagy emlékeztetésről van szó. Tehát ha az emberek akarnak valamit Istentől, akkor hosszú kérésimákat mondanak. Nekünk azonban arra kellene gondolnunk, hogy Isten tudja, mit kívánunk, még mielőtt elmondtuk volna, és hogy imádságunk nagyon önző lenne, ha az említett tematikára korlátozódna. Ez azt jelentené, hogy Istent a szükségleteink szolgájává tennénk.

Meghallgatott ima – mágia és imádság

A keresztények hiszik, hogy Isten minden imájukat meghallgatja, és válaszol rájuk. Jézus azt mondja, hogy Isten a kérésimát is meghallgatja, ahogyan egy szerető apa. Isten megadja nekünk, ami számunkra jó. A kérések olykor másképp teljesülnek, mint ahogyan a kérelmező várja. Az, ahogyan Isten meghallgatja imáinkat és teljesíti kéréseinket, titok marad. Jézus szavait: „*Kérjétek, és adatik nektek*” (Mt 7,7) gyakran túlságosan felszínesen fogják föl, azzal az elvárással, hogy Isten rögtön hallgassa meg kérésüket. Némelyek úgy próbálják meg Isten figyelmét felhívni az imájukra, hogy igen energikusan viselkednek. Mások parancsoló hangnemet ütnek meg, amely olykor figyelmeztetésekbe torkollik, és olyan hangon beszélteti őket, mintha ők lennének Isten. Az ilyen esetekben gyak-

ran megállapíthatjuk, hogy még azt is elfelejtik, hogy az imában néven szólítsák Jézust. Ez nem olyan imádság, amelyet Jézus mondana.

A Miatyánk arra tanít minket, hogy Isten akarata iránt érdeklődjünk. Isten akaratának kell megtörténnie, ahogyan a mennyben, úgy a földön is. Meglehet, egyes keresztények azt kívánják, hogy a dolgok egy bizonyos módon történjenek, de lehet, hogy Isten mást akar. Gyógyulást kérünk, de Istennek talán egészen más válasza van. Ha a gyógyulásért mondott imánk után a halál következik, akkor Isten nem hallgatta meg az imánkat? A Biblia megtanít minket imádkozni, hogy hittel és bizalommal kérjünk, és amennyire tudunk, várjunk Isten válaszára. Az imádság nem annak eszköze, hogy diktáljuk Istennek, mi a dolga. Az imáinkra adott válaszok gyakran egészen másminyenek, mint vártuk. És szélsőségesen nehéz lehet hinni az ima meghallgatásában, amikor a rossz hatalmas megnyilvánulásával szembesülünk.

Azok, akik mágiát űznek, közvetlenül mozgatják a dolgokat, és mivel mágiával és az életre adott mágikus válaszokkal teli világban élünk, az emberek azt várják el, hogy a vallás szintén mágikusan hasson. Az emberek sokféle módon állnak nyomás alatt az életben, és ezért mindenre gyors választ akarnak. Ezért használnak egyes keresztények Afrikában például különböző anyagokat arra, hogy imáikat „megtámogassák”. Néhány esetben valódi „imakereskedelem” gyökerezett meg, s ennek során szent olajat, vizet stb. árusítanak azzal az ígérettel, hogy használatuk hatékonyabbá teszi az imát, és többé-kevésbé „garantálja” annak meghallgatását. Az imát kísérő külső jelek vagy tárgyak olykor segíthetnek, de rendkívül óvatosnak kell lenni, hogy ne lépjük át a bálványimádás határát. Megváltást és imádságokat nem lehet pénzért megkapni, mivel az ima lényege nem a mágikus elemekben áll, hanem a hitben és abban a készségben, hogy életünket Isten kezébe helyezzük. A keresztényeknek kötelességük egész szívükkel keresni az Urat, és mindent hitben cselekedni: „*Ha segítségül hívtok, és állhatatosan imádkoztok hozzám, akkor meghallgatlak benneteket. Ha kerestek majd, megtaláltok engem, ha teljes szívből kutattok utánam.*” (Jer 29,12–13) Isten tudja, mi az, ami mindegyikünknek jó egy adott időpontban: „*Mert a ti gondolataitok nem az én gondolataim, és a ti útjaitok nem az én útjaim, mondja az Úr.*” (Ézs 55,8)

Jézus azt mondja tanítványainak, hogy mindazt, amit az ő nevében kérnek az Atyától, megkapják (Jn 15,7; 16,13). Ugyanakkor a Jézus nevére való hivatkozás döntő pont az imádságunkat illetően: valóban olyan imakérés az, hogy Jézus szintén így fejezné ki? A keresztényeknek nem csupán imádkozniuk kellene Jézus nevében, hanem mindekelőtt bízniuk kellene öbenn. Ahhoz, hogy meghallgatást nyerjen, az imához elválaszthatatlanul hozzátartozik a Jézusba vetett hit.

Záró megjegyzések

A keresztény imában az Isten és az egyén közötti kapcsolat bontakozik és fejlődik ki. Ezért imádság nélkül nem létezik lelki fejlődés a keresztény számára. Persze az imádságnak léteznek nem szóbeli formái is, mint például a csend, a zene és a tánc, amelyek hasznosak abból a szempontból, hogy megalapozzuk és kifejezzük Isten előtt állásunk érzelmi és testi dimenzióit. Isten azt szeretné, ha önmagáért szeretnénk és tisztelnénk őt, de a magunk és a világ kedvéért is. Isten az imádság által önmagához vezet minket, illetve eljön hozzánk, elkísér minket szükségleteinkben és gondjainkban, de örömeinkben is. Isten a hit életformájaként bízott meg minket az állandó imádkozással. Istenhez imádkozunk, és Isten válaszol; nem önmagunkhoz imádkozunk, ezért ne vágjunk elébe az imánkra adott válaszoknak, hanem mindent Istentől várunk, tőle, aki Jézus Krisztusban jelen van, és Szentlelke által imádkozik bennünk. Jézustól azt tanultuk, hogy „Atyának” szólítsuk Istent. Ez azt jelenti: arra kaptunk meghívást, hogy istenkapcsolatunkban olyan megszólítást használjunk, amely az emberileg lehetséges legnagyobb közelséget fejezi ki. Ez a megszólítás ama kapcsolat intimitásának jele, amelyre meghívást kaptunk (JEANROND 1995, 120. o.). Ha komolyan vesszük ezt az intimitást, akkor az imádságban semmit sem fo-

gunk előírni Istennek, és nem fogjuk megkísérelni, hogy „megvásároljuk” az imánkra adott válaszokat, hanem úgy fogunk bízni Istenben, ahogyan Jézus tette.

Kérdések

- Ön milyen módon tapasztalta meg, hogy az imádság erőt ad és átalakít?
- Az Ön számára melyek az imádság leggyakrabban előforduló visszaélészerű formái?
- Miért imádkozzanak a keresztények, és miért fontos a közös imádkozás?

Hivatkozott művek

- Dr. Luther Márton nagy kátéja. In: *Konkordia könyv. Az evangélikus egyház hitvallási iratai*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1957. 2: 162. kk.
- JEANROND, Werner G. 1995. *Call and Response. The Challenge of Christian Life*. Gill and Macmillan/Continuum, Dublin – New York.
- MILLER, Watson E. (szerk.) 1990. *Mercer Dictionary of the Bible*. Mercer University Press.

Fordította: Gromon András

Halálból élet

Az utolsó dolog, amit felebarátodért tehetsz

■ FERENCZI ÁGNES

A szervátültetés a 20. század egyik legfontosabb orvostudományi vívmánya. Megvalósulásához számos új felfedezés és innovatív technikai megoldás volt szükséges. Az elmúlt évtizedek alatt emberek millióinak adott reményt egy teljesebb és hosszabb életre. Bár a téma aktuális, keveset foglalkozunk vele addig, amíg személyesen érintettek nem leszünk benne. Ez történhet donorjelöltként, szervre váró betegként, illetve a donor vagy recipiens hozzátartozójaként. Magyarországon évente átlagosan 500-600 szervátültetésre kerül sor, mégis küzdünk a szervhiánnyal.¹ E rövid tanulmány célja, hogy segítse a témában való tájékozódást, információt és impulzust adva a továbbgondoláshoz, diskurzushoz, segítő beszélgetésekhez és természetesen az egyéni állásfoglaláshoz.

A szervátültetés aktualitása

Hazánkban a szervátültetés kérdése – bár erről sokan nem tudnak – minden magyar állampolgárt érint. Ennek alapja a transzplantációra vonatkozó jogi szabályozás, amely a feltételezett beleegyezés elve alapján működik. Ez azt jelenti, hogy az agyhalál bizonyított beállta esetén a személy transzplantációra alkalmas szervei eltávolíthatóak, és átültetés céljából felhasználhatóak külön beleegyező nyilatkozat nélkül.² Amennyiben a donorjelölt még életben nem nyilvánította ki akaratát, több problémával is szembe kell néznünk.

Az első probléma gyakorlati jellegű, amelynek megértésében segít, ha magunk elé képzeljük a következő szitu-

¹ <http://www.ovsz.hu/oco/cimlap>.

² 1997. évi CLIV. törv. 211. §.

ációt. Egy család egyik tagja hirtelen, ám súlyos rosszullét miatt kórházi ellátásra szorul. A hozzátartozók szeme láttára gyöngül le napról napra, fájdalmasan rövid idő alatt. Az orvosok, bár szemmel láthatóan mindent megtesznek a beteg felépülése érdekében, mégsem tudnak biztató hírekkel szolgálni. A család reménykedik, ám az orvosok a legrosszabb eshetőség bekövetkeztére is felkészítik őket. Egy nap beteglátogatásra érkeve a család azzal a hírrel szembesül, hogy szerették elhunyt. Az őt kezelő orvos arról is tájékoztatást ad, hogy a halott szerveit átültetés céljából hasznosítani kívánják, ezzel lehetőséget adva másoknak egy teljesebb életre. Hogy a transzplantáció sikerességének esélyét növeljék, mesterségesen tartják fenn a halott légzését és keringését. A család lehetőséget kap arra, hogy még a szervkivétel előtt elbúcsúzhasson az elhunyttól. A kórterembe lépve nem egy halott, sokkal inkább egy alvó ember látványa tárul szemük elé: lélegzik, bőrének tapintása meleg. Beléjük hasít a kétely: „Talán mégsem halott, csak nagyon-nagyon beteg, az orvosok pedig lemondtak róla, és hasznot szeretnének húzni szerveiből.” Határozott tiltakozásukat fejezik ki a szervkivétellel szemben (ODUNCU 1991, 95–96. o.). Az orvosok, bár jogilag erre nem kötelezhetők, az esetek egy bizonyos részében helyt adnak e tiltakozásnak, így a szervátültetés nem jön létre. A transzplantra váró betegeknek tovább kell várniuk a megfelelő donorra.

A másik probléma etikai jellegű. Mivel az agyhalott ember akaratát kinyilvánítani képtelen, ezért önrendelkezéséről sem beszélhetünk. Amennyiben nem tett még életben tiltó nyilatkozatot, és családjával sem beszélt a témáról, sosem tudjuk meg, hogy milyen álláspontra helyezkedett volna a szervdonáció kérdésében. Etikai szempontból fontos ezért, hogy minden ember szembesüljön e kérdéssel és következményeivel, és ezek függvényében nyilvánítsa ki akaratát: tegyen tiltó nyilatkozatot, ha számára ez az opció elfogadhatatlan; vagy ne tegyen, amennyiben támogatja, de akkor családjával is ossza meg ehhez kapcsolódó gondolatait, akik így esélyt kapnak családtagjuk álláspontjának megértésére. Etikai szempontból így válik kifogásolhatatlanná a feltételezett beleegyezésen alapuló kadáver (halottból nyert) donáció.

A szervátültetés jogi és gyakorlati háttere

Ahhoz, hogy a fenti esetek kérdésében állást tudjunk foglalni, szükséges mind a jogi, mind pedig az anatómiai háttér megértése, valamint a donációs rendszerek ismerete. A transzplantálható szervek származhatnak élő donoroktól, akik általában családtagjuk vagy közeli ismerősük gyógyulása érdekében ajánlják fel szerveiket; illetve dobogó szívű agyhalottaktól (heart beating cadaver donor), akiknek személye anonim marad az átültetés folyamán.

A kadáver donorok transzplantációs nyilvántartásba való beszerzésére kétféle alkalmazott rendszer létezik:

az egyik az aktív beleegyezésen alapuló (opt-in, például Németországban, Nagy-Britanniában, az Amerikai Egyesült Államokban alkalmazott), a másik pedig a feltételezett beleegyezésen alapuló (opt-out, például Magyarországon, Ausztriában, Spanyolországban alkalmazott) rendszer. Az első esetben az állampolgárnak vagy a biztosítottnak (függetlenül attól, hogy egy állami szerv vagy a biztosítótársaságok kezelik az adatbázisokat) még életben nyilatkoznia kell arról, hogy halála után fel kívánja-e ajánlani szerveit mások gyógyulására – tehát a donációba pozitívan kell beleegyezni. A második típusú rendszerben akkor kell nyilatkozni, ha valaki határozottan nem szeretné, hogy szerveit felhasználják halála után – a beleegyezés ebben az esetben negatív, azaz a véleménynyilvánítás hiányát mint egyetértő magatartást konstatálják. Tehát a személy életében tett tiltó nyilatkozat hiánya esetén a halál bekövetkezése után a szervek jog szerint felhasználhatóak transzplantációs célokra. Hazánkban az Országos Transzplantációs Nyilvántartás gyűjti a nyilatkozatokat. A tiltó nyilatkozat személyesen, postai úton vagy házi orvos által juttatható el az Országos Transzplantációs Nyilvántartás részére.

Hazánkban az első veseátültetést 1962-ben hajtották végre Szegeden. A szervezett veseátültetés 1973-ban kezdődött meg az Egészségügyi Minisztérium finanszírozásában. Napjainkban már nemcsak veseátültetésre, hanem máj-, szív-, kombinált máj- és hasnyálmirigy-, valamint 2015 decembere óta tüdőátültetésre is lehetőség van Magyarországon transzplantációra is szakosodott klinikáin.³ A transzplantációs várólistákat az Országos Vérellátó Szolgálaton belül a Szervkoordinációs Iroda végzi.

Élő donoros szervátültetés esetében a donor önrendelkezése nem vitatható. Ezenfelül a magyar jogi szabályozás értelmében minden élő donoros, nem családtagok között történő szervátültetést megelőzően egy etikai bizottság vizsgálja ki az érdekeltségi háttérrel.⁴ Egy szeretett személyen való segíteni akarás elég motivációs erő lehet arra, hogy valaki a donorrá válás mellett döntsön. De mi motiválja az embereket arra, hogy haláluk után szerveiket másokkal megosszák, így ajándékozva egy ismeretlen számára az életet? Illetve milyen gondolatok hatására idegenkednek mások a halál beállta utáni donorrá válástól?

A tanulmányt megelőző kutatómunka során arra a következtetésre jutottam, hogy a szervadományozástól való elzárkózás háttérében (főként kadáver donáció esetében) alapvetően két dimenzió húzódik meg. Az emberek többsége vagy az orvosok iránti bizalmatlanság miatt (melynek háttérében általában az agyhalál meg nem értése áll), vagy pedig vallási okokra hivatkozva idegenkedik a donorrá vá-

³ <http://www.ovsz.hu/oco/sajtokozolemeny-2015-evi-magyarorszag-szervdonacios-es-szervtranszplantacios-adatokrol>.

⁴ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről: XI. fejezet: Szerv- és szövetátültetés, 206. §, 1–3.

lás gondolatától. Kellő tájékoztatás és gondos kísérés következtében a kezdeti szemlélet megváltozhat.⁵

A gyakorlat azt mutatja, hogy az ilyen jellegű egzisztenciális félelmek oldásában egy lelkipásztor, lelkipásztor vagy terapeuta hatékony segítséget tud nyújtani. A szorongás, idegenkedés vagy félelem hátterének feltárásában való segítség, az ember saját érzéseinek megértésében való kísérés központi része e szolgálatnak. Fontos azonban, hogy a segítőmunka célja sosem a donációra való rábeszélés, hanem egy egészséges attitűd kibontakozásában való kooperáció legyen, amelyből olyan felelős döntés születhet, amiben a személy nyugalmat talál. Ezt mind a tájékoztató, mind az egyént segítő szolgálatnak végig szem előtt kell tartania. Utilitarista gondolkodásmódnak itt nincs helye, mint ahogy morális alapelvekre vagy vallási nézetekre alapozva sem kényszeríthető senki szervei adományozására. A manipuláció (fakadjon akármilyen szándékból) etikailag elfogadhatatlan. A fenti princípiumok nemcsak a kadáver donációról való döntésre, hanem természetesen az élő donoros szervadományozásra való felkészülésre is vonatkoznak.

Az agyhalál kórlefolyása

A napjainkban alkalmazott neurológiai halálmegállapítás jelentősen különbözik a hagyományos légzéshez és keringéshez kötött halálmegállapítástól. Míg utóbbi érzékszervekkel jól észlelhető, addig a neurológiai halálmegállapítás műszeres vizsgálathoz és kórlefolyáshoz kötött.⁶ Az agyhalál beálltáról a nem szakavatott szemlélő megbizonyosodni nem tud, így számára az agyhalott egy gépekhez kötött alvó ember benyomását kelti. A hallott információ és a tapasztalat ellentétes jelentéstartalma vegyes érzelmeket vált ki: bizonytalanságot, félelmet, tagadást. Ez az ellentmondás általában ahhoz a hithez vezet, hogy az agyhalott még él, csak nagyon beteg. A hozzátartozók reménykednek felépülésében, és tiltakoznak a szervkivétel ellen. A gyászhírtől sokkos családtagot, akiben még él a remény, nehéz meggyőzni arról, hogy a test, amelyet lát, egy halott ember teste, akit gépek „tartanak életben” – pontosabban gépek óvják meg szerveit a romlástól.

Mint azt fentebb állítottuk, ennek hátterében részben az agyhalálról való ismereteink hiányossága is állhat. Az agyhalál megértésében és elfogadásában segítséget nyújthat, ha tudjuk, hogy a halál nem pontszerűen bekövetkező időbeli esemény, hanem sokkal inkább folyamat, amelynek meghatározott kezdete és nyomon követhető lefolyása van. Bár a halál beálltának többféle oka lehet, lefolyása mégis nagymértékben azonos a különböző esetekben (ODUNCU 1991, 93–106. o.).

A halál folyamatszerű jellegének hátterében a sejtek különböző oxigénellátási igénye áll. Legérzékenyebbek az agysejtek (agykéreg és agyi fehérállomány), amelyek nagyjából 2,5-3 percig élnek oxigén nélkül. Ezen túlmenően az agykárosodás veszélyével kell számolnunk, míg az 5 percet meghaladó oxigénhiányos állapot irreverzibilisen vegetatív állapotba hozza az agy sejtjeit, amelyek elhalnak. A test többi sejtje még órákig, napokig, sőt akár hetekig is működőképes maradhat az agyhalál beállta után. Éppen ezért felmerülhet a kérdés, hogy nem tulajdonítunk-e túl nagy jelentőséget az agy szerepének a halál megállapítását illetően. A felvetés jogos, hiszen az emberi test megannyi fontos szervvel bír, és az emberi élet nem köthető pusztán egyetlen szerv működéséhez.

A halálmegállapítás szempontjából az agyműködés jelentőségét nem egy intézményes megállapodás adja, hanem az agy a szervezet egészét koordináló és kontrolláló funkciója. Ez a tudatunktól kezdve egészen a sejszintű működésig terjed. A légzés és/vagy keringés leállása (klinikai halál) önmagában még nem jelenti a halál beálltát, hiszen a folyamat rövid ideig visszafordítható (reverzibilis). Ezzel szemben az oxigénhiány (vagy külső behatás) miatt elhalt agysejtek nem képesek a regenerálódásra. Az agyműködés leállásával az ember elveszti integritását – a szervek közti kommunikáció éppúgy megszűnik, mint a személyiség maga. Test és lélek együtt hal az agyhalál bekövetkeztével (uo. 149. o.). A folyamat irreverzibilis, azaz vissza nem fordítható. A légzés és keringés mesterséges fenntartásával, valamint a megfelelő tápanyagok bejuttatásával a belső szervek pár nap, legfeljebb pár hét erejéig megóvhatók a romlástól. A hozzátartozók már ebben az állapotban látják viszont az elhunytat.⁷

Az agyhalál megállapítását háromfős orvosi bizottság végzi (uo. 46–60. o.). Ha a donáció kérdése is szóba kerül, akkor az agyhalált megállapító bizottság tagja nem lehet egyszerre a transzplantációt végző munkacsoport tagja is. Első feladatuk, hogy megvizsgálják, nem áll-e fenn az agyhalált megállapítását kizáró tényezők valamelyike (például hypothermia vagy mérgezés), ezt követően pedig a háromtagú bizottságnak egyhangúlag kell bizonyítania az agyhalál fennállását. Ennek három faktora a tartós és mély eszméletlenség, a spontán légzés, illetve az agytörzsi reflexek mindkét oldali hiánya. A három tényező együttes fennállása bizonyítja az agyhalált. Ezt követően a bizottság harmadik feladata, hogy bizonyítsa az agyműködés hiányának irreverzibilis voltát. A megfigyelési idő az esetek többségében 72 óra, mely alatt négyóránként ellenőrzik az páciens állapotát. Az agyhalál megállapításának függvénye, hogy az agyműködés hiányának állapota folyamatosan fennálljon valamennyi tünet együttes jelenlétével. A bizonyítási idő leteltéig a páciensnek minden szükséges orvosi ellátást meg kell kapnia gyógyulása és életben maradása érdekében.

⁵ *Organtransplantation* 2014.

⁶ <http://www.ovsz.hu/oco/agyhalal>.

⁷ Lásd az ún. erlangeni baba esetét 1992 októberéből.

A fentiekből látható, hogy az agyhalál megállapítása szigorúan szabályozott munkafolyamat, az agyhalál pedig a személy teljes, vissza nem fordítható halálát jelenti. Ezek ismerete és megértése segítségül szolgálhat a transzplantációtól való félelmek feloldásában, amennyiben az orvosokban és az orvostudományban való bizalmat erősíti. Kulcs a kadáver donáció melletti vagy az elleni döntés meghozatalában. Ám az agyhalál tudományos leírása még nem képes önmagában a halál mibenlétét megfogni, és általa nem érthetjük meg egészen a halál misztériumát sem. A téma tudományos ismerete éppen ezért nem elég az egzisztenciális szorongás feloldására.

A Szentírásból ránk hagyott alapok

Korábban láthattuk, hogy a szervátültetés gondolatától elzárkózó emberek másik hivatkozási alapként vallási okokat neveznek meg. Bár a Biblia történetiségénél fogva nem ad konkrét útmutatást a szervátültetés kérdésében, az Írás egészében jelöli ki a felebarát iránti kapcsolat alapjait: a felebarát szükségének meglátása; önzetlen segítségnyújtás; ajándék jelleg. Ezekre az alapokra hagyatkozva tájékozódunk a transzplantáció kérdésében is.

A Szentírás tanúságtételére alapozva hisszük és valljuk, hogy az egész világot és benne minket, embereket Isten teremtett (1Móz 1; 2; Zsolt 8). Ő nemcsak Teremtőnk, de életünk fenntartója is (Zsolt 22,10–11). Isten az embert saját képmására teremtette (1Móz 1,27), és belé az élet leheletét adta (1Móz 2,7). Bűneink miatt elszakadtunk Istentől, így betegség és halál leleselkedik minden emberre (Róm 6,23a). Isten azonban továbbra is az ember javát akarja, ezért küldte egyszülött Fiát, kinek megváltó munkája lehetővé teszi az istenkapcsolat helyreállítását (Róm 6,23b).

A Szentírás tanúságtétele szerint Isten nem leli kedvét az ember bukásában. Bár számos helyen olvashatunk a betegséggel és halállal való sújtásról (Jób könyve, Dávid és Betsabé fia, Mirjam poklossága, Jeremiás szenvedései, a népszámlálás miatti dögvész, Jairus lányának vagy Lázárnak a halála stb. – de fontos megjegyezni, hogy a betegség nem mindig valamely bűn következtében történik), mégis az Írás egésze tanúskodik arról, hogy az Úr végső szándéka nem a pusztulás, hanem a kapcsolat helyreállítása az új teremtésben. E kapcsolatnak nemcsak szimbóluma, de egyértelmű ismérve a gyógyulás, a betegségek eltűnése, a halál megszűnése és az örök élet (Hós 13,14; Mal 3,20; Jn 5,24; Jel 21,5). Mindaz, ami Jézus Krisztusban kegyelemből nekünk adatott.

A gyógyulás és gyógyítás tehát Isten ajándéka és jelenlétének szimbóluma. Az evangéliumokat olvasva számtalan gyógyítási történetet találunk, amelyeket Jézus vitt véghez (*Christus Medicus*, lásd KÖRTNER 2008, 241. o.): vakok, süketek, bénák gyógyítása, tisztátalan lelkek kiűzése, halottak feltámasztása, a templomszolga fülének gyógygyógyítá-

sa. E történetek mind arról tanúskodnak, hogy Isten számára az ember testi és lelki épsége egyaránt fontos, hiszen csak így, testi és lelki dimenziót egybevéve beszélhetünk emberről. Jézus gyógyításai mindig a bűnök bocsánatához kötöttek: test és lélek együtt gyógyul Isten áldó jelenlétében.

Kísérlet a keresztény állásfoglalásra

De hogyan köthető össze hitünk a modern orvostudományval? Beszélhetünk-e arról, hogy kórházakban fekvő vagy transzplantációs várólistán várakozó emberek mind bűneik miatt kerültek oda? Levonhatjuk-e azt a következtetést, hogy a gyógyulás az orvostudomány segítségével nélkül is bekövetkezhet, ha valaki igazán hisz Istenben? Nem mond-e ellent a transzplantáció Isten akaratának? Szabad-e a szerveket egyik emberből egy másikba átültetni akkor, ha abból a donornak kára származik? E kérdések megválaszolásához a körültekintő teológiai munka és az imádságos háttér elengedhetetlen kritérium (1Tim 4,4).⁸

Gyógyulást egyedül Isten adhat, kinek kezében az orvostudomány és az orvosok eszközként szolgálnak. Maga az evangélista Lukács is orvos volt, és az Írás több pontján is konkrét parancsot találunk a betegek és gyengék ápolására, gyámolítására. Ez történik szeretetteljes ápolásában és a betegért való imádságban (Jak 5,13–15; Mt 25,35–36). Ez a két dimenzióban való látásmód elengedhetetlen a biblikus emberszemlélethez. Nem beszélhetünk csak a test vagy csak a lélek gyógyításáról, hiszen azzal megtörjük az ember teremtésbeli egységét.

Nem mondhatjuk azt sem, hogy aki a kórházi ágy mellett áll, az kevésbé lenne bűnös, mint aki rajta fekszik. Isten döntései, hogy kinek milyen ajándékokat és megpróbáltatásokat ad az életébe, szuverének és nem érdem szerint kiosztottak (5Móz 29,28). Isten nemcsak a beteg embert formálja így, hanem azokat is, akik vele kapcsolatban vannak. Egészségként, beteg embertársunk mellett állva tehát az a feladatunk, hogy támogassuk őt, és ahogy tudunk, enyhítsünk szenvedésén.

De mi történik akkor, ha a szenvedés enyhítésének leghathatóbb módja az, ha saját testemet, saját életemet osztom meg a beteggel? Hiszen a szervadományozás során nem pusztán egy tulajdonunkról mondunk le, hanem önmagunkat osztjuk meg a másik javára. Életét mindenki Istentől kapta, így nem úr az ember önmaga felett, hanem Isten előtt felelős. Az emberi élet bibliai értelemben szent, azaz Isten számára elkülönített. Elajándékozhatom-e ennek tudatában szerveimet? Jézus Krisztus mondja: „Az

⁸ További tanulmányozásra ajánlom a Német Püspöki Tanács és a Német Protestáns Egyházak Tanácsának közösen kiadott dokumentumát: *Erklärung* 1990. http://www.ekd.de/EKD-Texte/organtransplantation_1990.html.

az én parancsolatom, hogy úgy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket. Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaiért. Ti barátaim vagytok, ha azt teszitek, amit én parancsolok nektek.” (Jn 15,12–14) Az élet megosztása – aminek számtalan módja van – a tanítványság és Krisztus-követés jele (KÖRTNER 2008, 239–242. o.). Jézus Krisztus valóban önmagát adta értünk, minket azonban nem arra utasít, hogy mások javára váljunk meg életünkötől.

Természetesen senki sem kényszeríthető arra, hogy szerveit akár élteben, akár holtában mások számára felajánlja. A keresztény értékrend alapján viszont a szeretet és a szolidaritás megvalósulásaként kell tekintenünk a szerv- és szövetadományozás különböző formáira. Az imádságos háttérű, tájékozott, felelős döntés meghozatala azonban minden ember saját feladata, amelyhez természetesen kérheti egy másik keresztény testvér, illetve lelkipásztor segítségét. A kényszerített adományozás nem helyeselhető, hiszen így éppen a lényeg, az ajándék jelleg veszik el – e nélkül a donáció csak funkcionális, önkény alapú érdekdöntés (1Kor 13,3; 2Kor 9,7).

A történelmi egyházak állásfoglalása

A szervátültetés témakörében természetesen a történelmi egyházak is igyekeztek állást foglalni és a határokat kijelölni. A római katolikus, ortodox, evangélikus és református egyházak egyetértenek abban, hogy a szervadományozás a szeretet cselekedete, így az evangélium betöltése, amennyiben a donor szabad elhatározásából adja valamely szervét vagy szövetét felebarátja megsegítésére. Bár az ajándék e fajtája Istennek tetsző, a donorjelöltet semmiféle eszközzel nem lehet szervadományozásra kényszeríteni. Erre való kényszerítő ok a Szentírásból sem vezethető le. Senki élete el nem vehető, még akkor sem, ha ennek árán mások élete megmenthető lenne.⁹

Bár a fentiekéről nemzetközileg elfogadott közös dokumentum nem készült, az egyénileg tett állásfoglalások alapján mégis ezek a közös alapelvek emelhetőek ki. Összességében megállapítható, hogy a felekezetek által tett nyilatkozatok harmonikusan kiegészítik egymást, és sokszínűen világítják meg a szervátültetés aspektusait. Míg a római katolikus egyház a humánus és az emberi méltóság védelmét hangsúlyozza,¹⁰ addig a református testvérek

az örök élet távlataiba helyezik a transzplantációt.¹¹ Az ortodox egyház az imádság erőterébe helyezi a tájékozódás alapjait, így engedve teret Isten akarata elfogadásának.¹²

Az evangélikus egyházak által kibocsátott iratok a fentiekhez képest lelkigondozói jellegűek. Ez adódhat természetesen abból, hogy az írások nagy része német tartományi egyházaktól származik. Németországban a szervdonorok toborzása aktív beleegyezés alapján történik. A donorkártya kitöltésének elmulasztása a személyre nézve semmilyen következménnyel nem jár (nyilatkozat hiányában a szervkivétel nem történhet meg), ám a kadáver donorok száma egyre csökkent az elmúlt években. Ez a várakozási listák hosszabbodásához és a recipiensek túlélési esélyeinek csökkenéséhez vezetett. A humánus és szolidaritás nevében a német tartományi egyházak ezért számos lépést tettek a hívek informálása és a kérdés jelentőségének hangsúlyozása érdekében.¹³

Lelkigondozás és szervátültetés

A szervátültetés és lelkigondozás kérdéskörében négy csoportra oszthatjuk az érintetteket: a kadáver donáció lehetőségéről döntő donorok, élő donorok, recipiensek és hozzátartozók. Természetesen a kör kiegészíthető még a transzplantációt végző orvosok és kórházi ápolók mentálhigiénés kísérésével, de ebben a tanulmányban csak a fenti négy csoportra fókuszálunk. Fontos, hogy lássuk az egyes csoportok közötti különbségeket, a különböző élethelyzeteket, mivel ez hatékonyabbá teszi a lelkigondozói szolgálatot.

Kadáver donor

Az ember, ki még élteben a halála utáni szervadományozás lehetőségeit fontolgatja, tulajdonképpen saját mulandóságával, földi élete végességével néz szembe. Ez nyugtalan-ságot, egzisztenciális szorongást, az integritás elvesztésétől való félelmet válthat ki, mely érzések megértésében és feloldásában egy lelkigondozó segítséget nyújthat. Dogmatizálás, üres, morális frázisok helyett támogatói légkörre van szükség. A lelkigondozói attitűd többféle aspektusban nyilvánulhat meg. Egyrészt türelemben, mivel a lelkigondozottat nem szabad a választás kényszerhelyzetébe hozni. A kérdés átgondolása időt és mentális munkát igényel, mely sok esetben a gyászfeldolgozás jeleit is mutatja. Ennek felismerése, a lelkigondozott érzéseire való reflektálás, a hitben és keresztény szabadságában való megerősítés, az imádság,

⁹ <http://www.ovsz.hu/oco/egyhzak>.

¹⁰ II. János Pál pápának az Európai Szervtranszplantációs Társaság 1991-es, római kongresszusán vagy 2000-ben a Transzplantációs Társaság Világkongresszusán elhangzott beszédei; XVI. Benedeknek a *Gift for Life* nemzetközi kongresszuson elhangzott beszéde 2008-ban; II. vatikáni zsinat: *Gaudium et spes* (1965); Hittani Kongregáció: *Donum Vitae* (1987).

¹¹ *A Romániai Református Egyházat Zsinatának bioetikai kérdésekkel kapcsolatos tanítása*. Kolozsvár, 2009.

¹² http://orthodoxwiki.org/Organ_donation.

¹³ *Leben und Sterben im Herrn* 2014; *Organtransplantation* 2014.

valamint a szervátültetéssel kapcsolatos hiteles információszolgáltatás mind jó eszközök a közös munka során.¹⁴

A Márk evangéliumában elhangzó ige (Mk 12,29–31) a nagy parancsolatról három dimenzióba helyezi a szeretetet: Isten szeretete, a felebarát szeretete és önmagunk szeretete. A szeretet e három dimenziójának harmonikusan kell megjelennie döntéseinkben – elkerülve ezzel a meghasonlást –, így a szervátültetésről való személyes elhatározás esetében is. Az ember nem izoláltan él, mindentől független lény. Teremtettségéből adódóan élete Istenhez kötött, ember létéből fakadóan pedig kisebb és nagyobb társadalmi egységek tagja. Az Istentől és a társadalomtól kapott ajándékok ösztönözhetnek valakit arra, hogy hálaépp beleegyezően viszonyuljon a donorrá válás kérdéséhez. Függetlenül attól, hogy végül milyen döntésre jut – a donáció mellett vagy ellen –, a lelkigondozottat emberi méltóságában támogatni kell a kísérés során. A lelkigondozó feladata, hogy segítsen eloszlalni a bénító félelmeket azzal, hogy a bizalom kötelékeit erősíti: bizalom abban, hogy a szeretteim nem hagynak egyedül meghalni; bizalom abban, hogy az orvosok és ápolók minden tőlük telhetőt megtesznek gyógyulásom érdekében; bizalom a társadalom gyengéket és betegeket gyógyító struktúrájában; és legfőképp bizalom Istenben, aki rólunk minden körülmények között gondoskodik, és betartja ígéreteit. E bizalmon alapuló megnyugvás segíthet abban, hogy az ember önmagára, hozzátartozóira és a felebarátra nézve is felelős döntést hozzon.

Élő donor

Családtagunk, kedves barátunk betegségének, szenvedésének látványa, a várakozási idő végtelennek tűnő bizonytalansága, a család naponkénti áldozata a beteg érdekében mind-mind motivációs erői az élődonoros szervátültetésnek. Egy vesebeteg esetenként akár egy évtizedet is várhat, míg új szervhez jut. Különösen is fájdalmas, ha egy családban a gyermek szenved súlyos betegségtől. Természetes, hogy ilyen esetekben a szeretet és az empátia tettekre sarkallja a hozzátartozókat, akik a körülmények javítása mellett hathatós segítséget is szeretnének nyújtani. A beteg szenvedésének könnyítése mellett a család életminőségének javítása is motiváció lehet az áldozathozatalra. Az emocionális, pszichológiai és biológiai szempontokat figyelembe véve természetes lenne azt gondolni, hogy családtagok és közeli hozzátartozók között a szervadományozás magától értetődő cselekedet. Ezt azonban nem lehet sem kézenfekvő, sem elvárható magatartásnak tekinteni.

Családon belül a kompatibilis személy(ek)től a többi családtag elvárja, hogy a szükséges életmentő szervet a szenvedővel megossza. A donorból azonban nem szabad

a beleegyezést kikényszeríteni, meghátrálása esetén pedig döntése miatt elítélni. Az ember önrendelkezésre való szabadsága nem csorbítható még emocionális érvekkel sem. A donornak nemcsak a műtéttől és annak következményeitől való félelmet, hanem a család és a recipiens elvárásait is fel kell dolgoznia. Mindemellett a meghátrálásnak már a gondolata is önvádat gerjeszthet. A potenciális donorként számításba jövő családtag csapdában érezheti magát.¹⁵

A transzplantációt végző orvos (adott esetben az etikai bizottság) alkalmatlannak nyilváníthat egy immunológia- ilag kompatibilis donorjelöltet akkor, ha nincs meggyőződve annak szabad elhatározásáról. Ez feloldja a családon belüli konfliktust, ám a donorjelölt önvádját nem feltétlenül. A lelkigondozó segíthet a szabadságban és méltóságban való megerősítésben a vádakkal és elvárásokkal szemben.

Egy sikeres transzplantáció jó hatással lehet két ember kapcsolatára. A kötelék szorosabbra fonódhat, és a szeretet megélésének új dimenziójával gazdagodhat. A transzplantáció azonban nemcsak a két ember közötti kötelékek megszilárdítását, hanem a kapcsolat elmérgesedését, végleges elszakadását is okozhatja. A szervdonáció ajándék, és csak akkor hoz a teljes emberre kiterjedő testi-lelki gyógyulást, ha megtartja ajándék jellegét: ingyenes, elvárásoktól mentes, szabad elhatározásból származó. A recipiens által érzett szívbéli hála, a recipiens és a donor kapcsolatának megerősödése, a szeretet és kötődés mindkét oldali érzete, a családi és baráti kör megszilárdulása érezhető hatása ennek az ajándéknak.

Recipiens¹⁶

A recipienseket a várólistára kerülés pillanatától fogva a reménységben kell megerősíteni. E reménységet azonban nem szabad csak a sikeres donortalálásra korlátozni, hanem az örök élet reménységét is spektrumban kell tartani. Ahogy az ember nem pusztán test, hanem test és lélek egysége, úgy az élet sem korlátozódik e földi létre. E dimenzió nélkül hamis reményekbe ringatjuk a beteget, aminek romboló hatása vitán felüli.

Akár sikeres a donortalálás, akár nem, a beteg méltóság- és értéktudatában való megerősítése elhagyhatatlan a lelkigondozói munka során (KÖRTNER 2008, 239–242. o.). E két attribútum nem függvénye az egészségügyi állapotnak, mivel azokat teremtettségünkől adódóan magunkon viseljük. Míg méltóságunk Isten képére való teremtettségünkől ered, addig sorrendiség nélküli értékünket véget nem érő fejlődésünk, mindannyiunkban fellelhető tökéletlenségünk adja.

¹⁵ *Erklärung* 1990, 3.1.

¹⁶ További tanulmányozásra ajánlom: *Leben und Sterben im Herrn* 2014, 39–42. o.

A recipiens kíséréseivel akkor sem szabad felhagyni, ha a donortalálás és a szervátültetés is sikeresnek bizonyult. A műtét után ugyanis vegyes érzelmek lehetnek úrrá a gyógyulón. Egyrészt természetesen kimondhatatlan öröm – sokan második születésnapként tartják számon a szervátültetés napját. Másrészt viszont lelkiismereti problémák is felmerülhetnek, főleg agyhalott donortól származó transzplant esetén. Bár egyértelműen nem a szervkivétel okozta a donor halálát, a recipiens mégis érezhet büntudatot, hogy élete egy másik ember halálának következtében fordult jobbra. A donor kiléte a recipiens számára anonim marad, ám név nélküli köszönőlevélben mégis kifejezheti háláját a donor hozzátartozói felé, amennyiben ezt a szervátültetést koordináló rendszer lehetővé teszi. A levél segítheti a hátramaradottak gyászfeldolgozását is.

Hozzátartozók

Szerettüket elveszített hozzátartozók esetében az elsődleges feladat a gyászfeldolgozásban való segítségnyújtás. Bár szeretteink elvesztése különböző körülmények között történhet, a veszteség feldolgozása általában hasonlóan zajlik. Ha a halál beállta után szervkivétel is történik, a lelkésznek lehetősége adódhat a rituális kísérésre. A Német Protestáns Egyház (Evangelische Kirche in Deutschland) külön liturgiát készített a kórházi lelkészek számára az agyhalottaktól való búcsúzás céljából. Ez támogatás a gyászolóknak, ugyanakkor segítség a szolgálatot végző lelkész számára is: a liturgia megtart, átvezet a nehéz pillanatokon, és figyelmünket arra irányítja, akinek kezéből az életet kaptuk, és akinek örök életről szóló ígéretéből élünk.

Záró gondolatok

Mint az a fentiekből kiderül, a szervátültetés sokrétű, komplex téma. Az egyes kérdések tárgyalásakor, illetve a személyes állásfoglalás során számos szempontot kell figyelembe venni a tudomány nyújtotta lehetőségektől az emberi méltóság és az önrendelkezés védelmének át az egyén személyisége, élettörténete, motivációja és istenkapcsolata dimenziójáig. Egyértelműen kijelenthetjük, hogy konkrét, örökérvényű válaszokat nem adhatunk, és nem is szabad erre kísérletet tennünk. A kipróbált alapokhoz azonban ragaszkodhatunk a véleményalkotási és döntési helyzetekben. Ilyenek a humánus, a tolerancia, a felelősségtudat, a plurális gondolkodás, valamint az empátia és a szolidaritás.

Élődonoros szervadományozásnál a legfőbb döntéshozó tényező a recipiens iránti szeretet és elköteleződés. Kadáver donáció esetén a szolidaritás, az empátia és a szociális felelősségtudat lehet a motiváció hajtóereje. Felelősségtudat, amely belátja az ego végességét, képes an-

nak abszolutizálásáról lemondani, önmagát mások javára átadni – olyan döntést hoz, amely túlmutat az egyén életén. Empátia vagy biblikus kifejezéssel élve irgalom, amely szamaritánusként meglátja a másik szükségét, és a felebarát segítségére siet. Hogy ki a felebarátom, az személyét tekintve nem lényeges, így az sem fontos, hogy halálom után ki részesül a szerveimből. Ami számít, hogy felebarátjává válhatok valakinek – az evangélium betöltése személyválogatás nélkül.

Természetesen egy donornak sem szabad döntésére úgy gondolnia, mint Krisztus megváltó tetteire. „*Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint aki életét adja a barátaiért...*” Jézus tette örökre érvényes, és hozzá az örök élet reménysége fűződik (Lk 20,38). Szabad elhatározásunkból jobbá tehetjük mások életét, de ahogy nekünk, úgy egykor a recipiensnek is meg kell majd halnia. Mégis szerveink jelentik azt az utolsó dolgot, amellyel még meg tudjuk ajándékozni a szükségét szenvedő felebarátokat. Halálból az életre ajándékozunk így (kadáver), illetve életünket osztjuk meg másokkal (élő), betöltve ezzel a szeretet parancsát.

Felhasznált irodalom

- Az Egyház a mai világban. Gaudium et spes lelkipásztori konstitúció.* Ford. Wöllner Ferenc. Zsinati Bizottság, Róma, 1967. Web: <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=16>. (Megtekintés: 2017. január 17.) 14.1.
- Az élet Istené. A Romániai Református Egyház Zsinatának bioetikai kérdésekkel kapcsolatos tanítása.* Kolozsvár, 2009. Web: <http://www.reformatus.ro/bioetikai-allasfoglalas-az-élet-istene.html>. (Megtekintés: 2017. január 17.)
- Donum Vitae. Instrukció a kezdődő emberi élet tiszteletéről és az utódnemzés méltóságáról.* Ford. Gresz Miklós. Budapest–Szeged, 1987. Web: <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=187>. (Megtekintés: 2017. január 17.)
- Evangelische Landeskirche in Baden: *Organtransplantation. Fragen und Impulse für eine persönliche Entscheidung.* Karlsruhe, 2014. Web: http://www.ekiba.de/html/aktuell/aktuell_u.html?&cataktuell=&m=4420&artikel=4468&stichwort_aktuell=&default=true. (Megtekintés: 2017. január 17.)
- Evangelisch-Lutherische Kirche in Bayern: *Leben und Sterben im Herrn.* Handreichung zur Organspende und Organtransplantation der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Bayern, München, 2014. Web: http://www.ttn-institut.de/sites/www.ttn-institut.de/files/elkb14_hr_Organspende_web.pdf. (Megtekintés: 2017. január 17.)
- KÖRTNER, Ulrich J. 2001. *Unverfügbarkeit des Lebens? Grundfragen der Bioethik und der medizinischen Ethik.* Neukirchener Verlag, Neukirchen.
- KÖRTNER, Ulrich J. 2008. *Evangelische Sozialethik. Grundlagen und Themenfelder.* 2. kiad. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- KRESS, Hartmut 2009. *Medizinische Ethik – Gesundheitsschutz – Selbstbestimmungsrechte – heutige Wertkonflikte.* 2. kiad. Kohlhammer, Stuttgart.

MIETH, Dietmar 2002. *Was wollen wir können? Ethik im Zeitalter der Biotechnik*. Herder, Freiburg.

ODUNCU, Fuat – SCHROTH, Ulrich – VOSSENKUHL, Wilhelm 2003. *Transplantation, Organengewinnung und -allokation*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

ODUNCU, Fuat 1991. *Hirntod und Organtransplantation. Medizinische, Ethische und Juristische Fragen*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.

Organtransplantationen. Erklärung der Deutschen Bischofskonferenz und des Rates der EKD. Bonn–Hannover, 1990. http://www.ekd.de/EKD-Texte/organtransplantation_1990.html. (Megtekintés: 2017. január 17.)

A komikum kánonja

■ BÉRES ILDIKÓ

A Biblia sokak számára csak egy unalmas, fekete könyv. Bizonyára sokan ismernek olyan embert is a környezetükben, akinek komoly büntudata támad, ha sírás helyett nevetni mer saját hibáin, vétkein, vagy ha a gondok között is érzékeli a komikumot. Legyünk tudatában annak, hogy mi is mindannyian két véglet veszélyeinek vagyunk kitéve: egyfelől annak, hogy túl tragikusan, másfelől, hogy túl könnyedén, minden nevetve szemléljük az életet, éljük meg hitünket. Mi hát a mértékadó a humor, a komikum területén? Ezt a kérdést járom körbe tanulmányomban korábbi és korabeli teológusok véleményét bemutató, a humor bibliai funkcióit elemezve ószövetségi példák alapján. Remélem, hogy az általam felvett témák, kérdések segítenek nézőpontot váltani, kiközösíteni megszokott rutinjainkból és kényelmes komfortzónáinkból, hogy végül bölcs belátással és felszabadult nevetéssel nézzünk bele minél többen a humor által elénk tartott görbe tükörbe.

Szabad-e nevetni egy kolostorban?

Egy magára valamit is adó, jól nevelt szent szomorú, búskomor figura. Mi oka is lenne a bukott embernek a nevetésre?! Umberto Eco *A rózsza neve* című könyve boncolgatja a fenti kérdéseket. Az évszázadokon át ívelő teológiai vita jobbjára a tiltás felé hajolt. Például Aranyászájú Szent János (347–407 körül) megállapítja: Jézus sohasem nevetett. Nem mintha a viccelődés vagy nevetés eredendően bűnös cselekedet lenne szerinte, csak az jelenthet veszélyt, ha egy ártatlannak tűnő mókázás elfajul. Tertullianus (160–225), Ambrosius (339–397) és Jeromos (347–420) is osztották aggodalmát, így ezen egyházatyák határozottan felléptek a cukkolás, tréfálkozás és nevetés ellen. Erre a kor illetmánya (Cicero: *De Officiis*), Jézus és követőinek gyalázása, a gúnyolódókhoz való hasonlástól tartózkodás, végül pedig az irtózatot keltő pogány színházaktól való elhatárolódás készíthette őket.

Hasonlóképp Kálvin is szigorúan fogalmaz a kilencedik parancsolat magyarázatánál: „Sőt még azt is kifejezi ez a parancsolat, hogy ne üzzünk tréfás gúnyt, mely keserű sértésekkel van átitatva s mely másoknak hibáit tréfál-

kozás alakjában kegyetlenül kicsúfolja. [...] Mert az efféle nyelveléssel felebarátainknak gyakran nem kis gyalázatot szerzünk [...] legyünk rajta [...], hogy mérges maró tréfákra se nyelvünket, se fülünket ne adjuk.”

Egyet kell értenünk ezekkel a komoly intésekkel, de nehogy túlzásba essünk: a puritanizmus öröksége ne legyen „kísértő félelem attól, hogy valaki valahol esetleg boldog” (MARTIN 2013, 182. o.). Boldogtalanul, örömtelenül nem tudunk hiteles és teljes keresztény életet élni, sőtlan keresztények hogyan is ízesíthetnék meg a földet? Jézus sosem nevetett – talán –, viszont mindannyiunk számára ismertén jó volt a humorérzéke.

Milyen hát a valódi keresztény humor?

Először is etikus, szemben a gúnnal, csúfolódással vagy cinizmussal. Befogad, remek módja a vendégszeretet kifejezésének (uo. 135. o.). Segítségével az emberek elnézőbbekké válnak, jól meg tudnak küzdeni a bosszúsággal, és fizikailag, sőt lelkileg is jobb egészségnek örvendenek. Különbözik a komikum bármely más formájától, mert célja az egység és egyensúly megteremtése az élet változó körülményei, vagyis a létezés tragikus és komikus megtapasztalásának paradoxonjai között. Ezen okból Kierkegaard szerint a humort a létezés komolysága legszemélyesebb kifejezésének kell tekinteni.

A valódi keresztény humor lehetővé teszi, hogy az emberi értelem felfedezze a komikumot, kétértelműséget és belső elmentmondást, következtelenséget saját életében. Másként közzölhetetlen dolgok tudomásra hozatalában jelentős kommunikációs szerepe van, amikor a teljes nyíltság nem segít, és a konfliktusból való kilépés is lehetetlen. Humorral fűszerezve a másképp törekeny emberi kapcsolatok kevésbé problémásá válnak. Játékossága éles kontrasztban áll a moralizáló merevséggel, amit mi gyakran oly magától értetődően kapcsolunk a lelki élethez. Ez a játékosság nem egyszerű menekülés, de erkölcsi tartásból ered, amely lehetővé teszi a látszólagos komolyság és a helyes megfontoltság megkülönböztetését.

Bölcsességgel rokon vonása az is, hogy az önismeret döntő fontosságú szerepet játszik mindkettőben. A humor

is lehet tükör, amelyben az ember megláthatja valóságos önmagát. Nem az, amikor valaki kineveti a másikat, hanem ha az, aki nevet, egyszersmind a nevetés tárgya is. Ezáltal közelebb visz az epiztemikus (*episztémé*: ismeret, tudás, hitre és ismeretre vonatkozik) erkölcsiséghez a deontikus (*deón*: kötelesség) erkölcsiséggel szemben. Az az önismeret, amely a humorra jellemző, számot vet létezésünk azon kettősségével, hogy akár mennyire is törekszünk, sosem leszünk képesek elérni a tökéletességet. Az illúziók nélküli realitást mutatja meg, de nem a reménytelen valóságot, hanem a nagyon is biztató lehetőségeket. Mivel felismerteti, hogy az ember sorsa nincs teljesen a saját kezében, az erkölcsi kudarcok terhe alatt az nem roskad össze, hanem elfogadja, hogy méltóságát másvalakitől kapja, aki meghaladja őt. Ezzel a belátással a humor kapcsolódik egy jókedvű alázathoz és ahhoz a nyitottsághoz, amellyel valaki a fájdalmas igazságokat is látja saját magával kapcsolatban. Ez teremti meg a teret a személyiség új integritásához.

A valódi keresztény humor logikus, észszerűen érvel. Ez a magyarázó funkció elsősorban és főként kognitív: a humor kineveti a kirívó logikai bukfeneket. Egy kutató alaposágával tárja fel a világot, de több eszköz áll a rendelkezésére, mint a tudománynak: leleményesség, a komikus képzelet képlékenysége, formálhatósága és rugalmassága, amely kifejezést nyer a perspektívák hirtelen átváltásában, homlokegyenest ellenkezőre váltó fordulatokban, váratlan, szokatlan csavarokban stb. Érdekes megfigyelnünk, hogy az angol *wit* szó belátást, bölcsességet, értelmet, intelligenciát is jelent, nem csak szellemességet, sziporkázó észjárást. A humor sűrített logikája rávilágít a hazugságra, megfelel egy ellenvetésre, és romba dönt egy érvelést anélkül, hogy érvekhez és formális konklúziókhöz (a logikában az érvelés két csoportja) folyamodna. A humor egyetlen frappáns jelenetbe sűrít meglátásokat, egyetemes tapasztalatokat, és „aha-élményt” idéz elő. Egy prédikációban hallottam nemrég:

- Istennek terve van az életemmel...
- Nekem is.

A mindennapi szolgálatban, lelkipozásban is nélkülözhetetlen kellene legyen a humor, bár nem végső megoldás: igenis megvan a jóteknő szerepe, helye, ideje a szomorúságnak, sírásnak is. De hol a helye a humornak a Bibliában, Isten önkijelentésében?

A Biblia – viccben nem ismer tréfát

A „nevet” szó ugyan közel negyvenszer fordul elő az Ószövetség magyar szövegében, de meglepetéssel tapasztalhatja a túl kíváncsi olvasó, hogy a nevetés és öröm kapcsolata milyen ritkán fordul elő a közel ezer oldalon. Az ókori Keleten mást asszociáltak a szóhoz (PILCH 1999, 59–63. o.),

olyannyira, hogy a „bűn” voltaképp a nevetségessé válást jelentette, vétkezni pedig egyet jelentett a család nevére hozott szégyennel. Lehetséges, hogy Izrael népe máshogy fejezte ki örömét? A Biblia ugyan ismeri az örömteli nevetés fogalmát is, de bármely esetben, amikor természetesen „nevetést” várnánk, az Írás másik kifejezést: az „öröm” szavát használja (PUDRIER 1993, 21–22. o.). A nevetés pedig gyakran rosszindulatú, ami a győztes, az elnyomó, az öngazult diadalittas hahotája. Kihallatszik belőle a provokáció, a sarkazmus, és telve van sértéssel, göggel, gúnnnyal és bizalmatlansággal (uo.).

Mégis ki nevet a végén? Hát Isten. Külön tárgyalandó, amikor Isten nevet. Leginkább rajtunk. Ha meg akarjuk őt nevetetni, érdemes okos és jól átgondolt terveket szövögetni, a teljes siker kedvéért az ő személyét kihagyva, amiket aztán az égi hatalom egy derűs mosollyal egyszerűen áthúz (Zsolt 37,12–13; Péld 16,9; 19,21). Egy régi héber közmondás szerint Isten nem is „végez”, hanem nevet, amikor az ember „tervez” (FURMAN 1967, 248. o.). Egy hatalmával visszaélő, gúnyosan nevető Isten képe azonban eltakarhatja előlünk azt az olvasatot, amely JHVH szeretetét hangsúlyozza, aki többet gondol a munkásokkal, mint magával az elvégzendő munkával. Az ószövetségi Isten fontos elfoglaltsága a csetlő-botló, korlátolt „szuperhősök” eredeti módokon történő biztatása, hogy megtegyék azt, amiről álmukban sem gondolták, hogy képesek rá: Isten nem rajtunk, hanem velünk együtt nevet (WALKER 2013, 187. o.).

A kérdés: vajon mi tudunk-e magunkon nevetni, vele együtt, amikor atyai szeretettel leereszkedik hozzánk, hogy közelebről megszemlélje sziszifuszi erőfeszítéssel emelt újabb és újabb Bábel-tornyainkat – és történetesen elrontja gyerekes játszmainkat. Istennek van humora, ahogyan őt a hozzánk való viszonyulásában megismerhetjük az Írásokból. A Biblia sajátos humora filozofikus, elgondolkodtató, visszafogott, egyáltalán nem harsány vagy szembeötlő. Csak akkor tűnik szemünkbe, amikor váratlanul lerántja a leplet a bármiféle indítékból elkövetett gonosz cselekedetek mindenféle megnyilvánulásairól, pengeéles precizitással. Nagy gyakorlati érzékkel nyújt betekintést a mozgatórugókba, hogy ellenszenvesnek ábrázolja, rettenetesként és szörnyűségesként mutassa be a bűnt, és ha mindezzel végezve maradt még valami, azt groteszk és komikus dologként láttassa. Ha nem lenne annyira tragikus a következménye, megrázná a mennyei magasságokat a nevetés. Az a nevetés, amelyről sehol nem olvassuk, hogy a pokolba vezető út lenne – a humor sokkal inkább a kárhozatra jutás elleni isteni eszköz – Isten kezében.

A Biblia – Isten teljes fegyverzetének tárháza

„Ki meri azt állítani, hogy az igazságnak fegyvertelenül kell állnia a hamissággal szemben, vagy hogy a hit ellen-

ségei a híveket kemény szavakkal, sértő tréfákkal, élénk szellemességgel csipkelődve szabadon rettenthetik, míg a keresztények csak hűvös, visszafogott stílusban írhatnak, mely álomba ringatja az olvasót?” – szól az Augustinustól származó idézet (idézi SHUTTER 1893, 153. o.). A humor: fegyver. Szociológusok vizsgálták a humor „konfliktus és kontroll” funkcióját (SÉRA 1980, 177. o.), és megállapították, hogy a szarkazmus, az irónia, a szatíra, a karikatúra, a paródia és a burleszk fegyverként funkcionál. Mégis ritkán jut eszünkbe, hogy nemcsak a kard és pajzs lehet Atyánk kezében hadi szerszám, hanem a nevetségesség tétele is. Amikor azt olvassuk, hogy „*vegyétek fel az Isten teljes fegyverzetét*” (Ef 6,13), sokan Mr. Willisre gondolunk, arcán magabiztos félmosollyal, kezében valóságos fegyverarzenállal. A valóság azonban az, hogy mielőtt az asszírokat küldi, az Úr küld egy Hóseást – nem rögtön fenýt, hanem halk és szelíd hangon próbál bennünket megszólítani, figyelmeztetni, alkalmasint finom gúnynyal, gyöngéd iróniával megkapirgálni öntelt kegyességünket. Noha nemcsak az ószövetségi, de az angol humor is megosztó, most mégis az *Anchor Bible Dictionary* segítségével rendszerezük az irónia különböző megnyilvánulásait az Írásokban.

Szarkazmus: Célja fájdalom okozása és az áldozat emberi hibáinak, gyarlóságainak kiemelése azok kiforgatása által, tanúk előtt. Nem túl gyakori a Bibliában, és intonáció hiányában nehéz eldönteni, hogy egyáltalán mit szántak annak a szentírónak. Az egyetlen egyértelmű eset 1Móz 37,19-ben található, ahol nagyon úgy tűnik, hogy József testvéreinek megjegyzése – „*Íme, itt jön az álomlátó!*” – épp testvérük ebbéli tehetségét vonja kétségbe.

Gúny: egy gyakran idézett példa Illés nevéhez köthető, aki a Karmel-hegyi istenítéletkor froclizza a Baál-prófétákat, ahogyan 1Kir 18,27 beszámol róla. A gúny persze nem zárja ki, hogy a próféta mellesleg halálosan komolyan szóljon, így akarva minden mentségüktől, kifogásuktól megfosztani a bálvány papjait.

Szatíra: célja az erkölcs és szokások megváltoztatása azok negatív vonásainak kihangsúlyozása által. Célpontját egy torz képen ironikusan eltúlozva ábrázolja (ezáltal hangsúlyoz), így téve azt nevetségessé. Igen gyakori a Héber Biblia prófétái és egyéb szövegeiben nemcsak istenségek, de idegen kultuszok és királyok esetében is (Ézs 14). Szatirikus az is, amikor ősszüleink – hozzánk hasonlóan – mindig eggyel tovább passzolják a felelősséget a bűneset megtörténteért (a sor végén pedig „szegény” kigyónak nincs keze, amellyel másra mutogathatna). Végül számos tudós szerint Jónás története is pazar szatíra a próféta kontójára.

Paródia: Megint mások paródiaként definiálják a Jónásról szóló prófétai elbeszélést, akinek személyes jellemvonásai épp az ellentétét képezik egy valódi prófétának. A botcsinálta próféta-paródia, alias Jónás im-

mel-ámmal elmondott szavára az egész város megtér, és annyira lelkesek, hogy még a marháikat is böjtöltetik és darócba öltöztetik – ne féljünk elképzelni a szemet gyönyörködtető látványt! Ahasvérós király ostoba rendeleteinek akkurátus rendszerben való elhelyezése is, amelyeket nem kevesebb, mint három fejezeten keresztül részletez Eszter könyve, vérbeli paródia a perzsa protokoll rovására.

Cselvetés: Egy szélhámos akkor szórakoztató, ha tudunk sikeréért jó szívvel szurkolni. Lábán csalása ekképpen nem vívja ki egy igaz izraelita tetszését, de Jákób tenyésztői trükközése (1Móz 30,29–43) viszont igen. Ugyanakkor Jákób csalással szerzett áldása már kétségesebb erkölcsi megítélésű lehet. Szélhámos figurák az Ószövetségben leggyakrabban a Bírák könyvében fordulnak elő: Éhúd, Jáél, Gedeon és Sámson is ide sorolható, aki rejtvényeivel, találós kérdéseivel vívta ki helyét ebben az ilusztris társaságban.

Nyelvi humor (vicc): A tiszta szójáték a leggyakoribb a Héber Biblia lapjain, főleg a szavak kétértelműségével játszó fajta. Ezek többsége sajnos lefordíthatatlan, a következő fejezetben mégis kísérletet teszek két példa bemutatására Sámson története alapján.

Közmondásos humor: A Példabeszédek könyve jól példázza a tipikus bibliai humort, amely egyszerre humoros és tanulságos: „*Aki másnak vermet ás, maga esik bele; és aki fölhengeríti a követ, arra gurul az vissza.*” (Péld 26,27) A káröröm káros, a tréfalkozás is az, ha nem barátságos szándék vezérli: „*Mint a balga, aki tüzes és halálos nyilatkat lövöldöz, olyan az, aki megcsalja felebarátját, és azt mondja: Csak tréfáltam!*” (Péld 26,18–19)

A fentiek alapján úgy tűnik, a szent humor fontos funkciója a nagy bibliai hősök hétköznapiságának bemutatása, nehogy olyan magasztosnak gondoljuk őket, hogy semmi közünk ne legyen hozzájuk. Ott van Mózes, a rosszul beszélő, nem éppen vezetésre termett, gyökerei és identitása felől még megerősödésre váró gyilkos. Szálka az uralkodó hatalom szemében, szálka a sajátjai szemében. Vagy még jobb példa: Dávid, aki még zöldfülű fiatal, amikor harcedzett, rátermett testvérei közül épp őt keni fel a próféta királynak. A bukásokat, gyengeségeket ismerve emberszerűbbek a régen élt hithősök. A végcél pedig a nevelés: legyünk bölcsek, kerüljük a bolondságot: még véletlenül se kövessük a viselkedést, amely nevetség tárgyává tenne bennünket.

Hogy ma már nem tudunk annyira szívből nevetni a Bírák könyve valószerűtlen hőseinek paródiáján, annak egészen prózai okai is lehetnek. Például túl sokszor olvastuk a történeteket, így azok elkoptak, illetve a tanulságok, a csattanó ismerete miatt már nem poénos az eredetileg épp a figyelem felkeltését célzó vicc. Mégis próbáljuk meg friss szemmel olvasni a jól ismert szakaszokat, és keressünk bennük humoros ínycsikket!

a) Nyelvi humor: Játék a betűkkel...

Vegyünk egy átlagos hívőt, aki jól beszél a bibliai nyelveket, és fedezzük fel vele együtt a szójátékok gazdagságát Sámson történetében, amelyek találékonysága, eredetisége, dallama mosolyt csalhatna az óvatlan olvasó arcára. Sajnos nincs olyan fordítás, amely megfelelően visszaadhatná az ő magas szintű nyelvi képességeit, ezért mi is a héber eredetit követjük. Sámson egy alkalommal olyan találós kérdést fogalmaz meg (Bír 14,14), amelyről csak ő tudhatja, hogy az általa pusztá kézzel megölt oroszlánról szól:

מִהָאֵכָל יָצָא מֵאֵכָל (A)

וּמִשֵּׁן יָצָא מִתּוֹק (B)

Sámson rejtvénye két sorból áll, mindkettő pontosan három szakaszra osztva, két-két מ (mem) betűvel a sorok mindegyikében gondosan elrendezve. Ha Sámson feleségének nem sikerült volna kiszedni férjéből a megoldást, a falu népe sosem jött volna rá a válasza. Pedig ebben a becsületbeli ügyben csak egy hasonlóan szellemes rejtvény nyel vághattak vissza. Végül, ha nem is tisztességes úton, a következő, még találóbbs kérdéssel sikerült legyőzniük Sámson: „Mi édesebb a méznél, mi erősebb az oroszlánnál?” (Bír 14,18) Eredeti nyelven:

מִהָמִתּוֹק מִדְּבַשׁ (B')

וּמִהָשֵׁן מֵאֵרֶץ (A')

A filiszteusok válasza öt darab מ (mem) betűt tartalmaz, és a két sor versképe fordítottja Sámsonénak (B' A'). A nyilvánvaló válasz erre a kérdésre a szerelem, ami illő téma egy esküvői lakomához. Sámson sem hagyja annyiban: egy másik rímelő pársorossal bünteti a csalást: „Ha nem az én üszömmel szántottatok volna, találós kérdésemet ki nem találtátok volna” (18). Lássuk be: nemcsak teszi, de szellemi túlerővel is bír.

b) Aki másnak vermet ás, az a sírásó

Akit itt és most Hámánnak hívnak. Egyes kutatók szerint Eszter könyve a Biblia viccgyűjteménye. Nem muszáj velük egyetérteni, de helyénvaló minden véleményt, ezért őket is meghallgatni.

A zsidó Mordokaj évekkorábban leleplezett egy királyellenes gyilkossági tervet. Illő jutalmazásának módjáról épp azt a Hámán főurat kérdezték most meg, aki gyűlölte a zsidókat. Nem ismerve a király szándékát, javaslatot is tett, gondolva, hogy a megjutalmazni kívánt személy ő maga. A király ráadásul úgy rendelkezett, hogy ezt a remek ötletet csak Hámán tudja megfelelően kivitelezni: így az királyi öltözetben vezette Mordokajt a város utcáján azon a lovon, amelyen a király szokott ülni: „Így cselekszenek azzal az emberrel, akit a király ki akar tüntetni.” (Eszter 6,11) A zsidók biztonnyal jól nevettek Hámánon, míg ő és háza népe kevésbé találhatta viccesnek ezt a fordulatot.

Még kevésbé nevettek, amikor Eszter felfedte a király előtt Hámán aljas tervét a zsidók kiirtására, aki ezen anynyira feldühödött, hogy ki is rohant a teremből. Majd arra tért oda vissza, hogy lássa: Hámán a királynő lábainál hever kegyelemért. Félreértve a jelenetet, még féltékenysége is felhorgadt: „Talán még erőszakot is el akar követni a királynén nálam, a palotában?!” (Eszter 7,8) A könyv parádés gyűjteménye az akasztófahumornak, a szó legszorosabb értelmében: „Fölakasztották tehát Hámánt a fára, amelyet ő Mordokajnak készített, és megszűnt a király haragja.” (Eszter 7,10)

c) „Hasarengazfix”, avagy a kövér király esete a karddal

A Bírak könyvének története szerint (3,12–24) Ehud kihasználva szokatlan balkezességét, megteveszti a moábita királyt, Eglont, és lemészárolja. A szellemesség megnyilvánulása mégsem ez, hanem a névben foglalt nyelvi humor: Eglon neve jelentheti egyszerre azt, hogy 'buta, tehetetlen' és azt, hogy 'gömbölyded'; nem meglepő, hogy nagyon kövérként jellemzi az Írás. Ezt erősíti meg, hogy Ehud töre pengéstül, kardmarkolatostul elvész a táplálkozási zavaros király hasában, ami az Ószövetségben ritkán megnyilvánuló szkatologikus (trágár, mosdatlan, piszkos beszéd vagy írás) humor forrásává válik: a végzetes csapás Eglon beleit kiontja, az ezzel járó bűz pedig drámai ironiával lehetővé teszi Ehud menekülését, mivel az örök sokáig azt gondolják: királyuk épp könnyít magán. A komikus jelleget további kétértelmű szavak fokozzák: héberül a 'szó, beszéd' 'dolgot' (דְּבַר) is jelent (itt épp a tört), míg a kard élére használt szó másik jelentése: 'nyelv' (לִּשָׁה). A tör 'nyelvnek' pedig egész biztos van egy-két „szava” az ellenséges, elnyomó nép királyához.

A tárgyalt igeszakaszok felvetik annak a kérdésnek a problematikáját, hogy kinek mi a vicces. Szemben Arisztotelész komikummeghatározásával, amely szerint nevetséges az a „hiba vagy rútság, amely fájdalmat nem okoz”, Istennek fáj a mi bűnös rútságunk. Vétkes hibánk nem elfogadható a befogadó (jelen esetben az Úr) szemében, aki a vesébe látva leleplezi, nevetségessé teszi a belső ellentmondásokat, amikor igazi komikus hősökként jobbnak, nemesebbnek akarunk látszani, mint amilyenek valójában vagyunk. Meg akar alázni bennünket, hogy majd felemeljen. A megalázás Isten kezéből építő, éltető... Ez nem túl népszerű gondolat a modern, embert istenítő világban.

Ebben a nevelő munkájában mi nem is követhetjük, nem utánózzhatjuk Istent egymás kinevetésében – ez az ő privilégiuma. Még ha meg is vagyunk győződve arról, hogy jog, igazság és pedagógia a mi oldalunkon áll, akkor sem szellemeskedhetünk a másik kárára. Luthert szabadon idézve: azok az értelmesek, akik az igazságot egyoldalúan látják, és azt „nem igaz úton érvényesítik”, hanem „önerővel akarják

azt érvényre juttatni”, „ezzel igazságukat igazságtalanná teszik” (FABINY 1998, 185. o.). Amikor mi alázunk meg valakit, azért tesszük, hogy magunkat feldicsérjük, hogy saját felsőbbrendűségünket, hatalmunkat, erőnket, eszünket stb. fitogtassuk, nem tudunk másképp tenni. Ha már mindenképp így van – hogyan „dicsekedjünk” keresztényként?

„Ha dicsekednem kell, gyengeségeimmel fogok dicsekedni”

Pál némi szarkazmussal jelenti ki ezt 2Kor 11,30-ban. Szem előtt tartva, hogy minden teológiának és írásmagyarázatnak a krisztusi értékrend követését kell támogatnia felismerésével, induljunk ki a fenti igéből. Ahogy azt az *Anchor Bible Dictionary* példáin keresztül láthattuk, a szarkazmus az irónia egyik fajtája, amely konkrét esetben önmaga ellen irányul. Pál célja ezzel, hogy mondanivalóját plasztikusabbá tegye, egyetlen frappáns paradox képbe sűrítve azt a felismerést, hogy nekünk semmink nincs, amivel dicsekedhetnénk, hacsak nem bűneinkkel. Gyengeségeinkben teljes mértékben az Úr kegyelmére vagyunk utalva, ennek belátása a keresztény „dicsekvés” szót más értelemmel tölti meg: Istennel, az ő életünkben megmutatkozó irgalmával való dicsekedés voltaképp egyfajta bizonyoságtétel.

Az önirónia az Ószövetségtől sem idegen: „A Józs 9 azt mutatja be, miként ad hitelt a hiú Izráel a ravasz gibeóniak Jahvéról zengett dicséretének, miként hagyja, hogy arcátlanul becsapják, és miként válik a nevetséges csel áldozatává, mindez pedig egyenesen paródiaszerű és nagymértékű öniróniát tartalmaz.” (RAD 2000, 1: 240. o.) Ami Luthertől sem idegen, aki megtapasztalva, hogy képtelenek vagyunk magunkat Isten előtt megalázni, némi morbid humorral állapítja meg: „...a hullának megvan a passzív képessége arra, hogy feltámadjon. Persze legkevésbé sem saját erejéből, aktív képességéből kifolyólag alkalmas erre.” (FORDE 2005, 61. o.) Mégis, aki az öniróniáig eljut, valószínű tud valamit, és nem csak a humorról...

„Az önirónia, vagyis az önmagunkon mosolyogni tudás a felnőtség egyik jele” – állapítja meg Kányádi Sándor. Az önirónia valaki *ellen* irányul, de egyetlen célpontja én magam vagyok. Persze ne essünk túlzásba: ne az udvarias cáfolatért irányítsuk a figyelmet vélt vagy valós hibáinkra, a változni akarás legcsekélyebb szándéka és képessége nélkül. A saját hibákon való tréfálkozás célja ugyanis, hogy megszabaduljunk azok komolyanvételének félelmétől, de úgy, hogy a nevetés segítségként szolgál kijavításukban és a helyes önértékelésben. Γνωθι σεαυτὸν! Már Platón nevetségesnek minősíti, amikor valaki megsérti a delphoi jósa intelmét, és vaskos illúziókba ringatja magát saját kiválóságaival kapcsolatban. Az önirónia viszont segít az igazság felismerésében, az önteltség kiváló ellenszere. Mellékhatásként így könnyebben kerülhetjük el, hogy

mások élcelődéseinek céltáblái legyünk, és könnyebben dolgozhatjuk fel, hogy mi sem vagyunk kivételek, mi sem vagyunk hibátlanok. Hibáink elfogadása békességet adhat nekünk, és erőt arra is, hogy ne szégyelljük megvallani, jóvátenni azokat.

Boldogok, akik nevetni tudnak önmagukon...

...mert nem lesz vége szórakozásuknak – írja Gyökössy Endre *A boldogmondások margójára* című írásában.¹ Mi mindannyian Ábrahám leszármazottai vagyunk, vagyis Izsák utódai. Izsák a nevetés fia, de nem a kételkedő, hanem a felszabadult nevetésé. Izsák az ígélet fia, de hitben mi is vele együtt a nevetés gyermekei vagyunk (PUDRIER 1993, 39. o.). Még fontosabb kiemelni, hogy Isten gyermekei, mégpedig egyedül a Krisztus szenvedése, halála és feltámadása által; mi nem tehetünk érte semmit. Viszont a Lélek bölcsessége és ereje által vezetve merjük felfedezni a humor éles kardját oldalunkon, amellyel hatékonyan öldökölhetjük meg magunkban az óbembert. Az önirónia maró lúgjával hagyjuk magunkról lemosni, ami folt. Ugyanakkor azt se feledjük, hogy a keresztény öröm „mégis”-öröm gondjaink, bajaink közepette. A Lélek ajándéka: szeretet, öröm... és természetesen nem véletlen a sorrend. Szeretni kell, nevetni kell – magunkat is, magunkon is!

Hivatkozott művek

- FABINY Tibor 1998. *A keresztény hermeneutika kérdései és története*. 1. köt. Hermeutikai Kutatóközpont, Budapest.
- FORDE, Gerhard O. 2005. *Ki a kereszt teológusa?* Magyarországi Luther Szövetség, Budapest.
- FURMAN, Israel 1967. *Yidishe Shprikhverter un Rednsartn: gezaml in Rumenie – Besarabie, Bukovine, Moldeve un Transilvanie*. Hamenora Publishing House, Tel Aviv.
- MARTIN, James SJ 2013. *Mennyei derű*. Új Ember Kiadó, Budapest.
- PILCH, John J. 1999. *The Cultural Dictionary of the Bible*. Liturgical Press, Collegeville.
- PUDRIER, Roger 1993. *God Gave Me Something to Laugh about*. Editions Paulines, Sherbrooke.
- RAD, Gerhard von 2000. *Az Ószövetség teológiája*. 1. köt. Osiris Kiadó, Budapest.
- SÉRA László 1980. *A nevetés és a humor pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SHUTTER, Marion D. 1893. *Wit and Humor of the Bible. A Literary Study*. Arena Publishing Company, Boston.
- WALKER, Steven 2013. *Illuminating the Humor of the Bible*. Cascade Books, Eugene.

¹ http://www.szepe.hu/irodalom/vallas/tima/tima_134.html. (Megtekintés: 2016. szeptember 20.)

Hit és szeretet

Egymástól függetlenül? Együtt? Egymás mellett? Egymással szemben?

■ HAFENSCHER KÁROLY (IFJ.)

Luthert senki nem vádolta meg azzal, hogy rendszeres teológus lenne. Egyszerűen teológus volt. Nem szakmája szerint, hanem lényege szerint. *Homo theologicus*. Így élt, így gondolkodott, így írt, így prédikált. Bibliikus kiindulóponttal, az egész világot s benne az embert Istennel való kapcsolatban látta és értelmezte. Nem emelt ki részterületeket, nem szakosodott egy-egy témára. Az egészet látta és láttatta, az egészet vizsgálta, és úgy tanított, hogy az ember az elbizonytalanodó lelkében és minden korban manipulált gondolkodásában megismerje és használja az igazi koordinátarendszert. Ezáltal az ember elnyerheti azt a szabadságot, amely nem enged többé klisékben gondolkodni, hanem lehetővé teszi, hogy Isten felnőtt gyermekeként önállóan gondolkodjunk, és döntéseink Istenre figyelve szülessenek meg.

Luther munkássága hatalmas és sokat felölelő, így szükségünk van arra, hogy a lutheri teológia „írásztalán” működőképes rendet tegyünk, vagy a lutheri irodalom „könyvespolcán” téma szerint sorba rakjuk az ismereteinket. Szükségünk van rendszerezésre (nem a reformátor teológiájának rendszeres teológiává alakítására!), így ha nem is mindig könnyű, mégis megismerhetjük a reformátor mindig Krisztusra mutató mondanivalóját.

Két kulcsszó áll előttünk: hit és szeretet. Döntő, hogy tisztázzuk a fogalmakat, hiszen mindkét szó jelentéstörténete gazdag, s ma sem egységes a használatuk. Mit mond Luther hitnek, és mit ért szeretet alatt? És fontos, hogy a kettő egymáshoz való viszonyát is meghatározzuk, hiszen pusztán a reformátor vonatkozásában is állították egymás mellé vagy egymással szembe ezt a két fogalmat, rendelték egymás mellé vagy beszéltek róla külön, egymástól függetlenül.

Ma, amikor mind a hit, mind a szeretet karakteres fogalomtartalmának meggyengítése folyik, amikor a hit kifejezése túl sok értelmezés áldozatává lett, és a szeretet valamiféle múlt érzelemmé degradálódik, konkrét életsegítést jelenthet az, ha jól értjük és a jó értelmezés nyomán megfelelően gyakoroljuk mindkettőt. Hiszen éppen e két szó tartalmának félreértése vezet csalódásokhoz és életveszélyes önbecsapásokhoz. Ezek a csalódások és önbecsapások pedig életet dönthetnek romba.

A hit és a szeretet szavakat a – Luther számára központi helyet betöltő, mindenben mércét adó – Szentírásban összetartozó fogalmakként ismerjük meg. Pál apos-

tol – a reménnyel kiegészítve – a maradandó dolgok közé sorolja: „*Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet.*” (1Kor 13,13) Az csak látszatellentét, hogy Pál úgy fogalmaz: legnagyobb a szeretet, Luther pedig mindig a hitet emlegeti legnagyobbként.

A hatalmas Luther-irodalom nem teszi lehetővé azt, hogy mindkét témát a teljesség igényével körbejárjuk. Ugyanakkor azok az iratok, amelyek hitvallás értékűek, segítenek abban, hogy reformátorunk igehirdetéseiből, előadásából, beszélgetéseiből, levelezéseiből ki tudjuk emelni a lényegét. Ezért részben elvi, részben praktikus okokból a hitvallási iratnak számító lutheri műveket hívjuk segítségül: a *Kis és Nagy kátét* és a *Schmalkaldeni cikkeket*. Ezek hivatalosan is egyházunk „alapidokumentumainak” számítanak (LUTHER 1983, 4. o.). A *keresztény ember szabadságáról* szóló írás is idekapcsolható, hiszen a reformátori tanítás summáját találjuk benne.¹ Pröhle Károly úgy fogalmaz, hogy „aki ezeket a hitvallásokat elolvasta, ismeri Luthert” (uo. 22. o.).

Világosan kell látnunk azt, hogy míg Luther a hit szót számtalanszor használja, hiszen ez gondolkodásmódjának a centruma, ezen áll vagy bukik minden, a szeretet kifejezés ritkábban fordul elő nála, s amikor e témában szeretnénk elmélyedni, akkor a hit következményeiről szóló reformátori tanításhoz kell nyúlnunk. A hitből fakadó cselekedetekhez, a hit által való megigazuláshoz, a hit létté válásához.

Luther az első parancsolat magyarázatánál mind a *Kis káté*-ban, mind a *Nagy káté*-ban megfogalmazza a hit lényegét. Nem elvont fogalomként definiálja, hanem arról a bizalmi kapcsolatról, amely Teremtőt és teremtményt összeköt. A hitről mint bizalomról beszél. A *Kis káté* híres mondata, amely nem csupán az első parancsolat magyarázata, hanem az összes parancsolat megértésének kiindulópontja, éppen ezt fejezi ki: „Mindennél jobban kell Istent félnünk és szeretnünk és benne bízunk.” A hit bizalma és a szeretet már itt is egymás mellé kerül. A *Nagy káté*-ban pedig így fogalmaz: „Istenem van» tehát azt jelenti, hogy szívem szerint bízom és hiszek benne; vagyis egyedül a szív bizodalma és a hit alkot Istent vagy hamis Istent. [...] Mert e kettő, hit és Isten összetartozik.

¹ Nem véletlenül fogta össze Pröhle Károly a négy iratot ezzel a címmel: *Luther Márton négy hitvallása*.

Mondom tehát: amire szíved hagyod és bízod, valójában az a te istened.”

Majd később hozzáfűzi: „... úgy fogjuk meg Istent, hogy szívünk ragadja meg őt és csüng rajta. Ha pedig a szívünk rajta csüng, ez azt jelenti, hogy egészen reá bízunk magunkat.” Végül a *Nagy káté* az első parancsolat magyarázatában így foglalja össze: „...ha szívünk Istenhez vonzódik, és megtartjuk ezt a parancsolatot, akkor a többi magától adódik.”

Az első parancsolat magyarázata mellett a *Kis és Nagy káté* még további pontokon magyarázza a hit lényegét. Természetes, hogy ezek közül kiemelkedik az Apostoli hitvallás magyarázata. A kátéknak ezt a részét úgy vezeti be Luther, hogy a hitvallás folytatja a Tízparancsolatot. A parancsolatokban arról szól Isten, mit vár el tőlünk; a hitvallásban azt tudatosíthatjuk, hogy mit ad nekünk.

Isten maga ajándékozza a hitet, a benne való feltétlen bizalmat. Imádságunkban – elsősorban a Jézus tanította Miatyánkban – pedig arra kérjük, „hogya adja, éltesse és növelje bennünk a hitet...” (Uo. 206. o.)

„A mi okoskodóink, az új lelkek azonban azt állítják, hogy egyedül a hit üdvözít, a cselekedetek és a külső dolgok pedig ebben semmit nem számítanak. Erre azt feleljük, hogy természetesen semmi más nem számít, csak a hit, ahogyan azt később még részletesebben halljuk. Azt azonban nem akarják látni ezek a vak vezetők, hogy a hitnek szüksége van valamire, amiben hisz, vagyis arra, amiben megfogódzik, és amire rááll és letelepszik.” (Uo. 235. o.) Majd a keresztség magyarázatánál így folytatja: „Így csüng a hit a vízen, és hiszi azt, hogy a keresztség olyasmi, amiben csupa üdvösség és élet van, nem a vízért, ahogyan elégszer mondtuk, hanem azért, mert Isten ígéjébe és rendelésébe van ágyazva, és Isten neve tapad hozzá. Ha pedig ezt hiszem, akkor ugyan mi- ben hiszek, ha nem Istenben, mégpedig abban, aki ígéjét adta és dugta bele a keresztségbe...” Ezek után szól az elfogadó személy hitéről is: „...hit nélkül semmit sem használ a keresztség. [...] Mert eldöntött dolog, hogy ami nem hit, az semmit sem visz az üdvösség felé, nem kap belőle semmit.” (*Nagy káté*, A keresztség. KK 2: 186–187. o.) Hasonlóan vall Luther a hitről az úrvacsora (oltáriszentség) kapcsán.

Nehezebb a feladatunk akkor, ha a második témát járjuk körül. Amikor Luther a szeretetről szól, akkor elsősorban Isten szeretetéről szól. Isten halálos-életes szeretetét, amely Krisztusban lett nyilvánvalóvá, hittel ragadhatjuk meg, s ez a hit ébreszti bennünk a szeretetet Isten és ember iránt.

A hit Istennek az az ajándéka, amellyel megragadjuk Isten nagy tetteit, őt magát. A szeretet Istennek irántunk való jósága, mindannak összefoglalása, amit Isten irántunk, velünk, értünk cselekszik. Az ember szeretete ebből fakad. Luther ilyen értelemben nem a szeretetről, ha-

nem a szeretet forrásáról és a szeretet megnyilvánulásairól (jó cselekedet) beszél.

Amikor a hit által megragadjuk Isten jóságát, mentő kegyelmét, amikor rábízunk magunkat jó rendjére, befogadjuk éltető ígét, akkor természetes reakcióként ébred bennünk nemcsak a jó iránti vágy, hanem igyekezet a jóra, a jó cselekvésére, amely nem elsősorban Isten felé irányul, hanem az embertárs felé. Istent embertársainkban tudjuk szeretni – erre a hit indít. Ha a hit helyünkre tesz (megigazít), akkor az Isten előtt elfogadott (megigazított) ember jó emberré lesz. Nem azért, mert jót cselekszik, hanem azért, mert a jó Isten jóra indítja. A *Keresztyén ember szabadsága* című írásban Luther egyértelművé teszi a felcserélhetetlen sorrendet: „Igaz tehát ez a két mondat: »A jócselekedetek nem teszik az embert jóvá...« [...] a jócselekedetek maguktól erednek, és jönnek elő a jó személyből, ahogyan Krisztus mondja: »A rossz fa nem terem jó gyümölcsöt, a jó fa nem terem rossz gyümölcsöt...«” (LUTHER 1983, 53. o.)

Luther számára Isten szeretete és az embertárs szeretete összefonódik, az elsőnek befogadása, a második gyakorlása is a hitből fakad. „Ahogyan nincs tűz meleg nélkül, éppen úgy nem lehet hit szeretet nélkül. Mert ha hittemmel megismerem, hogy mennyire szeret engem az Isten, akkor a szívem feltétlenül megtelik Isten iránti örvendező szeretettel. Az ilyen szív pedig képtelen magába zárkózni, hanem kicsordul, viszontszereteten mutatja meg a háláját. Isten azonban nem szorol a mi cselekedeteinkre. [...] Így hát a szív a felebaráti szeretethez lát hozzá. [...] Mert lehetetlen, hogy aki Isten szeretetének e nagy tüzet megérezte, át ne hevülne s fel ne forróson!” (*Jer, örvendjünk* 260. o.)

A hit felszabadít a másik emberért való életre, az irgalmasságra, a befogadásra, a segítőkészségre, sőt az áldozatra. A *Keresztyén ember szabadságáról* szóló irat alaptétele is erről a szeretetre való felszabadulásról, ugyanakkor elkötelezettségről szól. „A keresztyén ember szabad ura mindennek, és nincs alávetve senkinek. A keresztyén ember készséges szolgája mindennek, és alá van vetve mindenkinek.” (LUTHER 1983, 33. o.)

Luther gyakran prédikált a szeretet kettős parancsáról (Mt 22,34–46), hiszen ez a textus a Szentháromság ünnepe utáni 18. vasárnap ógyházi evangéliuma volt. A reformátor ismételtlen szót arról, hogy a szeretet kettős parancsát egyedül Jézus tudta betölteni. Hiába próbálja az ember sokféle kitalált módszerrel igazolni Isten iránti szeretetét, Isten válasza egyértelmű: ha kedvemre akarsz tenni, segíts a szegényeknek. Egészen közel vagyok hozzád a szegényekben. Luther mindezt lefordítja: Istent a mellettem álló emberben tudom szeretni. Istennel tele van a ház, az utca, az egész élet (BARTH 2016, 469. o.). Az embertársat szeretni annyit tesz, mint Istent szeretni. A szeretet kettős törvénye egymásba olvad – mondja Luther (WA 20: 515,21). A való-

di Isteni iránti szeretet (és ezzel az embertárs iránti is) az Isten iránti bizalomban és engedelmisségben nyilvánul meg. Erre hozza fel Luther Ábrahám példáját (BARTH 2016, 470. o.). Ha szeretem Istent (az embertársaimban), az teljes életodaadást jelent. Minden, kivétel nélkül minden a hitből fakadva, Istenért történik: „Akár alszol, akár ébren vagy, akár szorgoskods, akár eszel vagy iszol...” (WA 10/I/2: 406,24kk) Ezt pedig csak Krisztus valósította meg, ennek ellenére minden hívőre vonatkozik. Luther ezért fogalmaz úgy, hogy így van szükségünk a hit tanulására, hogy a törvényt lehetőség szerint betöltsük (WA 45: 147,32kk).

Luther így gondolkodik: a keresztény ember Isten előtt éli életét, Istennel békességben, és ennek örül. Ezért természetes, hogy Isten akarata szerint igyekszik élni. Ezért kerüli a nagy hibákat, a láthatóan téves utakat és a nyilvánvaló bűnöket. Különböző olyan, mint mindenki más. De tudja, hogy amit erkölcsileg meg tudott tenni, el tudott érni, azt nem ő tette, hanem Krisztus, aki benne él és munkálkodik. Hit és szeretet teszi a keresztényt kereszténnyé. S azért vagyunk e földön egymás mellett, hogy egyik a másikat segítse (WA 32: 413,21), azaz felelős szeretetközösségben egymást hordozzák.

A reformátor nem osztja fel a keresztény létet világi és lelki oldalra. Hit által az egész ember – minden cselekedetében és viszonylatában – újra minősítetté válik. Tettének, egész létének a világban egyfajta belső bázist ad, és hoz-

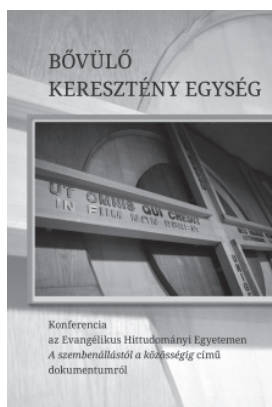
zá jó lelkiismeretet kölcsönöz – írja Hans-Martin BARTH (2016, 481. o.).

Luther őszintén így vall: „Aki egyszer megízlelte a hitet, az nem tud eleget beszélni róla.”² A hit Isten iránt való gyermeki bizalom, elszánt ragaszkodás Isten ígéreteihez, és feltétlen engedelmisség neki. „A hit a szeretet által munkálkodik.” (Gal 5,6)

Felhasznált irodalom

- BARTH, Hans-Martin 2016. *Die Theologie des Luthers. Eine kritische Würdigung*. Gütersloher Verlagshaus.
- EBELING, Gerhard 1997. *Luther. Bevezetés a reformátor gondolkodásába*. Magyarországi Luther Szövetség, Budapest.
- Jer, örvendjünk, keresztények! Luther írásából mindennapi áhítatra*. Szerk. Karl Witte. Budapest, 2011.
- JUNG, H. Martin 2016. *Luther lesen. Die zentrale Texte*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- KÄSSMANN, Margot – LUDWIG, Ralph 2016. *95×Reformation. Ein kleines ABC*. Lutherisches Verlagshaus, Hannover.
- Luther Márton négy hitvallása*. Ford., bev. Pröhle Károly. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest, 1983.

² LUTHER 1983, 33. o. A mondat csak a latin eredeti verzióban található, a németben nem (WA 7: 49).

Bővülő keresztény egység

Konferencia az Evangélikus Hittudományi Egyetemen A szembenállástól a közösségig című dokumentumról

Szerkesztette: Szentpétery Péter
Luther Kiadó, Budapest, 2017. 56 o.

A 2016. október 12-én az Evangélikus Hittudományi Egyetemen megrendezett konferencián elhangzott előadások.

Fabiny Tamás: Ötszáz év és ötven év

Reuss András: A közösség perspektívája és akadályai evangélikus szemmel

Bábel Balázs: Katolicitás, katolicizmus és reformáció

Kránitz Mihály: A közösség perspektívája és akadályai katolikus szemmel

Steinbach József: Református hozzászólás az öt ökumenikus felszólításhoz

Pataki Albert: Az öt ökumenikus felszólítás – pünkösdi szemmel

Réthelyi Miklós: Szembenállás helyett közösség a hívők között

Gáncs Péter: Zárszó

Élet, öröm és szeretet: missziói dokumentumok párbeszéde

Az Együtt az élet felé, az Evangelii Gaudium és a Fokvárosi Állásfoglalás

■ STEVEN BEVANS SVD*

A dokumentumok

Az elmúlt öt évben, az 1910-es edinburgh-i világmissziói konferencia 100 éves jubileumának ünneplése nyomán három új és jelentős missziói állásfoglalás jelent meg a világ három nagy keresztény közösségétől. 2010-ben Edinburgh centenáriumának ünneplése részeként a Lausanne Mozgalom jelentette meg rendszerezett és sokrétű dokumentumát, a *Fokvárosi állásfoglalást* (Cape Town Commitment, a továbbiakban: CTC).¹ Eközben az Egyházak Világtanácsa Világmissziós és Evangélikációs Bizottságában (a továbbiakban: CWME²) is egy új dokumentum előkészítése zajlott. A többéves munka eredményeként 2013-ban az EVT Busanban, Koreában tartott 10. nagygyűlésén fogadta el előrettekintő, vizionárius nyilatkozatát *Együtt az élet felé* (Together Towards Life, a továbbiakban: TTL)³ címmel. Sokunk munkája fekszik ennek a fontos dokumentumnak az előkészítésében. A TTL megjelenése után néhány héttel pedig – az új evangélikációról 2012 októberében tartott püspöki szinódus összefoglalásaként – a frissen megválasztott római katolikus pápa, Ferenc kiadta ragyogó apostoli buzdítását, az *Evangélium öröme* (Evangelii Gaudium, a továbbiakban: EG)⁴ címmel. Ezek a dokumentumok az el-

múlt negyven évben az említett szervezetek által kiadott számos fontos iratra épülnek, úgymint a *Lausanne Covenant* (1974) és a *Manila Manifesto* (1989) a Lausanne Mozgalomtól, a *Mission and Evangelism: An Ecumenical Affirmation* (1982) az EVT-től, VI. Pál pápa *Evangelii Nuntiandi* (1975) és II. János Pál pápa *Redemptoris Missio* (1990) enciklikái. Az új dokumentumok semmilyen értelemben nem váltják le a korábbiakat, viszont mindegyik reagál a CTC kifejezésével a „saját nemzedékünk realitásait” jellemző gyorsuló változásokra, ahogy a TTL alcímében is kifejezi: a „változó világban”.

2015 januárjában a CWME igazgatója, Jooseop Keum arra kért, hogy újra felállt bizottságunk első ülésére készítsék egy reflektív összefoglalást bemutatva a TTL kulcstémáit és missziológiai jelentőségét az evangélikál és római katolikus dokumentumokkal összehasonlítva. Ez a dolgozat erre tesz kísérletet olyan formán, hogy minden dokumentumból kiemelem a legfontosabb szavakat, és ezeket állítom párbeszédbe egymással. A reflexióimat az *élet, az öröm és a szeretet* szavak köré rendezem.

Együtt az élet felé

„Azért jöttem, hogy életük legyen, sőt bőségben éljenek.” (Jn 10,10)

A mi bizottságunk dokumentumának kulcsszava az *élet*. Ezt már a TTL első sorai hangsúlyozzák: „Hiszünk a Szentháromság Istenben, aki teremtője, megváltója és fenntartója mindenknek. Isten teremtette az egész oikumenét (...), és folyamatosan munkálkodik a világban, hogy megerősítse az életet és örködjön az élet felett. Hiszünk Jézus Krisztusban, a világot megelevenítő Úrban. (...) Jézus Krisztus munkájának és missziójának végső célja az élet igenlése

* Steven Bevans SVD római katolikus missziológus, a Catholic Theological Union in Chicago tanára. Az Egyházak Világtanácsa Világmissziós és Evangélikációs Bizottságának (CWME) tagja.

¹ <https://www.lausanne.org/content/ctc/ctcommitment>. Magyarul mind ez ideig nem olvasható.

² Comission on World Mission and Evangelism.

³ <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/commissions/mission-and-evangelism/together-towards-life-mission-and-evangelism-in-changing-landscapes>. Magyar fordítása: *Theológiai Szemle*, 2014. 43–55. o.

⁴ https://w2.vatican.va/content/francesco/hu/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html.

annak teljességében (Jn 10,10). Hiszünk Istenben: a Szentlélekben, a Megelevenítőben. (...) Az élet tagadása egyenlő az élet Urának tagadásával. Isten bennünket is meghív a Szentháromság Isten életet adó missziói munkájába, és felhatalmaz arra, hogy bizonyoságot tegyünk a mindenkinek adatott bővelkedő élet víziójáról, az új ég és az új föld látomásában.” (1)⁵

A záró állítások közül az első szintén erősen aláhúzza mindezt, és úgy beszél az egyház missziójáról, mint a „lakoma” elkészítéséről és minden embernek az élet ünnepére szóló meghívásáról (101). Ennek indoklása pedig a következő bekezdésben olvasható: „Állítjuk, hogy Isten missziójának célja az élet teljessége (Jn 10,10), és ez a kritériuma a tisztánlátásnak a misszióban.” (102)

Az „élettel” szorosan összefüggésben három másik szó is jelentőséget és erőt kap: Lélek, teremtés és perifériák.

Lélek • A TTL új, de legalábbis nagyrészt feltáratlan irányba indul, amikor egy alapvetően Lélek-központú misszióértelmezést épít. Ez különösen igaz a dokumentum első szakaszára, melynek címe: „A misszió lelke: az élet lehelete”, és amelyben Isten missziójával indít, azzal kezdve, hogy elküldi Lelkét a vizek fölé a teremtés hajnalán, majd végig követve Izrael történetét végül misszióra keni fel Jézust, és misszióra keni fel a Jézus-közösséget Jézus feltámadása után (12–14). De ez a Lélek-központúság a teljes dokumentumban jelen van: a Lélek inspirálja Jézus gyógyító és igazságot hozó szolgálatát (36), vezeti az egyházat a felszabadítás és megbékélés munkájában (43), inspirálja a kultúrákat és a történelmi helyzeteket (56), az egységre vezeti az egyházakat (66), erővel ruházza fel az egyházat küldetésében (67), és olyan evangélizációra hívja el az egyházat, amely tiszteli a helyi kultúrákat, és észreveszi, hogy Isten Lelke már munkálkodik más vallások területén is (81, 93, 97). A Szentlélek mindig az élet leheletét adja. A misszió a Lélek munkájába való becsatlakozás.

Teremtés • A TTL félreérthetetlenül állítja, hogy a teremtett világ védelme és gondozása a misszió alkotóeleme. A teremtett világ a misszió szívügye (20). A misszióknak túl kell lépnie a szűk antropocentrikus és individualista látószögön, és magába kell foglalnia a földet, sőt az egész kozmoszt. Éppen úgy, ahogyan szükségünk van arra, hogy azokon keresztül evangélizálódjunk, akiket mi evangélizálunk – amiről Ferenc pápa beszél az EG 198. bekezdésében (38) –, evangélizálódunk kell a teremtett világ csodája és gyógyító ereje által. A TTL beszél arról a tényről, hogy „sok tekintetben a teremtés misszió az emberiség felé” (22). A misszió a teljes teremtés gyarapodásáról szól, tekintettel integritására és az életéért dolgozva.

Perifériák • Ez a harmadik fontos szó, ami a Lélek éle-

tet hozó misszióját demonstrálja. A „misszió a perifériákról” hangsúlyozása bizonyosan a TTL legnagyobb újítása, amely illeszkedik a legújabb missziói elméletekhez és gyakorlatokhoz. A misszióknak – ahogyan a TTL ezt aláhúzza – el kell mozdítania a fókuszát arról, hogy „a missziót csak az erősek végezhetik az erőtlenek felé, a gazdagok a szegények felé, a kiváltságosok a periférián élők felé”. Hangsúlyozza továbbá, hogy „a periférián élőknek is közreműködői szerepeük van, és gyakran észreveszik azt is, ami a középpontból láthatatlan” (38). A misszió célja „nemcsak az, hogy embereket a perifériáról a központi erőter felé juttassunk, hanem az, hogy szembeszálljon azokkal, akik úgy maradnak a középpontban, hogy másokat továbbra is a perifériára szorítanak” (40). A Lélek működik a perifériákon, a marginalizáltak között, a dalitok között, a transznműek között, a városaink hajléktalanjai között, AIDS-esek és ebolások között, menekültek között. A misszió az, amikor észre vesszük a Lélek által táplált életet ezek között az emberek között, és bekapcsolódunk a Lélek munkájába a halálnak ezt az életet veszélyeztető erői ellen. „Az egyház feladata, hogy változtasson az erőviszonyokon.” (40)

Evangelii Gaudium

„Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek” (Jn 15,11)

Ha a TTL jellemző szava az élet, akkor az EG-t legjobban leíró szó az öröm. „Az evangélium öröme betölti azok szívét és egész életét, akik találkoznak Jézussal. (...) Krisztussal mindig megszületik és újjászületik az öröm. Ebben a buzdításban a keresztény hívekhez szeretnék fordulni, hogy meghívjam őket egy olyan új evangélizáló korszakra, amelyet ez az öröm jellemez, és irányt mutassak az Egyház útjának a következő évekre.” (1)⁶ Nincs egy olyan konkrét szentírási idézet, amelyet Ferenc pápa azért idézne, hogy összefoglalja meggyőződését azt illetően, hogy az evangélium örömeinek túlradóan meg kell jelennie a missziói munkában, viszont a dokumentum elején (4–5) áttekinti az öröm középponti jelentőségét a Bibliában. Észrevétele alapján az a gondunk, hogy „vannak keresztények, akiknek látszólag nagybőjti stílusuk van, húsvét nélkül” (6), de „az evangélizáló ember nem vághat mindig gyászos arcot” (10). Ha a keresztények nem példái az átalakulásnak – az életnek –, amelyet az evangélium felkínál, senki nem fog

⁵ A cikkben közölt szó szerinti idézetek a TTL *Theológiai Szemlében* megjelent fordítása alapján szerepelnek. A szakaszban szereplő további zárójel hivatkozások a TTL bekezdésszámaira utalnak.

⁶ Ebben a szakaszban a zárójel számok az EG bekezdéseire utalnak. A szó szerinti idézetek a dokumentum hivatalos magyar fordításából származnak: https://w2.vatican.va/content/francesco/hu/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html.

hinni nekik. Minden kereszténynek szüksége van arra, hogy állandóan evangélizálják (164), és hogy az evangélium öröme átalakítsa.

A keresztények meggyőződése arról, hogy Jézus Krisztus Istene az irgalom és gyöngédség Istene,⁷ hajtóereje annak az örömmel, amely az evangéliumról meggyőzően tanúságot tevő életre vezeti őket (7). „Isten sohasem fárad bele a megbocsátásba – mi fáradunk bele abba, hogy kérjük az ő irgalmasságát.” (3) Aquinói Tamást idézve Ferenc azt írja: „Isten sajátossága az irgalmasság gyakorlása, és mindenhatósága különösen ebben mutatkozik meg.” (37) És azt mondja: „Isten Fia a maga megtestesülésében a gyöngédség forradalmára hívott meg minket.” (88)

E két szó – irgalom és gyöngédség – ismételt hangsúlyozása a missziói munkát nem egyszerűen a személyes megtérések és az egyház növekedése érdekében tett megnövelt erőfeszítéské vagy ezekre kimunkált stratégiákká teszi. Sokkal inkább az egyház reformjává, hogy az hitelesebb jele legyen a kegyelmes és gyöngéd Istennek. Ferenc arra hívja az egyházat, hogy legyen „nyitott szívű anya”, akinek ajtaja mindig tárva van (46). Az egyház „az Atya háza szélesre tárt ajtókkal” (47). Az egyház nem „vámhivatal”, hanem atyai ház, ahol „mindenkinek helye van a maga fáradságos életével együtt” (47). Következésképpen az eukharisztia „nem jutalom a tökéletesek számára, hanem bőkezű gyógyszer és táplálék a gyöngéknek” (47). Az egyház nem tökéletes, és talán ezt beismerve – felfedve zúzódásait, sérüléseit és szennyeségét – inkább úgy mutatja meg magát, mint az utca egyháza, s nem mint egy olyan egyház, „amely belebetegedett a zártságba és a kényelembe, mert a saját biztonságához ragaszkodott” (49). Egyház, amely a sérülékenység és a kockázat egyháza.

Ezt az egyházat a pápa két másik szóval is jellemzi: a *misszionárius tanítványok* egyháza (24). „Többé ne mondjuk, hogy »tanítványok« és »misszionáriusok« vagyunk, hanem azt mondjuk, mindig »misszionárius-tanítványok« vagyunk.” (120) Azt írja: „Olyan missziós választásról álmodom, amely képes átformálni mindent, hogy a szokások, stílusok, időbeosztások, nyelvezetek és minden egyházi struktúra inkább a mai világ evangélizálására alkalmas csatornává váljon, mintsem az önfenntartás eszköze legyen.” (27) Ez egy igazi kopernikuszi forradalom, amely mindent a misszió és az Isten uralmának perspektívájába helyez. Ami az egyházat másodlagossá, míg Isten céljait elsődlegessé teszi. Ez újfajta gondolkodást von maga után a tanítást, ortodoxiát, inkulturációt, a struktúrát és a szolgálatot illetően (lásd 25, 33, 35, 38, 41, 45, 74, 104, 115–118, 167).

Az EG harmadik kulcsszava a *szegény*. Együttal valószínűleg az egyik legtöbbször használt szó a dokumen-

tumban a maga 79 előfordulásával. Amikor a szegényekről megfelelkeznek, írja a pápa a 2. bekezdésben, „Isten hangja nem hallatszik, és szeretetének csendes öröme nem érezhető többé, és eltűnik a jó utáni vágyakozás”.⁸ Az egyháznak a szegényeket szolgáló szegény egyházzá kell válnia ahhoz, hogy evangélizációja hiteles legyen (198).

Ferenc pápa szegényekért érzett aggodalma végigvonul az egész apostoli buzdításon, de különösen nyilvánvaló a negyedik fejezetben, annak is „A szegények társadalmi befogadása” című szakaszában. „Minden keresztény személy és közösség arra hivatott, hogy Isten eszköze legyen a szegények felszabadítására és támogatására, oly módon, hogy teljesen beépülhessenek a társadalomba.” (187) „Ez magában foglalja mind az együttműködést a szegénység strukturális okainak megoldásában és a szegények teljes értékű fejlődésének előmozdításában, mind pedig a szolidaritás legegyszerűbb és legmindennaposabb gesztusait.” (188) A keresztények szívében különleges helye van a szegényeknek, így figyelniük kell rájuk, sőt evangélizálnunk kell általuk. Mivel ők osztoznak Krisztus szenvedéseiben, sok mindent taníthatnak azoknak, akik nem szegények (198). II. János Pált idézve Ferenc sürget minden keresztény közösséget, hogy legyenek olyan hely, ahol a szegények otthon érezhetik magukat, mert „ennek megvalósításával mutathatjuk be leghatékonyabban Isten országának örömhírét” (199).

Ferenc számára a misszió valóban annak az átforgató örömmel a tanúságtétele, amelyet a Krisztusban való hit hoz. Ez a hit megmutatja az egyház életében Isten gyöngédségét és irgalmát, és arra ösztönzi a misszióban lévő keresztényeket, hogy karolják fel a szegényeket.

A Fokvárosi állásfoglalás

„Ez a szeretet, és nem az, hogy mi szeretjük Istent, hanem az, hogy ő szeretett minket...” (1Jn 4,10)

A *szeretet* az a szó, amely valószínűleg a legjobban jellemzi a CTC-t, az említett három missziói állásfoglalás közül a legátfogóbb és legrendszerettebb írást. A dokumentum első része – mely valójában egy hitvallás – a szeretetről szóló tíz állításból áll. Isten missziója az ő szeretetéből árad ki, mi tehát azért szeretünk, mert Isten előbb szeretett minket (I.1). A keresztények az Isten iránt érzett szeretetükből következően vesznek részt Isten missziójában: „A misszióknak legnagyobb motivációja ugyanaz az erő, amely magának Istennek a misszióját is mozgatja.” A keresztények szeretete az Atya, Fiú, Szentlélek, tehát a teljes Szentháromság felé irányul. Továbbá a misszióban lévő keresztények (Christians in mission) szeretik Istennek a Szentírásban közölt

⁷ God of mercy and tenderness.

⁸ Saját fordítás. – A ford.

inspirált igéjét, „nem a papírért, hanem a személyért, aki ezeken keresztül szól”. Az Isten világa iránt érzett szeretet azt jelenti, hogy „gondját viseljük a Földnek (...), mert ahhoz tartozik, akit mi Úrnak hívunk”. A keresztények megvallják az evangélium és az egyház – Isten különleges népe – iránt érzett szeretetüket is. Végül a hitvallás kinyilatkoztatja: a keresztények szeretik Isten misszióját, a missziót, amelyből az egyház küldetése indul: „Küldetésünk teljesen Isten missziójából származik, Isten teremtett világának teljességéhez szól, és a kereszt megváltó győzelmén alapul.” (CTC I. rész)

A dokumentum második része, mely a „Cselekvésre hívás” címet viseli, a következő mondatokkal kezdődik: „Istennel való szövetségünk összeköti egymással a szeretetet és az engedelmességet.” (II. Introduction) Az első rész tíz pontban kifejtett hitvallását a szeretetről hat kötelezettségvállalásban bontja ki konkrétan, melyek a következő címszavakban összefoglalódnak: *igazság, béke, befogadás, felismerés, életvezetés*⁹ és *együttműködés*. Lehetetlen ennek a résznek a tartalmi gazdagságát mind összefoglalni. Csak néhány gondolat kiemelésére van módom.

Az *igazság* Krisztus igazságának megjelenítését jelenti, aki felfedi „Istennek az egész univerzumra vonatkozó tervét”. Ez a rész a pluralizmus kihívására markáns apológiával válaszol. Tanúságtételre hívja a hívőket a munkahelyeken, a globalizált médiában, a művészetek terén, a technológia világában, valamint a kormányzati, üzleti és tudományos világ nyilvánosságában (II.A.1.B; II.A.2.A; II.A.2-7.).

A *béke* Krisztus békéje, amelyet a keresztények építenek egy megosztott és szétszakadozott világban. Krisztus békéje minden etnikai erőszaktól tartózkodik, és bűnbánatra hív minden esetben, amelyben a felületes kereszténység ilyen erőszakot eredményezett. Magához öleli a szegényeket és elnyomottakat, tudatosítva, hogy „egy ilyen globális kiállítás hitelességéhez, az egyháznak önmagán belül is el kell utasítania minden egyenlőtlenséget és diszkriminációt” (II.B; II.B.2-3.).

A *befogadás* (*inclusion*) szóval foglalom össze a II. rész C pontját, amelynek címe: „Krisztus szeretetét megélni más vallású emberek között.” Ennek a fejezetnek az első alpontja pedig ezt a címet kapta: „A »szeresd felebarátodat mint magadat« magában foglalja a más vallásokhoz tartozókat is.” A keresztény misszió gyakorlati megélése más vallásúak között arra hívja a keresztényeket, hogy az evangéliumért vállalják a szenvedést, sőt akár a halált is, ugyanakkor arra is hív, hogy olyan életet éljenek, ami „vonzóvá

⁹ A CTC vonatkozó II.E szakaszának kulcsszava a „walking” konkrét hivatkozással az Efezusi levélre, amelyben Pál visszatérően a *peripateo* igét használja, és ezzel fejezi ki a keresztények életvitelében, életgyakorlatában való változás szükségességét. Angolban és magyarban is különbözőképpen fordíthatók ezek a kifejezések, a RÚF az Ef vonatkozó helyein az „él” igével adja vissza a jelentést. – A ford.

teszi az evangéliumot minden kulturális és vallási közegben”. A befogadás másik értelmében tiszteletben tartja a tanítványok különbözőségét, elér a szétszóratásban – menekültként, migránsként, diaszpórában – élőkhöz, és a teljes vallásszabadságért küzd (II.C,1-6.).

A *felismerés* (*discernment*) magában foglalja, hogy felfigyelünk azokra a milliókra, akikhez még egyáltalán nem jutott el az evangélium, hogy felismerjük az elsődlegesen szóbeli kultúrák kihívásait, hogy a keresztény lelkiségben megalapozott vezetőket nevelünk, hogy tudatosítjuk a városmissziók kihívásait és azt a tényt, hogy „minden gyermek veszélyeknek van kitéve” (II.D,1-5.).

Isten új emberiségeként élni azt jelenti, hogy elutasítjuk a sokféle bálványimádást, mint: az Isten rendjével ellentétes szexualitás, a hatalommal való visszaélés, a sikerhajhászás, a kapzsiság minden formája. Ehelyett a misszió egyháza a szeretetben gyökerező szexualitást képviseli, alázatban, tisztességben és egyszerűségben él (II.E).

Végül, az *együttműködés* magában foglalja az egyház egységéért való szenvedélyes elkötelezettséget, a nemzeti és kulturális határokon átívelő közös munkát, férfi és nő jobb kapcsolataért való fáradozást. A misszionáriusok együttműködéséhez elengedhetetlenül szükséges az Isten misszióját szolgáló teológiai oktatás megvalósulása (II.E,1-4).

A dokumentum vége újra emlékeztet a szeretet elsődlegességére a misszióban: „Ha a keresztények a Szentlélek ereje által a szeretet megbékélt egységében élnek, a világ meg fogja ismerni Jézust, akinek mi a tanítványai vagyunk, és meg fogja ismerni az Atyát, aki Őt elküldte.” (II. Conclusion)

Szavak párbeszédben

Ami véleményem szerint mostanra nyilvánvalóvá vált, hogy ez a három új missziói állásfoglalás nagyrészt ugyanarra az alapra épül, és sok szempontból kiegészíti egymást. A TTL életre helyezett hangsúlya megfigyelhető az EG örömeiben: az öröm a szeretet szolgálatában élt élet következménye. A latin-amerikai püspököknek a braziliai Aparecidában tartott 2007-es találkozójáról idézve Ferenc pápa hangsúlyozza a tényt, hogy „az élet, amennyiben elajándékozzák, megerősödik – de elgyengül az elszigeteltségben és a jólétben. Valójában azok élvezik jobban az élet lehetőségeit, akik elhagyják a biztonságos kikötőt, és belevetnek magukat a küldetésbe, hogy közöljék az életet másokkal. (...) az élet olyan mértékben növekszik és érlelődik, amilyen mértékben odaajándékozzuk mások életéért. Végző soron ez a misszió.” (EG 10) A CTC is egyértelműen az élet irányában elkötelezett dokumentum. Határozott állásfoglalása az etnikai konfliktusok ellen, szolidaritása a szegényekkel és az embercsempészet áldozataival, elköteleződése a teremtett világ integritása mellett (lásd CTC

II.B.3–6.) mind párhuzamban állnak a TTL hasonlóan erőteljes szavaival, miszerint a misszió lényege életet adni és az életet védelmezni. Mindazonáltal a magam részéről úgy látom, hogy az élet ápolása, védelme és az életadás a misszió szempontjából erőteljesebb motívumok, mint egyszerűen egy elköteleződés Isten megismertetése és dicsőítése mellett, amihez a CTC ragaszkodik (lásd CTC.I.2.B) Ha Isten valóban misszionáló Isten, akinek az ügye az emberi élet (vagy mondhatjuk az egész kozmosz létének) értelme, akkor Isten léte maga fejeződik ki az életadásban, és a keresztényeknek arra van elhívásuk, hogy csatlakozzanak ehhez a munkához. Ez nem más, mint örömmel munkálkodni az életért Isten dicsősége.

Ez az, amiért ennyire központi szerepet kap minden egyes dokumentumban az odafordulás a szegényekhez, elnyomottakhoz, marginalizáltakhoz, elfelejtettekhez és semmibevertettekhez. A CTC számára az élet mellett való elköteleződés a Szentháromság Isten, az Isten igéje és az Isten világa iránt érzett szeretetből fakad. Sem az EG, sem a CTC nem olyan innovatív, mint a TTL, amikor felhív a „misszió a perifériáról” gondolatára. Ugyanakkor mondhatjuk, hogy összhangban áll ezzel a gondolattal, amikor az EG kiemelt helyet ad a szegényeknek az egyházban. Ferenc szerint „a szegényekkel való törődés elsődlegesen teológiai kategória, megelőzve minden kulturális, szociológiai, politikai vagy filozófiai kategóriát”. Valójában a szegények evangélizálnak minket (a nem szegényeket, az evangélizátorokat), és miközben arra kaptunk elhívást, hogy „szolgálatukba állítsuk hangunkat”, és „szót emeljünk értük”, elhívásunk arra is szól, hogy „barátaik legyünk, meghallgassuk, megértsük őket, és fogadjuk be azt a titokzatos bölcsességet, amelyet Isten általuk akar közölni velünk” (EG 198). Egy másik cikkemben is érveltem amellett, hogy a „misszió a perifériáról” kontextusában kell értenünk Ferenc pápa felhívását, hogy az egyház legyen a „szegényekért élő” egyház. A CTC-ben is megtalálhatjuk ezt a gondolatot, de talán nem olyan erőteljesen, mint az EG-ben. Afelől természetesen semmi kétség, hogy a Lausanne Mozgalom is mélyen elkötelezett az igazság szolgálataért, amelynek az I.7.C pontban szép bibliai megalapozását adja. Úgy érzékelem, hogy az 1974-es *Lausanne Covenant* című dokumentumban megfogalmazott még viszonylag bizonytalan állásfoglalás óta a mozgalom mindenképpen hosszú utat járt be ezen a téren.

Jóllehet az EG nem fejezi ki a teremtésvédelem mellett elkötelezettségét olyan határozottan, mint a CTC, főleg mint a TTL, de Ferenc pápa köztudottan nyílt szószólója a teremtésvédelemnek, és egy ezzel az üggyel foglalkozó enciklika kiadásán dolgozik.¹⁰ Az ökológia tehát nem tartozik az EG fősodrához, de amit mond, mégis figyelemre-

¹⁰ Ez az enciklika meg is jelent *Laudato si'* címmel 2015. júniusában. – A ford.

méltó. „Testi mivoltunk által Isten oly szorosan összekötött bennünket a környezetünkkel”, hogy a körülöttünk lévő világ rombolása olyan fájdalom, amit mindannyian érezhetünk, és saját magunk megcsonkításaként élhetünk át. A pápa egy hosszú és emelkedett idézetet hoz a Fülöp-szigeteki püspökök prófétai panaszából: „Isten adta ezt a Földet nekünk, különleges teremtményeinek, de nem azért, hogy elpusztítsuk és sivataggá változtassuk.” (EG 215)

Egyedül a TTL szentel kiemelt figyelmet a Léleknek. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy az EG vagy a CTC nem említené a Szentlelket. Egyszerűen csak annyit tesz, hogy a CWME dokumentuma kiemelkedik ebben, míg az EG és a CTC is tradicionálisabban krisztologikus. Mindhárom dokumentum a Szentháromságba vetett hitre épül, a TTL és a CTC erőteljesebben épít az „Isten missziója” gondolatra.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a TTL talán nem sugározza azt az örömet, ami az EG és a CTC soraiból árad, hanem – legalábbis számomra – komolyabb hangvételű a másik kettőnél. Másrészt az EG osztozik a TTL szegényekért és periférián élőkért érzett odaadásában, különösen az 52–60. bekezdéseiben és a 4. fejezetében. A CTC pedig, miközben alapvetően optimista hangvételű, nem finomkodik a kifejezéseivel, amikor a szociális igazságosságról beszél, és mindig van benne egyfajta gyanakvás az emberi cselekedetekkel és kultúrákkal kapcsolatban, amelyek magukon viselik a Sátán és bűn negatív ujjlenyomatát (CTC I.7.b).

Úgy vélem, mindegyik dokumentum sugározza azt a szeretetet, amely a CTC-ben annyira tisztán megszólal. Az irgalom és érzékenység Istene végső soron a végtelen és fáradhatatlan szeretet Istene. Ahogy Ferenc írja az EG vége felé: „Az evangélizáláshoz az első motiváció Jézus szeretete, amelyet megkaptunk, a tapasztalat, hogy ő üdvözített minket, arra készítet, hogy egyre jobban szeressük őt.” (EG 264) A TTL pedig éppenséggel idézi is a CTC-t a 81. bekezdésében: „Az evangélizáció a szívek kiáramlása, amelyeket betölt az Isten szeretete az Őt nem ismerők iránt.”

Összegzés

Úgy vélem, hogy ezt a három dokumentumot fontos együtt tanulmányozni. Mindegyik kivételes a maga módján: a TTL erőteljességében, intenzitásában, az EG nyitottságában és időnként humorában és a CTC a maga letisztult megfogalmazásában. Mindegyik hordozza annak lehetőségét, hogy barátságos, mégis kihívást hordozó beszélgetőtársa legyen a másiknak. Mindegyik fontos lesz a következő években a CWME azon útkeresésében, hogy megvalósítsa és elmélyítse saját mérföldkönek tekintett nyilatkozatát az egyházakban Isten és az egyház életről, örömről és szeretetről szóló missziójáról.

Fordította: Györi Dávid

Evangélikusság és ökumené^{*}

■ SZENTPÉTERY PÉTER

Az evangélikusok kezdettől fogva az egyház egységének megőrzéséért és helyreállításáért munkálkodtak. Luther egyáltalán nem akart külön egyházat, „csak” a visszatérést az evangéliumhoz. A *Schmalkaldeni cikkekben* (1537) fontossági sorrendben foglalta össze az egység feltételeit. Melancthon a formális szakítás (1530) után is állandóan kereste az egység helyreállításának lehetőségét. A reformátusokkal való megegyezés kedvéért pedig az *Ágostai hitvallás* úrvacsoráról szóló cikkét is megváltoztatta (1540). Luther viszont már jóval korábban nem tudott megegyezni Zwinglivel az úrvacsora kérdésében az 1529-es marburgi kollokviumon, számára az erők egyesítésének gyakorlati szempontja nem írhatta felül a hitbéli meggyőződést. A *Formula Concordiae* (1577) nyomán sem valósult meg a protestáns egység. Az evangélikusok és a reformátusok idehaza is együtt szenvedtek az ellenreformációtól, és keresték a megegyezés lehetőségét, egészen a szervezeti egységig menően. Az ökumenikus mozgalom zászlóvivői között is találunk evangélikusokat. Így például Dietrich Bonhoeffer (1906–1945), aki már nem érthette meg az Egyházak Világtanácsának 1948-as megalakulását.

Az alábbiakban először vázoljuk, hogy egyházunkból kik szolgáltak a fontosabb(nak tartható) ökumenikus szervezetek fontosabb(nak tartható) tisztségeiben (ideértve a Lutheránus Világszövetségnél az ökumenikus párbeszédet), illetve néhány kiemelkedő, idehaza, evangélikus részvétellel is lezajlott eseményt említünk, döntően az utóbbi évtizedekből. (E felsorolás természetesen – a terjedelmi korlátok miatt is – csak többé-kevésbé szubjektív lehet. Egyházunk képviselői számos ökumenikus nagygyűlésen, konferencián és más felekezeteknél tett látogatáson vettek részt, ezekre most nem térünk ki.) Majd az LVSZ által a más felekezetekkel jelenleg folytatott intézményes párbeszéddel foglalkozunk, különös tekintettel a római katolikus egyházra.

A Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsát Egyetemes Egyháztanács Magyarországi Bizottsága néven 1943-ban alakította meg Ravasz László református püspök és báró Radvánszky Albert evangélikus egyetemes felügyelő. A szervezet evangélikus titkára Ordass Lajos későbbi püspök volt. 1948-ban a kiépülő kommunista diktatúra sajtóságos ökumenéelfogására vallott, hogy Ordasst az „evangélikus Mindszentynek” nevezték az egyházi iskolák

államosításának elutasítása miatt. A püspök a börtönben is a lehetőségek határáig munkálkodott az ökumenéért, tizenöt katolikus pappal volt közös cellában, és például 1949 karácsonyán ő volt az ige hirdető. Az EVT Központi Bizottsága 1956. július–augusztusi galyatetői ülése nyomán rehabilitálták. Az ökumenikus tanács rendje szerint ha az elnök református, akkor a főtitkár evangélikus, és fordítva. Harmati Béla püspök 1992 és 1998 között, Szebik Imre püspök 2003 és 2011 között volt elnök, előbbi 1991 és 2001 között a Magyar Bibliatársulaté is, utóbbi 2003 óta. Pröhle Károly professzor 1972 és 1982 között volt főtitkár, és sok más tevékenysége mellett részt vett az ökumenében alapműnek számító *Limai dokumentum*, a *Keresztység, úrvacsora, egyházi hivatal* (1982) kidolgozásában. Őt Ottlyk Ernő nyugalmazott püspök (1982–1986), majd Görög Tibor (1986–1988 és 1999–2004), illetve Lehel László (1988–1992) követte a főtitkári tisztségben; a jelenlegi főtitkár 2012 óta Fischl Vilmos. Káldy Zoltán püspök 1961 és 1975, Nagy Gyula püspök 1983 és 1991, Szabóné Mátrai Marianna 1991 és 1998, Gáncs Péter püspök 2007 és 2013 között az EVT Központi Bizottságának tagja volt. 2002. október 1-jén (Európában másodikként a hollandok után) írták alá a magyarországi tagegyházak, így az evangélikus is, továbbá a katolikus egyház az európai Ökumenikus Chartát. Az Ökumenikus Segélyszervezet igazgatója annak 1991-es megalapítása óta Lehel László. A Miatyánk és az Apostoli hitvallás ökumenikus szövegét 1992-ben fogadták el. Az ökumenikus imaheket hivatalosan 1987 óta tarthatják közösen evangélikusok és katolikusok, amikor is ifj. Hafenscher Károly csengődi lelkész meghívta Paskai László kalocsai érseket. Előtte az állam nem nézte jó szemmel katolikusok és protestánsok közeledését, a Hazafias Népfront (egyébként sokszor színvonalas) papi békegyűléseitől eltekintve. A katolikus, református és evangélikus püspökök évente több alkalommal találkoznak és vitatják meg az egyházakat érintő aktuális kérdéseket. Az ökumenikus házasságkötési szertartások rendjét először 2001-ben, majd 2015-ben adta ki az MKPK és a MEÖT.

Teológiai akadémiánkon, majd hittudományi egyetemünkön más felekezetű, így adventista és unitárius lelkészhallgatók is tanulhattak, a '90-es évek óta pedig metodisták rendszeresen. A levelező hallgatók, a doktoranduszok és végzett doktorok között további felekezetek képviselői is megtalálhatók. Elengedhetetlennek tartjuk az ökumenikus párbeszédet, amelyhez persze először evangélikus identitásunkkal kell tisztában lennünk. Lelkészeink, hallgatóink több mint fél évszázada tölthetnek

* A dolgozat eredetileg a 2017-es *Evangélikus Naptár* reformációi sorozatába készült. A szerző köszöni dr. Harmati Béla, dr. Reuss András és D. Szebik Imre segítségét.

egy-egy ösztöndíjas félét az EVT bossey-i (Svájc) Ökumenikus Intézetében.

Vajta Vilmos professzor (1918–1999), aki 1948-tól Svédországban élt, 1953 és 1964 között az LVSZ Teológiai Osztályának, majd a világszövetség újonnan alapított strasbourgi Ökumenikus Intézetének az igazgatója volt 1981-ig. Nagy Gyula professzor, későbbi püspök 1975 és 1980 között az Európai Egyházak Konferenciájának első teológiai igazgatója volt (előtte a Lutheránus Világszövetség Teológiai Osztályán szolgált, Harmati Béla pedig 1966–1970 és 1980–1987 között).

A Keresztyén Ifjúsági Egyesület újjáalakult magyarországi szervezetének titkára volt 1990 és 1995 között Szeverényi János, Lupták György pedig 1996 és 2012 között elnöke. Szeverényi János 2014 óta a Magyar Evangéliumi Szövetség elnöke.

Egyházunk külügyi szolgálata, amelynek feladatai közé tartozott a nemzetközi ökumenikus kapcsolatok ápolása is, 1970-ben lett önálló munkaággá, Harmati Béla mint külügyi titkár vezetésével 1973-ig. Őt Reuss András követte 1984-ig, jelen sorok írója pedig 1980-tól szolgált munkatárként, 1986 és 1990 között titkárként. A szolgálat 1992-től Ökumenikus és Külügyi Osztály lett, vezetője 1992 és 2006 között Szirmai Zoltánné volt, azóta Cselovszkyné Tarr Klára.

A Tóth Károly nyugalmazott dunamelléki református püspök (1931–2014) által 1991-ben alapított Ökumenikus Tanulmányi Központ alelnöke volt id. Hafenscher Károly. Jelen sorok írója 1994-től volt a munkaközösség tagja, 2004-től 2015-ös megszűnéséig a központ titkára, ennek köszönhetően 2012 és 2014 között a Societas Oecumenica, az ökumenekutatók európai társaságának titkára; a 2014-es 18. konferenciát Budapesten tartották.

A magyar evangélikus és református egyház 1830-ban kötötte meg az abaujkéri, 1833-ban a nagygeresdi egyezményt, utóbbit 1900-ban megújították. Bár 1914-ben gyakorlati okokból felmondták, legfontosabb vívmányait megtartották. A budapesti teológiai akadémiát, amely a Károli Gáspár Református Egyetem jogelődje, 1855-ben közösen alapították reformátusok és evangélikusok, de tíz évvel később útjaik elváltak. A Bazel melletti Leuenbergben 1973-ban fogadták el a *Leuenbergi konkordiát* az európai evangélikus és református egyházak szószéki és úrvacsorai közösségéről, amelyhez később dél-amerikai egyházak, majd 2006-ban a Metodista Világtanács is csatlakozott. (A korábbi egységtörekvések közül a legismertebb, hogy 1817-ben, a reformáció 300. évfordulója tiszteletére határozta el III. Frigyes Vilmos porosz király az evangélikus és a református egyházak egyesítését – az uralkodóház református volt, a nép többsége evangélikus. Néhol csak erőszakkal tudták végrehajtani, de több évtized után sem lett teljes a siker.) A konkordia szövegezésében jelentős szerepe volt Harmati Béla akkori külügyi titkárnak. 1992-ben Budapesten tartották az európai protestáns egyházak nagy-

gyűlését (nem csak a konkordiát aláírókét) *Keresztyén felöltségünk Európáért* címmel. Az aláírók közösségét 2003 óta Európai Protestáns Egyházak Közösségének nevezik (GEKE). 2006-ban szintén Budapesten tartották a 6. nagygyűlést. Ekkor a végrehajtó bizottság tagjává választották Cselovszkyné Tarr Klára ökumenikus és külügyi osztályvezetőt, aki 2012-től a háromfős elnökség tagja, közben 2015-ben ügyvezető elnök volt. A közösség irodája Bécsben van, munkatársa Dávid (Zsugyel) Adél.

Ifj. Hafenscher Károly, egyházunk zsinatának lelkes elnöke 2014-től miniszteri biztosként szervezi az állami Reformáció Emlékbizottság munkáját, és segítséget nyújt az egyházaknak a reformáció jubileumához kapcsolódó programok szervezésében.

* * *

A II. vatikáni zsinat (1962–1965) nyomán vált lehetővé az intézményes párbeszéd a római katolikusokkal, amely az összes közül nyilvánvalóan a legfontosabb, és persze egyéb területekre, más egyházakkal folytatott párbeszédre is kihat(ott).¹ A közös munkacsoport 1965-ben alakult, majd a Lutheránus Világszövetség és a Keresztény Egységet Elősegítő Pápai Tanács által létrehozott közös tanulmányi bizottság 1967-ben ülésezett először. A bizottságnak 1973 és 1984 között tagja volt id. Hafenscher Károly, Harmati Béla pedig püspökként 1995 és 2006 között evangélikus társelnök. Már az 1972-ben kiadott *Máltai nyilatkozatban* megállapították, hogy alapos vizsgálat nyomán a megigazulás kérdésében a szakadás ellenére sokkal közelebbiek az álláspontok a feltételezettnél. A későbbi megigazulásnyilatkozat létrejöttében fontos állomás a német katolikus egyház és a protestáns egyházak közös kiadványa *A reformáció korának kiátkozásai még mindig megosztóak? (Lehrverurteilungen – Kirchentrennung?, 1986)* címmel, továbbá az USA egyházainak párbeszéde 1985-ben: *Megigazulás hit által (Justification by Faith)*.

A *Közös nyilatkozat* szövegét a bizottság 1997-es dobozóki ülésén véglegesítették, majd állásfoglalás céljából elküldték az LVSZ tagegyházainak. Evangélikus teológusok egy csoportja kifogásokkal élt, többek között Joseph Ratzinger bíboros, a Hittani Kongregáció prefektusa, a későbbi pápa is; ő elsősorban a *simul iustus et peccator* evangélikus tanításával kapcsolatban. Az ünnepélyes aláírásra 1999. október 31-én Augsburgban került sor. Mind a helyszín, mind pedig az időpont jelképes volt. Augsburgban került sor a formális szakításra az *Ágostai hitvallás* katolikus részről való elutasítása miatt, döntően a megigazulás tanítása okán. Az ehhez vezető folyamat 1517. október 31-én indult el, és II. János Pál pápa még a 2000., jubileumi

¹ A továbbiakat lásd www.lutheranworld.org/content/ecumenical-relations. (Megtekintés: 2016. május 21.)

év előtt kívánta megrendezni az alkalmat. A különbségek, hangsúlyeltolódások persze nem tűntek el, de az egyetértést mindkét részről sokkal fontosabbnak tartják: „Közös a hitünk, hogy a megigazulás a Szentháromság Isten műve. Az Atya elküldte Fiát e világba a bűnösök üdvösségére. A megigazulás alapja és feltétele, hogy Krisztus emberré lett, meghalt és feltámadt. A megigazulás ezért azt jelenti, hogy maga Krisztus a mi igazságunk, amelyben az Atya akarata szerint a Szentlélek által részesedünk. Közösen valljuk: Egyedül kegyelemből, Krisztus üdvözítő művébe vetett hitben, nem saját érdemünk alapján fogad el minket Isten és kapjuk a Szentlelket, aki megújítja szívünket, képessé tesz és felszólít jó cselekedetekre.” (15) A befejező 44. pont a bizottsági tagok lelkesedését, elkötelezettségét és reménységét tükrözi: „Hálát adunk az Úrnak az egyházszakadás leküzdése útján tett döntő lépésért. Kérjük a Szentlelket, hogy vezessen minket tovább a látható egység felé, amely Krisztus akarata.”

Nyilván csak akkor tudjuk megmondani, hogy döntő lépés volt-e a nyilatkozat, ha majd egyszer vége lesz az egyházszakadásnak... Az azonban nem lehet vita tárgya, hogy a látható egység Krisztus akarata, akár megvalósul ezen a földön, akár nem. Ezután 2000. augusztus 6-án, az Úr színévaltozásának ünnepén a Hittani Kongregáció *Dominus Iesus* kezdetű nyilatkozata sokak számára „hideg zuhanyként” hatott, a IV. fejezetben csak „egyházi közösségeknek” nevezve azokat az egyházakat, amelyek nem őrizték meg az (apostoli szukcesszió, folytonosság katolikus felfogása szerint) érvényes püspöki tisztet és (vele együtt) az érvényes eukharishtiát. Annyit hadd jegyezzünk meg, hogy sok katolikus teológus akkor sem fogadta egyetértéssel, és az utóbbi években már alig-alig hivatkoznak ez utóbbi nyilatkozatra.

A közeledő jubileumra tekintettel különösen is fontos *A szembenállástól a közösségig* című összefoglalás 2012-ből, amely 2016 elején magyarul is megjelent. A közös bizottság tagjai ebben leírják a reformáció korának konfliktusaitól az egység helyreállítására való törekvésekig, a közös jubileumi megemlékezésig vezető utat. A 2017. évben lesz az első kerek százéves évforduló, amelyre az ökumené korában kerül sor, és egybeesik a közös bizottság fél évszázados évfordulójával. Ferenc pápa ebből az alkalomból idén október 31-én a lundi székesegyházban ökumenikus istentiszteleten vett részt.

A dokumentum felhívja olvasóinak figyelmét a kölcsönös gazdagodás lehetőségére, a mai kor, a globalizáció, a sokvallású környezet kihívásaira (7–15). Szól arról, hogy az *Ágostai hitvallás* 450. és Luther születésének 500. évfordulója (1980, 1983) új lendületet adott a párbeszédnek (18–31). Vázlatosan, lényegretörően összefoglalja a lutheri reformációt és a katolikus válaszokat. Sorra veszi a párbeszéd eddigi legfontosabb témáit: megigazulás, úrvacsora, papi hivatás, a Szentírás és a hagyomány. A konszenzus felé veze-

tő fontos lépés volt az *Egyház és megigazulás (Church and Justification)* című dokumentum 1993-ban, amely szerint a megigazulásról és az egyházzal szembeni tanítás összetartozik (216). Elsősorban a következő kérdésekben van szükség további párbeszédre: a látható és láthatatlan egyház kapcsolata, az univerzális és a helyi egyház viszonya, az egyház szentségi jellege, a szentségi ordináció szükségessége az egyház életében, valamint a püspökszentelés szentségi jellege (218). A pápaságról csak annyit mond, hogy „a katolikusok számára a római főpápnak teljes, legfőbb és egyetemes hatalma van” (192). Így nem tér ki a pápai tévedhetetlenség (egyébként erősen körülhatárolt) dogmájára és a mariológiára sem. – A bizottság legutóbbi ülését 2015-ben Budapesten tartotta, ennek témája a keresztség volt. Itt hadd említsük meg a közösség felé vezető út három kiemelkedő hazai alkalmát. II. János Pál pápa 1991. augusztus 18-án a debreceni Nagytemplomban tartott ökumenikus istentisztelet után saját maga helyezte el a koszorút a gályarabok emlékművénel. 1993. január 20-án ökumenikus istentiszteletet tartottak az esztergomi bazilikában Harmati Béla püspök ígéhirdetésével a Bethlen Gábor hajdú által 1623-ban kivégzett három kassai mártír emlékére. 1996. január 6-én evangélikus–katolikus megemlékezést tartottak Csepregen az 1621-ben a császári sereg áldozatául esett 1223 evangélikusról, amelyen részt vett Seregély István egri érsek, az MKPK elnöke, Pápai Lajos győri megyés püspök, Harmati Béla és Szebek Imre püspökök, továbbá Angelo Acerbi érsek, pápai nuncius.

Az LVSZ és a Református Világszövetség között 1968-ban kezdődött a párbeszéd, a közös bizottság 1970-ben alakult. A legfontosabb témák: a predesztináció, az úrvacsora és az egyházzal szembeni tanítás. A már említett *Leuenbergi konkordián* túl 1988-ban az akkori két német állam protestáns egyházai és az anglikán egyház elfogadta a meissenai egyezményt a szószéki és úrvacsorai közösségről. Hasonlóképpen 1999-ben Reuilly-ben a francia református és evangélikus, valamint a brit és az ír anglikán egyházak.

Az anglikánokkal is 1970-ben kezdődött az intézményesített párbeszéd. Az LVSZ részéről a kapcsolatokat az ökumené sikertörténetének tekintik. Nem minden (földrajzi) területen teljes a közösség, de ennek továbbépítését kiemelt feladatként kezelik. Az iméntiekén túl meg kell említenünk a *Porvoo-i közös nyilatkozatot* az észak-európai evangélikus egyházakkal 1992-ből és a kanadai egyházak közötti *Waterloo-i nyilatkozatot* 2001-ből. Reuss András 1980 és 1982 között részt vett az európai párbeszédben.

Az LVSZ és az ortodox egyházak közös bizottsága hosszas előkészületek után (1967-től) először 1981-ben Espoo-ban (Finnország) ült össze. Legfontosabb témák: a kinyilatkoztatás, a Szentírás és a hagyomány viszonya, a szentségek, az egyház és a papi szolgálat, vagyis lényegében azok, amelyek a római katolikusokkal. Az ortodoxok gyakran a protestánsok, így az evangélikusok szemére ve-

tik a túlzott liberalizmust, egyebek mellett a nők ordinációját. 2015-ben fogadták el a papi szolgálatról szóló közös nyilatkozatot. Az evangélikusok az LVSZ keretein kívül is folytatnak intézményes párbeszédet. Így a német protestáns egyházak a konstantinápolyi Ökumenikus Patriarchátussal, az orosz és a román ortodox egyházzal, a finn evangélikusok is az orosz ortodoxokkal, és az USA egyházai is egymás között. Itt hadd említsük meg, hogy 1994. március 3–6. között az ökumenikus tanács meghívására Budapestre látogatott II. Alekszij moszkvai pátriárka. Ekkor a magyar parlamentben kért bocsánatot az 1956-os forradalom leveréséért.

A mennonitákkal, a 16. századi anabaptisták utódaival 2008-ban jött létre közelebbi kapcsolat. Az LVSZ Tanácsa 2008-ban elhatározta, hogy bocsánatot kér egykori üldözésük miatt. Erre hivatalosan a 2010-es stuttgarti nagygyűlésen került sor.

Az evangélikusok kezdettől fogva az egyház egységének megőrzéséért és helyreállításáért munkálkodtak. A párbeszéd folytatódik, és folytatódnia is kell. Az egység Krisztus akarata, ezért kell munkálkodni érte, és ezért az ökumené jelmondata: „...*hogymindnyájan egyek legyének*” (Jn 17,21).

Felhasznált irodalom

Az evangélikus–római katolikus Közös nyilatkozat a megigazulás tanításáról és ünnepélyes aláírásának dokumentumai. Ford. Hafenscher Károly – Kránitz Mihály – Puskás Attila – Reuss András. Evangélikus Sajtóosztály – Szent István Társulat, Budapest, 2000.

A szembenállástól a közösségig. Evangélikus–római katolikus megemlékezés a reformációról 2017-ben. Ford. Pap Kinga Marjatta. Luther Kiadó, Budapest, 2016.

Kamarás István OJD: Ipiapi atya füveskönyve

Luther Kiadó, Budapest, 2017. 120 o.

„Engedje meg az Olvasó, hogy néhány használati utasítást adjak eme nem hétköznapi olvasmányhoz. Mindenekelőtt: teljesen természetes, ha olvasás közben erőt vesz valakin a szent ambivalencia. Ez olyan furcsa kettős érzés, amelyet akkor él át az ember, amikor nem tudja, hogy sírjon vagy nevéssen. A kettő együtt ugyanis ritkán sikerül. Ha ezt érzi az Olvasó, akkor már egészen közel van az OJD rend lelkiségéhez.

Isten bohócai ugyanis saját esendőségüknek, kicsinyességüknek, emberkedésüknek a tükrébe tekintve nem jajveszékelnék önmaguk fölött, hanem nevetnek önmagukon. Ez a nevetés nem elröppenő humor, nem is fricskák és fityiszek sora az egyház botladozásai láttán, hanem nagyon is komoly és áldott, lelket tisztító és feloldozó nevetés. A humor tudniillik Isten páratlan ajándéka, a nevetés pedig nem más, mint a lélek tüsszentése. Hiszen boldogok azok, akik önmagukat tetten érve önmagukon tudnak nevetni. A humorban tehát Isten bohócai sem ismernek tréfát.

Ugyanakkor e remekbe szabott szösszenetekben való elmélyedésnek van egy komoly rizikója: ha valaki esetleg magára ismer, az nem a véletlen műve. Ezek az írások ugyanis komoly tükröt tartanak elénk. Igaz, ez a tükrör néha talán a szükségesnél is görbébbnek tűnik, de e szent túlzások nélkül vajon felismernék-e azt, hogy az evangélium nyitottságának és szabadságának sodrását oly könnyen és gyakran cseréljük szűkkeblű, törvényeskedő lelki köldöknézetetésre? Ipiapi atya lelkiségével összhangban a kérdés így is föltehető: vigyorgor vagy vic sorog a lelkünk?

Kovács László OJD

Botladozások a „kötényes Isten” nyomában

■ SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

FABINY Tamás: *A kötényes Isten. Igehirdetések az irgalomról és a vigasztalásról*. Luther Kiadó, Budapest, 2016.

Fabiny Tamás püspök irgalmasságról szóló igehirdetése a közelmúltban jelentek meg a Luther Kiadó gondozásában *A kötényes Isten* címmel. A *Lelkipásztor* olvasóinak nem kell feloldani és megmagyarázni a metaforát, miért kötényes az Isten. Legföljebb arra a finom különbségre lehet felhívni a figyelmet, hogy nem a kötényes Jézus, hanem a kötényes Isten szerepel a címben. Vagyis az a Jézus, aki Jn 13-ban kötényt köt, maga a teremtő, megváltó és ítélő, üdvözítő Isten. Jólesett nekem ezt a finom krisztológiát olvasni és magamban konstatálni, hogy a szerző nem fordított hátat biblikus teológus énjének.

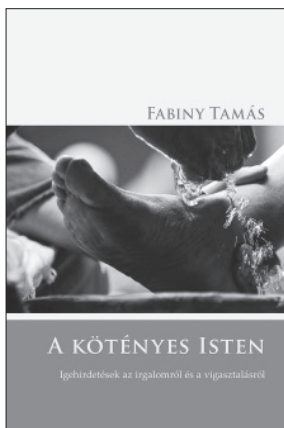
Gyűjteményes kötetről van szó. Jó tíz év írásaiból, igehirdetéseiből válogatott a szerző. Az irgalmasság az a fókuszpont, amely összegyűjti a legkülönbözőbb fórumokon megjelent, illetve elhangzott, különféle műfajú, de valamilyen módon evangéliumhirdetést tartalmazó műveket. Nem első közlésben jelennek meg ezek az írások, találkoztunk már velük korábban az *Evangélikus Élet* lapjaitól a Magyar Rádióig sokféle fórumon. Szinte egzotikusan tarka helyszíneken hangzottak el a nyíregyházi börtöntől a genfi lutheránus központig. Vannak írások, személyek, szófordulatok, amelyeket gyakran hallottunk, közeli ismerőseink. Zinajdát, a cigánylányt például már szinte rokonunknak érezzük. De számomra újként hatott és kedvencemmé is vált a dr. Bódi Istvánné halálára írt, *Az alétheia az fix!* című írás. Nyilván azért, mert mély a tartalma, ugyanakkor szellemes, könnyed, és a „kazust” tökéletesen, telitalálatosan raj-

zolja elénk. Mindezzel pedig erőt adó evangéliumi tartalmat közvetít.

Fabiny Tamás ismeri és érti ezt a műfajt. Szociális érzékenységet tükröznek az igehirdetése, írásai, élvezetes, friss a stílusa. Nem véletlenül hallgatják sokan szívesen elsősorban a rádiós megszólalásait. A diakóniát felügyelő püspökként „hivatalból” is szembejönnek vele a társadalom peremén élő vagy bármilyen okból segítségre szoruló emberek. Nemzetközi fórumokon mozogva pedig hazához olyan gondolkodásmódot, attitűdöt, amely kontextuális teológiában, szociális nyitottságban, gyors és érzékeny reagálásban nyilvánul meg, és tudjuk, hogy nem mindig és nem mindenkinek szimpatikus hazai „vizeken”.

Érdekes és tanulságos, amit talán akaratlanul is megmutat a kötet: ha igényesen gondolkodunk, és nem a rossz értelemben vett alamizsnaosztás távlatában, akkor az irgalmasságról nem tudunk elszigetelten gondolkodni. Magával hoz rokon fogalmakat. Vele jön az emberi méltóság kérdése, a másik ember feltétlen tisztelete, és vele jön a tolerancia is. Ha ezt figyelembe vesszük,

nagyon forró talajon állunk. Mert nem csak háborús területeken dül az erőszak, és nem csak az óceán túloldalán vágnak egymás fejébe goromba dolgokat fontos emberek. Egészen hétköznapivá vált evangélikus társalgásunkban is a legbugrisabb durvaság, a másik ember lábbal tiprása, instrumentalizálása hangzó és írott párbeszédekben egyaránt. Nem kellene-e tudatosan kiterjeszteni a hajléktalank, romák, anyaóvóban menedéket találó édesanyák, menekültek vagy bármilyen más extrém helyzetekbe került és figyelmet, tiszteletet, sőt szeretetet igénylő emberek körét a mi legbelső köreinkre is? A lelkeszi és pedagógusi kar tag-

jaira. Gyülekezeti és közegyházi tisztségviselőkre. Presbiterekre, asztalt ütő és ajtót csapkodó keresztény testvéreinkre. Milyen jó lenne, ha evangélikus egyházunkba csendesen belépne a kötényes Isten!

Mert egy ilyen kötet megjelenésének nyilván az a célja, hogy olyan gondolkodásmódot és magatartást sugározzon, amely krisztusi. Olyan magatartást, amelytől a bármi okból leszegett fejű, megalázott és szenvedő ember fölemelheti az arcát. Ahogyan a Názáretire rátekintettek egykor sokan, és megalázottakból megvigasztalt emberekké váltak, akik nagy valószínűséggel vitték magukkal, tetteikben és szavaikban ezt az összetéveszthetetlenül krisztusit. Csak hát lehetséges-e mindez ma? Lehetséges-e követni, hogyan lehet követni a kötényes Istent?

Amikor én jártas voltam nemzetközi egyházi fórumokon, gyakran hallottam egy kifejezést. Divatos volt ak-

koriban. *Simple lifestyle* – így hangzott. Vagyis egyszerű életforma, amelyet az ember tudatosan választ, bizonyos önkorlátozással valósít meg, és amelynek az a célja, hogy személyisége, életvezetése képes legyen a krisztusi, irgalmas és vigasztaló magatartást továbbítani. Meg vagyok győződve arról, hogy ez a kötet akkor éri el a célját, ha a kötényes Isten követésére hív. Enélkül nyugodtan meghatódhatunk Antal Barnabás József vagy Aylan Kurdi sorsán. De vajmi keveset érünk vele, mert az evangélium a megható pillanatoknál mindig többet akar. Transzformációt. Életünk megváltoztatását. Ennek a könyvnek minden lehetősége, minden erőssége megvan ahhoz, hogy ilyen mozgósító szolgálatot végezzen. Az istenképző ember feltétel nélküli tisztelete és *simple lifestyle*. Számomra ez az a két pont, ahol egyházunk népének sürgősen meg kellene próbálnia követni a kötényes Istent. És akkor nem hiába írta Fabiny Tamás a könyvet.

Balicza Iván: Isten koordinátái

Luther Kiadó, Budapest, 2017. 232 o.

Szeretettel ajánlom az olvasók figyelmébe ezt a kötetet, amely az elmúlt húsz év igehirdetési műhelyéből válogat. Balicza Iván immár nyugdíjas lelkész számára két és fél évtizeden át a budavári gyülekezet jelentette azt a közeget, amelyben ezek a prédikációk megérlelődtek és elhangzottak. Íme, most további olvasókat érhetnek el.

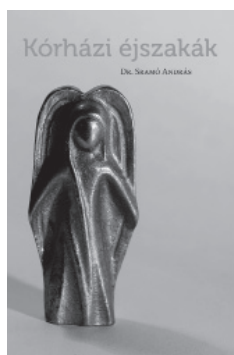
Magam is szívesen hallgatom a szerző mindig igeszerű prédikációit, melyekben egyszerre érzem a mély személyes hit lenyomatát és a nyitottságot a teológiai kutatás eredményeire. A hallgató átéli, amint az igehirdető saját élettapasztalatain átszűrve, a megharcolt hit kontextusában hirdeti az igét, ugyanakkor azt is, hogy örömet leli az írásmagyarázatban és az igehirdetésben.

Ugyanakkor korszerű is ez az igehirdetés. Az egyházi év igerendje mellett figyelembe veszi az egyházzenei vagy ökumenikus alkalmak speciális jellegét, irodalmi, kulturális kitekintésekkel gazdagítja mondanivalóját, de nem idegen tőle a modern technika, így a kivetítés, diameditáció használata vagy a

diákok közvetlen hangú megszólítása sem.

A szerző hangvétele mindeközben jól befogadható, egyszerű. Természetes hanghordozás, pátosztalanság jellemzi, ami a bonyolult igét is közel hozza hallgatójához. Az igehirdető legfőbb erénye, ha üstökön tudja ragadni a textust – mert biztos kiindulópontja van ehhez. Felismerte, hogy „kevésre van szükség, valójában csak egyre” (Lk 10,42), és mint Mária, mindig Jézus közelében marad.

Dr. Fabiny Tamás püspök

Dr. Sramó András: Kórházi éjszakák

Luther Kiadó, Budapest, 2017. 96 o.

A legnagyobb érték a hiteles, tiszta szó. A demagógiától, közhelyektől, sallangoktól mentes. Ami a szót tisztává, hitelessé teheti, az a szenvedés. Az a mélység, ahová nem jut el semmi, ami felületes és valótlan. A szenvedésben kimondott szavakkal az a baj, hogy kevesen képesek rá. Sokan nem tudnak megszólalni, akár csak gondolattá formálni érzéseiket. Inkább hallgatnak, fájdalmuknak adva csak hangot, nem az érzéseiknek, gondolataiknak.

Dr. Sramó András könyvét azoknak ajánlom elsősorban, akik ezt a mélységet megjárták, vagy éppen most is benne vannak. Akik András sorait morzsolva talán azt mondják: igen, ezt ismerem. Ajánlom azoknak is, akik betegágy mellett megállva találgatni próbálják, mit üzen, mit mond a csend, amely beburkolja az ágyban fekvőt, és amelyben oly nehéz látogatóként megszólalni. És hogy talán a figyelmes jelenlétünk mellett nem is feltétlenül kell. Ajánlom a „nem vallásosoknak”, mert Andrásnál hiányzik mindaz, ami számukra az Istenről, Jézusról, hitről és imáról szóló megnyilatkozásokat oly gyakran hiteltelenné, banálissá teszi. Ajánlom a „vallásosoknak”, akik nyitottak arra, hogy a bibliai tartalomra akkor is ráismerjenek, ha nem szó szerint idézve, helymegjelöléssel találkoznak vele.

Németh Zoltán

Hatvanad vasárnap

►► 2Kor 12,1–10

Igehirdetési előkészítő

A dicsekvés fordított logikája

A vasárnap jellege

Böjtelő második vasárnapja hatvanad, amely húsvét előtt a nyolcadik vasárnap. A keleti egyházban ez a nap a böjt kezdetét is jelöli, ezért nevezik a görögkatolikusok húshagyó vasárnapnak vagy kövérvasárnapnak. Nagyböjt kezdetéig még természetes számunkra, hogy országszerte farsangi bálokat, multságokat rendeznek, azonban az istentiszteleteken már ebben a bevezető, előkészületi időszakban is az elcsendesedés, a bűnbánat kerül előtérbe. Ezen a vasárnapon „a liturgia egész gondolatvilágában az igehirdetéshez kötődik”. (HAFENSCHER 2010, 349. o.) Ezért hatvanadot az igehirdetés vasárnapjának is nevezik.

Amit a textusról tudni kell

Kijelölt textusunk az óegyházi epistola. Eredetileg 2Kor 11,19–12,9 hosszú szakasza, amelyből azonban a 11. fejezet versei már zárójelesen szerepelnek a Pröhle-agendában és a *Liturgikus könyvben* egyaránt. Aktuális perikóparendünkben a zárójeles verssorok is eltűntek, viszont a 12. fejezet 10. verse lett alapigénk utolsó mondata, ahol a gondolatmenet zárul.

A Második korinthusi levélben Pálnak az apostolságát, apostoli tekintélyét kell védenie. A levél utolsó egységében, a 10–13. fejezetekben az álapostolok ellen fogalmazza meg érveit, akik egyrészt vallási teljesítményükkel dicsekedve fő-

lé akartak emelkedni, másrészt Pál hitelét igyekeztek aláásni a gyülekezet előtt kritikáikkal. A 9. és 10. fejezetek között olyan nagy a hangnem- és stílusváltás, hogy valószínűleg a levél vége nem egyszerre keletkezett az 1–9. fejezetekkel. Feltehetőleg, hogy újabb rossz hírek érkeztek a gyülekezetből, és az apostol felkavart érzelmekkel írta ezt a „legnehézkesebb görög szöveget az egész páli corpusban” (BALLA 2005, 175. o). A 11. fejezetben az elbizonytalanodott gyülekezet érdekében elbeszéli azokat a nehézségeket, amelyek Krisztus szolgálata miatt érték. Dicsekvése azonban nem öncélú, hanem apológia. A 12. fejezetben már arról beszél, amihez semmiféle teljesítménye nem kapcsolódik, amiben teljesen passzív szerepe van. Kijelölt szakaszunkban Pál az elragadtatásáról beszél. A régi kéziratok hézagosságán látható, hogy ezt a szövegrészt többször kezelték, kiegészítették, próbálták érthetővé tenni.

Dicsekedni kell (Καυχᾶσθαι δεῖ), vagyis olyan tulajdonságot felmutatni, amivel mások fölé lehet kerekedni. Pál így kezdi, és egyben folytatja mondandóját (vö. 2Kor 11,18,30), hiszen belekényszerítik a korinthusiak, hogy megvédje magát.

Meghatározó istenélménye a „tizennégy évvel ezelőtt” időpont meghatározása szerint a damaszkuszi megtérése után (erre utal a „Krisztusban”, vagyis Krisztus egyházának tagjaként) hét-nyolc évvel, de még a nagy missziói utak előtt történt. Szükszavú beszámolójának kifejezései („az Úr megjelenéseire és kinyilatkoztatásaira”, „testben-e vagy testen kívül”, „elragadtatott a paradicsomba”, „kimondhatatlan beszédek”, „ember el nem mondhat”) mind e *par excellence* misztikus élmény rendkívüliségét húzzák alá. Ezt tovább erősíti, hogy személyes vallomásában első szám harmadik személyben fogalmaz önmagáról.

A „tövis adatott” *divinum passivum*, vagyis végső soron Isten áll mögötte, tehát még Krisztus apostola sem védett a gonosztól. A σκόλοψ fából készült szúróeszköz. Fordíthatjuk nyársnak vagy cölöpnek is, amely nagy fájdalmat okozhatott neki. Mivel nem olvashatunk róla bővebben, a

kutatók is csak találgatnak, hogy a „Sátán angyala” mivel gyötörhette az apostolt. Lelki vagy testi szenvedései lehetnek, esetleg ellenfeleire, üldözőire utal ezzel, akik akadályozták őt munkájában?

A „háromszor kértem az Urat” kifejezés emlékeztet minket Jézus háromszori könyörögésére a Gecsemáné-kertben. Jelenthet pontosan hármat, vagy utalhat kitarító, többszöri könyörgésre is. Imádságára Krisztus szentenciaszerű válasza végleges, ezt fejezi ki a perfectum (εἴρηκέν). Pál elfogadja, megelégszik Isten kegyelmével, erejével, sőt öröme telik az erőtlenségekben.

A perikópa megértése, teológiai összefüggések feltárása

Az apostol nem kel versenyre, és senkit nem akar túllícitálni dicsekvésével. Igazat ír, de visszafogja, fékezi magát (φειδομαι). Tudna dicsekedni karizmákkal, például nyelveken szólással (1Kor 14,18), de ennek nincs haszna. Jézus Krisztus is a kicsinységre szólít, hiszen önmagunk felmagasztalása nem emel fel. Egyedül az Úrral dicsekedhetünk (vö. Jer 9,22k), ahogyan ezt Pál is idézi korábban (1Kor 1,29–31; 2Kor 10,17).

Isten válaszolt az apostol imádságaira, de nem úgy, ahogyan Pál számított rá. Aki gyógyítani is tudott Isten erejével, megtapasztalta erőtlenségét, és megérezte Isten kegyelmét. Gyengesége ellenére Isten Pálra bízta a missziót. Nem az alkalmasságán vagy alkalmatlanságán, erején vagy erőtlenségén múlt az evangélium terjedése. Isten kegyelme a döntő minden helyzetben.

Igehirdetési vázlat

A dicsekedés fordított logikája

A világban úgy érvényesülhetünk, ha „el tudjuk adni magunkat”. Dicsekednünk kell képességeinkkel, tehetségünkkel, külső és belső értékeinkkel. Versenyszerűen büszkélkedünk játszótéren a gyerekekkel, haverok előtt az autóval, konyhában az ételekkel, orvosi rendelőben a betegségekkel. Isten előtt azonban nincs alapunk és okunk dicsekedni. Jézus is alázatra int, hiszen az igazi nagyság Isten előtt a kicsinység. Egyedül Istennel, az ő kegyelmével dicsekedhetünk.

Kimondhatatlan kegyelem

Vallási életünkben mi is átélhetünk páli megtérést, vakító fényességeket vagy csendes ölelést. Kegyelmi pillanatok ezek, amelyekhez visszanyúlhatunk, amikor nehezen megy az imádság, vagy úgy érezzük, nem kapunk választ rá. Azonban nem élhetünk csupán ezekből az emlékekből, hiszen a kísértés, próbák idején könnyen elillannak. Mások számára sem jelentenek istenbizonyítékot, hiszen ezek

a bensőséges, személyes találkozások kimondhatatlanok, megfoghatatlanok, elmagyarázhatatlanok.

Érthetetlen kegyelem

Pál apostol életében, ahogyan a miénkben is, vannak mélységek és magasságok. Örülhetünk és büszkék lehetünk arra, amit elértünk, azonban semmilyen teljesítmény nem adhat okot gögre, más lenezésére. Isten kegyelméből kel fel a nap és világít mindenkinek. Számunkra azonban inkább az érthetetlen, hogy miért van rossz és szenvedés a világban. Mélységek között is tanulhatunk Páltól, aki meghallotta Krisztust, és meglátta, hogy a szenvedésének mi a célja. Nem minden rossz az életünkben, ami fáj. Hiszen Isten a rosszat is jóra tudja fordítani.

Mérhetetlen kegyelem

A világban el tudjuk adni magunkat, azonban Isten előtt nem, hiszen odaadott értünk mindent. Tekintsünk Krisztus életére, ha a saját életünk valódi értékét látni szeretnénk. Isten kimondta, amikor még csupán formálódottunk anyánk méhében, hogy „szeretlek, és elég vagy nekem, a tiéd a kegyelemem”. Erőtllenül, elesetten, bűnösen is Istené vagyok, aki mérhetetlenül szeret engem!

Eleg nekem?

Mi vajon el tudjuk-e fogadni Isten válaszát, ahogyan Pál apostol? Elég-e nekünk a kegyelem, vagy a világ szerint többre, másra vágyunk? Megelégszünk-e Istennel, aki a „minden mindenkben”? Isten kimondhatatlan, érthetetlen és mérhetetlen kegyelmével betelve másoknak is segíthetünk megérezni azt, ami már most pazarlóan sugárzik a világban.

Illusztrációk

VERS

Ady Endre: *Az Úr érkezése*

Mikor elhagytak,
Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.

Nem harsonával,
Hanem jött néma, igaz öleléssel,
Nem jött szép, tüzes nappalon
De háborus éjjel.

És megvakultak
Hiú szemeim. Meghalt ifjuságom,
De őt, a fényest, nagyszerűt,
Mindörökre látom.

GONDOLATOK

„Mily balgák azok, akik azt mondják, az egészséget nem azért kívánják, hogy ne szenvedjenek, hanem azért, hogy jobban szolgálhassanak az Úrnak a szabályok megtartásával, a szerzetnek tett szolgálatukkal, templomba járással, áldozással, a bűnbánat cselekedeteivel, tanulással, s azáltal, hogy gyóntatással és prédikálással a lelkek üdvének munkálására szentelik magukat. De azt kérdem tőled, jámbor lélek, mondd meg nekem, miért kívánod megtenni e dolgokat? Hogy kedvében jársz Istennek? És ugyan mit keresel, mikor biztos vagy afelől, hogy Istennek nem az tetszik, hogy imádkozzál, áldozzál, bűnbánati cselekedeteket végezz, tanulj vagy prédikálj, hanem az, hogy túrd békességgel azokat a betegségeket, azokat a fájdalmakat, melyeket Ő reád bocsát? [...] »Nincs jobb mód arra, hogy Istennek szolgáljunk, mint ha örömmel karoljuk át az ő akaratát.«”

Liguori Szent Alfonz (1696–1787) olasz katolikus teológus, egyháztanító, a redemptorista rend megalapítója:
Megegyezés Isten akaratával

„Az az ember, akit bennem szeretsz, természetesen jobb nálam: én nem vagyok ilyen. De te szeress, és én majd igyekszem, hogy jobb legyek önmagamnál.”

Mihail Mihajlovics Prisvin (1873–1954) orosz író

További javaslatok az istentisztelethez

Lekció

(K) Lk 8,4–15; (F) Ézs 55,6–11. Jánossy Lajos javasolja továbbá Jn 12,35–38 és 2Tim 3,10–4,5 igéket erre a vasárnapra.

Énekek

(G) *Úr Jézusunk, fordulj hozzánk* (279); (H) *Új világosság jelenék* (258). Javasolható továbbá: *Itt az Isten köztünk* (280); *Mit Isten akar énvelem* (332); *Mit Isten tesz, mind jó nekem* (348); *Kegyelem, nagy kegyelem* (568).

Imádság

„Uram, erőt kértem tőled, hogy sikerem legyen. Te megengeded, hogy gyenge legyek, s megtanuljak így engedelmeskedni. Egészséget kértem tőled, hogy nagy dolgokat cselekedjem; megkaptam a betegséget, hogy jobbat cselekedjem. Gazdagságot kértem tőled, hogy boldog legyek; megkaptam a szegénységet, hogy bölcs legyek. Hatalmat kértem, hogy megbecsüljenek az emberek; megkaptam a tehetetlenséget, hogy az utánad való vágyat érezzem. Barátságot kértem tőled, hogy ne kelljen

egyedül élnem; te szívet adtál nekem, hogy valamennyi testvéremet szeressem. Semmim se volt abból, amit kértem magamnak; mindenem megvolt, amit reméltem. Csaknem akaratom ellenére érték el a meghallgatást ki nem mondott imáim. A legmegajándékozottabb vagyok minden ember között. Köszönet értem, Uram!” (Egy New York-i kórház várótermében)

Forrás: <http://nyusziatya.blog.hu/>

Felhasznált irodalom

BALLA Péter 2005. *Az újszövetségi iratok és kanonikus gyűjtemények kialakulásának története*. KRE HTK, Budapest. 170–175. o.

CSERHÁTI Sándor 2009. *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt második levele*. Luther Kiadó, Budapest.

HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben*. Luther Kiadó – LFZE Egyházzene Tanszéke, Budapest. 349. o.

JÁNOSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron.

PALÁDI-KOVÁCS Attila (szerk.) 1990. *Magyar néprajz*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 7: 402. o.

PERES Imre 2015. *Pál apostol túlvilági látomásai*. Patmosz Újszövetségi Kutatóintézet, Debrecen.

THRALL, Margaret E. 2000. *The Second Epistle to the Corinthians*. 2. köt. *2Corinthians 8–13*. T & T Clark, Edinburgh.

■ LÁSZLÓNÉ AGOD ANETT

Ötvened vasárnapja

► 1Kor 12,31–13,13

Igehirdetési előkészítő

Eredetvizsgálat

A vasárnap jellege

Már a korai kereszténység kezdeti időszakában kialakult a húsvét előtti böjt gyakorlata. Ez a 2. században még csupán néhány napot jelentett, azonban az 5. század elejére kialakult a ma is gyakorolt negyvennapos rend. Vasárnap nem böjtöltek, hiszen az még ebben az időszakban is Jézus Krisztus feltámadásának örömnépe volt. Ebből következett, hogy a böjti időszak kezdetét a húsvét előtti 6. vasárnapot megelőző szerdára tették. Ez az időszak a felkészülés, a megtisztulás és a bűnbánat ideje volt. A keresztelésre várók esetében pedig az intenzív tanulás ideje. „A keleti egyház gyakorlatának hatására a 6. századtól kezdődően a negyvennapos böjti időszakhoz egy előböjti időszak kapcsolódott – hetvened, hatvanad és ötvened vasárnapja.” (HAFENSCHER 2010, 326. o.) Ötvened vasárnapja tehát már egyértelműen böjt felé mutat, figyelmün-

ket a kereszthalálra készülő Krisztusra irányítja. „Ezzel a vasárnapal az előkészítő időszak eléri csúcspontját. Jézus elindul a via dolorosa felé.” (JÁNOSSY 1944, 16. o.) Óegyházi perikóparendünk Lk 18,31–43-at rendeli ki evangéliumi szakaszként. „Böjt már előreveti árnyékát. Az Úr máris utal kínszenvedéseire, melyeket elszenvadni el nem kerülhet, mert el kell végeztetni mindannak, amit az embernek Fia felől a próféták megírtak. Miért tette ezt? Mert – Epistola: 1Kor 13,1–12 – a legtisztább és legtekélyesebb szeretet lakozott Őbenne: tanuljuk meg mi is!” (GUGGENBERGER 1888)

Amit a textusról tudni kell – kortörténet

Korinthus hányatott sorsú, mégis jelentős ókori kikötőváros volt a Peloponnészoszi-félszigetet és az ország belső részét összekötő keskeny földnyelven, Athéntól 80 km-re. Kr. e. 146-ban elpusztul, de 100 évvel később Julius Caesar felszabadított rabszolgákkal és veteránokkal újraalapítja. A gyökeretlen lakosság egy részét a jómódú iparos- és kereskedőréteg képezte. A város fekvésénél fogva jelentős hajózási és kereskedelmi központ lett, így sokak anyagi felemelkedését hozta magával. Azonban nagy volt a máról holnapra élők tömege is, kikötőmunkások, hajósok, rabszolgák. A város tehát tele volt társadalmi, anyagi és műveltségbeli végletekkel. A keresztény gyülekezet megalakításakor minden réteg megjelent az új krisztusi közösségben, magával hozva az akkori társadalom minden feszültségét. 1Kor 1,26 alapján arra gondolhatunk, hogy a társadalmi ranglétrán alul elhelyezkedők lehetnek többségben. A város és a gyülekezet szociológiai összetételének figyelembevétele fontos a levél és a kijelölt textus értelmezésénél. Nem kevésbé jelentős tényező, hogy a város több vallási kultusz központja volt. Aphrodité (Kübelé) és Dionüszosz Korinthusban gyakorolt kultusza híres volt, sokakat vonzott. A jelenséget akár egyfajta vallási turizmusnak is nevezhetnénk. Alaposan rányomta bélyegét a város erkölcsi életére. A gyülekezetet Pál apostol alapította a második missziói útján. Lukács evangélistának köszönhetően alaposan megismerhetjük a gyülekezetalapítás örömeit és nehézségeit (ApCsel 18,1–18). Nem volt könnyű sem a szülés, sem a növekedés. Isten maga bátorítja maradásra és lankadatlan igehirdetésre elhívott szolgáját, hiszen „*nekem sok népem van ebben a városban*” (10. vers). A gyülekezet valóban mozgalmas lelki életet élt, hiszen gazdag lett Isten sokféle kegyelmi ajándékában. Azonban felütötte a fejét a versengés, a pártoskodás, ezért kellett megmutatnia Pál apostolnak a „legkiválóbb utat”.

A perikópa teológiai összefüggései

Kijelölt igénk nem véletlenül a kegyelmi ajándékok (karizmák) tárgyalása közé ékelődik. „A szeretet szempontjának érvényesülése nélkül a karizmák nagyobb kárral járnak, mint

haszonnal.” (CSERHÁTI 2008, 602. o.) A textus nagyon jól elhatárolhatóan három szakaszra oszlik. Az írásmagyarázók egységesek abban, hogy a himnusznak ez a hármas tagolódása nagyon is tudatos felépítést ad a fejezetnek. Szeretett professzorunk, Cserháti Sándor ide vonatkozó írásmagyarázatának tanulmányozását készülésünk közben alapvetőnek, rendkívül impulzívnek és hasznosnak tartom (uo. 580–616. o.). Az első szakasszal kapcsolatban (13,1–3) a szeretet hiányának súlyos következményeiről ír (uo. 605. o.), a második szakaszban (13,4–7) a szeretet mint „cselekvő személy” jelenik meg (uo.), végül a harmadik részben (13,8–13) „Pál bemutatja, hogy mi történik vele az időben, a jövőben. A szeretet soha nem fog elesni az élet küzdőterén, nemcsak mindig időszerű, hanem időtálló is marad.” (Uo. 609. o.) Hasonlóan osztja fel David Prior is a textust: 1. A szeretet hiánya (13,1–3); 2. A szeretet természete (13,4–7); 3. A szeretet végtelensége (13,8–13) (lásd PRIOR 1995, 244–255. o.). Prior a szeretet természeténél utal Karl Barth felosztására. Szeretet – és a bennünk lévő sötétség (4b–5a); Szeretet – és a másokban lévő sötétség (5b–6); Szeretet – és az Istenben lévő látszólagos sötétség (7).

Igehirdetési vázlat

Eredetvizsgálat

Manapság az élet számos területén látjuk, mennyi hamisítvánnyal vagyunk körbevéve. Alaposan meg kell néznünk az élelmiszert az üzletben, honnan való és mit tartalmaz, feltéve, hogy igaz, ami rá van írva. Hamisítják a ruhát, a cipőt, az italokat – mit nem még? Pedig mi biztosra akarunk menni, eredetit, igazit akarunk. Akkor is például, amikor nagyobb értékű dolgot vásárolunk. Nem véletlenül vezették be az autóknaál is az eredetiségvizsgálatot. És bizony a lelki-szellemi dolgokban is rengeteg a hamisítvány. Viszonylag könnyű a dolgunk, ha valamiről lerí, milyen messze van a Szentírás világától. Tévécsatornák ontják az ezoterikus tanításokat, jósolnak és energiákat küldenek. Kicsit nehezebb a dolog, ha a kereszténységhez „közelítő” tanítással találkozhatunk. Jehovisták itt-ott elfogadható dolgokat tudnak mondani az erkölcsökről, de az alapvető tanításuk teljesen téves. Az unitárius félórát dicséri nekem valaki, milyen szépeket mondott az Istenről. Rákérdezek, és mit mondott Jézusról? A legnehezebb dolgunk akkor van, amikor egy keresztény közösség biblikus és hitvallásos alapon áll, de érezzük, hogy valami nem stimmel. Fel tud mutatni eredményeket, növekedést, látványos statisztikákat, sőt, mint Korinthusban, lelki jelenségeket. Mi hiba lehet még ott egyáltalán? Pál apostoltól már tudjuk, aki nemcsak eredetvizsgálatnak, hanem eredményvizsgálatnak is aláveti a pneumatikus megnyilvánulásokat. Természetesen nem azt mondja, mindegy, mit csináltok, „csak szeretet legyen”. Ez egy másik véglet lenne, amely szerint félretehető a tanítás a hitbéli meggyőződésben va-

ló különbségek, a látszatbékesség jegyében. Talán éppen a szeretet az, ami sokszor esik hamisítás áldozatául még keresztények között is. Itt is az igazit keressük.

Helyénvaló kétségbeesés

Ha őszintén és komolyan vesszük az apostoli szót, nem spórolhatjuk meg. Ha szó szerint vesszük mindazt, ami a teljes szeretetet (agapé) jellemzi, akkor a tanítványokhoz hasonlóan megrettenve kérdezhetjük: „*Akkor ki üdvözülhet?*” (Lk 18,26) Találhatunk nyomokban szeretetet közösségeinkben, akár magunkban is. Mert habitusunk szerint valami viszonylag könnyen megy a páli felsorolásból. De ha a maga teljességében nézzük azt a mozaikképet, amelyet Pál kirakott élénk, hamar felismerjük, hogy nem rólunk van szó. Csak az a kérdés, milyen messze vagyunk tőle. (Nagyon.) Mint ahogyan a Hegyi beszédben Jézus elképesztően magasra tette a léceket, itt is ezzel találkozhatunk. De akkor mi volt az apostol célja a korinthusiak és a mai keresztények felé? Hogy elcsüggesse őket? Rájuk bizonyítsa a keresztény életre való alkalmatlanságukat? Nem lenne túl jó pedagógia részéről. A feszültséget könnyen feloldhatjuk azzal a fordulattal, hogy a régi, bűnös embernek ez valóban lehetetlen, de a Szentlélek által újjá- (vagy inkább újra-) született hívő számára könnyű. Ha ezt tesszük és mondjuk, rosszul tesszük. Mert igaz ugyan, hogy „*újjonnan kell születnetek*” (Jn 3,7), sőt Jézus a Szentlélek segítségét, vigasztalását és bátorítását ígérte – talán éppen arra az esetre vonatkozóan is, amikor a szeretetünk újra elbukott –, de egyszer sem ígért a bűn elleni könnyű harcot vagy akár erkölcsi tökéletességet. (Ma is vannak tévúton járó keresztények, akik a Miatyánk ötödik kérését kihagyják, mondván, nekik nincs bűnük.) Akkor hát mit is kezdünk ezzel az igével?

Mégis tehetünk valamit

Nézzünk a keresztútra ráforduló Krisztusra, az igazi szeretet forrására! Ő az, aki „mindent védelmébe vesz, mindent hittel fogad, mindent remél, mindent kibír” (CSERHÁTI 2008, 584. o.). Kereszthalála nem öncélú látványosság volt, nem is érdemeinkre való tekintettel történt, hanem megmentésünkre. Isten látszólagos sötéttségét, hallgatását, hiányát élte át akkor, amikor felkiáltott: „*Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?*” (Mt 27,45) Jézusban ragyog fel nekünk a szeretet himnuszának teljessége. Megvalósult. Mégis lehetséges volt, és lehetséges ma is Krisztusnak! Az apostol tehát le akarja venni vállunkról a szeretetre való igyekezetünk súlyos terhét? A szövegösszefüggést és a konkrét kiváltó okot (szeretetlenység a kegyelmi ajándékokban gazdag gyülekezetben) figyelembe véve aligha. Nem oldoz fel bennünket a szeretetre való törekvés parancsa alól. Az igében ott marad a feszültség. Egyrészt tudhatjuk, hogy krisztusi tulajdonságról van szó, másrészt töredékeségünk tudatának jegyében, mégis a Jézussal való közösségben, a Lélek erejében járva törekednünk kell rá. Ugyanis a megvalósult szeretet az Isten országa jelenvalóságának

és a kiteljesedő jövőnek – az örökkévalóságnak – a záloga egyben. Az agapé várja a teljes kibontakozást.

További szempontok az istentisztelethez

Lekció: Lk 18,31–43

Javasolt énekek: EÉ 442, 574, 196

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Beszéljünk most e szentség (oltári) gyümölcseről, amely a szeretet: hogy felebarátainkkal szemben akként viseltünk, miként Isten viseltetett irányunkban. Isten viszont csakis tisztán szeretetben és jótéteményekben részesített minket, hiszen Krisztus igazságosságát és mindenét, ami je volt, latba vetette és odaadta értünk, kiárasztotta ránk minden jóságát, melynek nagyságát fölmérni senki sem képes; még az angyalok sem tudják fölfogni és megérteni, mert Isten a szeretet földtől az égig magasló izzó kemenéje. A szeretet, azt mondom, e szentség egy gyümölcse. Ezt nem érzem még közöttetek itt, Wittenbergben, annak dacára, hogy sokat prédikáltak nektek róla; ebben még továbbra is gyakorolnotok kellene magatokat...”

Luther Márton (LVM 6: 237. o.)

„Nagy dolog a szeretet, minden jónál nagyobb, egymaga könnyűvé tesz minden terhet, méltósággal visel minden méltatlanságot. Mert a terhet nem érzi tehernek, minden keserűt édessé, jóízűvé tesz. Jézus nagylelkű szeretete nagy vállalkozások véghezvitelére sarkall, arra biztat, hogy mindig tökéletesebbre vágyakozzunk. A szeretet fölfelé igyekszik, nem akar semmi alantasba bonyolódni. (...) Semmi sem édesebb a szeretetnél, semmi sem erősebb, semmi sem magasabb, tágasabb, semmi sem kedvesebb, tökéletesebb és jobb az égen és a földön, mert a szeretet Istentől született, és csak Istenben nyughatik meg túl minden teremtményen.”

KEMPIS 2012, 147–148. o.

További javasolt illusztrációk

SOMLYÓ György 1974. Mese arról, ki hogyan szeret. In: uő: *A mesék könyve*. Szépirodalmi, Budapest.

FROMM, Erich 1984. *A szeretet művészete*. Helikon, Budapest.

FABINY Tamás 1999. A szeretet himnuszának mai tolmácsolása. *Credo*, V. évf. 1–2. sz. 8–11. o.

Hivatkozott művek

CSERHÁTI Sándor 2008. *Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele*. Luther Kiadó, Budapest.

- GUGGENBERGER János 1888. *A keresztyén egyházi év és a perikópák*. Rudnyánszky, Budapest.
- HAFENSCHER Károly 2010. *Liturgika*. Luther Kiadó, Budapest.
- JÁNOSSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron.
- KEMPIS Tamás 2012. *Krisztus követése*. Ecclesia, Budapest.
- LUTHER Márton 2015. *Prédikációk*. Luther Kiadó, Budapest. (Luther válogatott művei 6.)
- PRIOR, David 1995. *Pál első levele a korinthusiakhoz*. Harmat, Budapest.

■ SZABÓ ANDRÁS

Böjt 1. vasárnapja (Invocavit)

▶▶ Mt 4,1–11

Igehirdetési előkészítő

A kísértések között is győztes Messiás

A vasárnap jellege

Az önmegtartóztatás és az ezáltal támogatott különösen elmélyült imádság hathetes időszakát már az ókorban is ismerték. Augustinus szerint: „Illik a mi áhítatunkhoz, hogy kik a megfeszített Úr szenvedésének ünneplését közeledni látjuk, a test vágyainak elnyomásával keresztet állítunk fel magunkban, amint az apostol mondja: Akik Jézushoz tartoznak, testüket keresztre feszítették szenvedélyeivel és vágyaival együtt.” (Sermo 205., ford. Radó Polikárp)

Böjttel várjuk az ünnepet, de böjtünk nem pusztán egészségmegőrző méregtelenítés, netán rutineljárás egy automatikus istenélmény vagy flow elérése céljából, s nem is magányos hadakozás az életet és hitet veszélyeztető gonosz erővel szemben: a gyülekezet közösségében Jézussal indulunk erre a negyvennapos útra, aki Isten Fia létére is valóságos emberként indult el értünk vállalt, hozzánk vezető útjára, miután negyvennapos pusztai böjtöt követően az „ördög” (először mint kísértő, majd mint diabolosz, végül mint sátán, tehát ellenfél) próbáit, támadását, lázító kísértését Istenhez való engedelmségben kiállta.

Böjt első vasárnapja nevét a 91. zsoltár 15. verséről kapta: az Istenhez kiáltás tapasztalata és a meghallgatás bizonyossága hív minket a böjti időszakba. Mintegy másfélezer éves gyakorlat szerint böjt idején a hétköznapi prédikációk alapja Mózes könyveinek, valamint a Zsidókhoz írt levélnek a *continua lectio*-ja. E könyv(ek)ből való(k) most az oltár előtt felolvasásra kerülő igeszakasz(ok) (a bűneset, valamint bizalommal járulni a kegyelem trónusához) is. Igehirdetési alapigénk az óegyházi perikópák közül kerül ki. (A 91. zsoltár két másik versét ráadásul idézi is a perikópa szövegében a kísértő...) A nap témája: a sátán legyőzője. Hiszen a böjt, a puszt

ta, a kísértés közepette is Jézusnak a sátán mesterkedése fölött aratott győzelmének evangéliuma szólal meg, mintegy előrevetítve a húsvéti dráma győztes valóságát.

Exegézis

A szöveg jellemzőit alaposan számba veszik kommentárok és korábbi előkészítők. Ezért csak néhány jellegzeteséget emelek ki.

A perikópa üzenetének megértését segíti a szinoptikus egybevetés. Mindhárom szinoptikus evangéliumban Jézus megkeresztelkedését követően kerül a Lélek által Jézus a pusztába, ahonnan a sátáni kísértések legyőzését követően indul majd prédikálni. Márk távirati stílusban vázolja az események folyamatát, lényegkiemelése segít, hogy ne felejtjük ki a legfontosabb „kellékeket” (Lélek, pusztá, sátán, netán állatok, angyalok). Lukács a 2. és 3. kísértés sorrendjének felcserélésétől eltekintve nagyjából a mátéival azonos szöveget hoz. Igaz, nála nem olvasunk a végül Jézus köré gyűlő angyalokról. A kísértések Máté-féle sorrendisége a zsidókeresztények gondolatvilágába illőbb logikai sorrend, míg Lukács a pogánykeresztények számára is érthetőbb hatalomkísértés felől indul a templom felé. Máté szövegéről prédikálva különösképpen is fontos a messiási váradalmakkal való kísértés mikéntje.

A kísértő kérdések mind Jézus istenfűságra és a korabeli messiási váradalmakkal szemben rögzősebb messiási útja vállalására vonatkoznak. Az első „*ha Isten Fia vagy*” (érdekes, hogy Isten népét is nevezik Isten fiának az Ószövetségben) bevezetést követő kenyérkérdésre adott jézusi válasz 5Móz 8,3-at idézi, amely a negyvenéves pusztai vándorlást lezáró prédikáció egyik mondata. Miként a pusztai vándorlás leckéje is Isten népének Istenre utaltságát és az Isten hűségét tanította meg, úgy tanít itt bennünket is az ige, s így magyarázza meg vele Jézus is az ő Istenre hagyatkozását (a sátán ellenében is). A második, templom párkányán zajló kísértésben az ördög már eleve a 91. zsoltár Istenbe vetett bizalomról szóló soraiból idéz, erre Jézus az Isten törvényével kapcsolatos idézettel (5Móz 6,16) válaszol. A harmadik kísértést három verssel korábbi idézettel (5Móz 6,13) utasítja el Jézus: a Tízparancsolat kezdő mondatára utalva.

További összefüggések

Jézus biztosan válaszolhatott volna más szavakkal is, de ezek a deuteronomiumi idézetek mind Isten hatalmáról, az iránta való engedelmségről és a benne való bizalomról szólnak. Így egyúttal Isten népének tapasztalati horizontjára helyezik Jézus megkísértését: így válik a történet számunkra is értelmezhetővé, s így adja egyúttal Jézus kísértésben is megpróbált ember voltának bizonyosságát.

Érdekes még, ha a szolgálatára készülő Jézusra gondolok, hogy először a saját éhsége szempontjából (negyven napig böjtölt) kísérti őt a kísértő, azután az Isten népének messiási vágya irányában szólal meg a szétdobáló, majd Isten ellenségeként hívja hűtlenségre, egyúttal nyílt lázadásra, tagadásra a Fiút a sátán, az ellenfél. Némiképp talán hasonlít ez ahhoz, mint amikor a felnövekvő fiatal kísértik meg saját lehetőségei, zilálja a kortárs csoport elvárásai és elismerése iránti vágya, s fordíthatja szinte ellenségessébe a szülői (netán az isteni) tekintély megkérdőjelezése. (Ugyanakkor ezen viszonyrendszerének tisztázása nyomán alakul identitása, s így nyílik számára is út az értelmes, hasznos, mások javára szolgáló életre.) Nagyon távoli és profán a felnőtté válás e párhuzama, s Jézus messiási volta szempontjából valószínűleg nem is adekvát, de ha egyúttal Jézus valódi emberségének bizonyosságát is látom e történetben, akkor talán ez a gyenge párhuzam is segítheti a próba mibenlétének, súlyának, fontosságának és hasznának megértését Jézus életpályájának, szolgálatra indulásának emberi oldalára tekintve.

Zsid 2,17–18 alapján Jézus Messiás volta szempontjából kerülünk közelebb a megkísértéstörténet értelméhez: „...mindenben hasonlónak kellett lennie testvéreikhez, hogy irgalmas és hű főpap legyen az Isten előtti szolgálatban, hogy engesztelést szerezzen a nép bűneiért. Mivel maga is kísértést szenvedett, segíteni tud azokon, akik kísértésbe esnek.”

Összességében megállapíthatjuk, hogy a kísértés és a próba a rabbinikus irodalomban az Isten igazságának napvilágra kerülése célját szolgálja, s ez a cél Jézus megkísértése történetében is tetten érhető.

Igehirdetési vázlat

Jézus megkísértése és győzelme Isten iránti engedelmisségben, bizalomban, istentiszteletben

Invocavit vasárnapja a jól ismert, mégis izgalmas, pergő történettel.

Jézus megkísértése három helyszínen zajlik: az életveszélyes pusztá magányában; a szent templom jól látható magas párkányán; a magas hegy tetején, ahonnan pogány népek messzi vidékeire is ellátni.

Jézus „élményei” a megkeresztelkedés és a Lélektől indított negyven napi éhezés után: éhség, egyedüllét, küzdelem az ördöggel.

Az ördög három neve: kísértő, szétdobáló, Isten ellensége.

Három megkísértett terület: Jézus saját testi (és a másik kettővel kapcsolatosan lelki-hitbeli-szellemi, tehát teljes emberi) valója, közösségének hite, Istenének uralma.

Jézus győztes „stratégiája” (miként a deuteronomiumi igékkel nyilvánvalóvá tette): engedelmisség Isten szavának, Istenbe s az ő tervébe vetett bizalom, igaz istentisztelet (szóval és tettekkel).

Végül újra a pusztában találjuk Jézust, ahol angyalok szolgálnak neki, majd elindul népéhez, akikhez küldetett. Elindul értünk, hozzánk is.

Kísértéseink és Jézus irántunk való hűséges szeretete

Helyszíneink: sokfélék.

Lelkiállapotunk: sok elfoglaltság között, mögött megnyugvásra vágyva, bőségben vagy szükségben is valódi táplálékra éhezve, talán a tömegben is egyedül, szorongva a jövő kiszámíthatatlanságától és az élet értelmetlenségének lehetőségétől vagy éppen sok örömtől felhangolva.

A kísértő minket is megkörményezhet, ha nem is ily látványos módokon: énközpontúságban, önzésben, érvényesülési vágyban, Isten iránti bizalmatlanságban, kishitűségben, függőségekben vagy egyszerűen az igaz (szavakkal és tettekkel történő) istentisztelet elhanyagolásával.

De Jézus társunkká lett, mellettünk van, elfogad bennünket, sőt önfeláldozó szeretettel von magához bennünket. Általa könnyebb bízunk Istenben, megtanít életünk, Istentől kapott küldetésünk vállalására, a neki való engedelmisségre, az igaz istentiszteletre. Legyőzte a kísértőt, s a pusztában angyalok szolgáltak neki. Kereszthalálából pedig feltámadt. Győz bennünk is, és vele mi is győzhetünk a kísértésekkel szemben.

Böjtünk Jézussal engedelmisségben, bizalomban

és igaz istentiszteletben

Nem elavult szokás, nem automatizmus, nem is teher vagy elvárás. Nem könnyű rutin.

Hanem ajándék, lehetőség, megszentelt idő, eszköz, erő, valahogy úgy, mint a tékozló hazatérése és visszafogadása. Hogy Jézussal együtt mi is tudatosan Isten gyermekeként élhessünk, s bűneinket is az Atya elé vigyük, aki megbocsát, és megújítja életünket a vele való közösségben Jézus tanítása szerint embertársaink javára.

Illusztrációk

GONDOLATOK

„Amikor alábbhagy az önszigetelésünk és kényeztetésünk benuhátsága, akkor mozdulunk végre a pusztá Istene felé. Ő az az Isten, akiben élünk, mozgunk és vagyunk. És ha csak egyetlen szigetelésréteget le tudsz magadról hántani, akkor tudd, hogy ez azért van, mert Isten szeret és törődik veled.”

Körmendy Petra: A csönd lehámozza rólad a szigetelést.

In: *Máté 118*. Luther Kiadó, Budapest. 31–32. o.

„A keresztény aszkézis nem is egyéb tán, mint megérkezés a dolgok szívébe, tengelyébe. Ez egyszerre jelent életet és megnyugvást, békét és egyszerűséget – s ugyanakkor beöltözést a mindenség örömébe, Isten közelségébe.

A dolgok tengelye látszólag: a dolgok gazdag külszínéről való lemondásnak a helye. S az is, de csak látszólag, ahogy a valódi aszkézis is épp azért tud lemondó lenni, mert egy magasabb szinten birtokolja már a valóságot. Azt is, amiről lemondott, s azt a mindeddig ismeretlen teljességet is, amit ráadásul kapott hozzá.”

Pilinszky János (1921–1981) József Attila-díjas magyar költő: *Az okos utazókról*

„Egy sűrű erdőben élünk, ahol bármi megtörténhet, rengeteg veszély leselkedik ránk, de ha megfogjuk mennyei Atyánk kezét, akkor, bár a veszélyek nem fognak megszűnni, biztonságban érezhetjük magunkat. A mi apukánk a legnagyobb, a legerősebb a világon, és ő megvéd bennünket, gondja van ránk...”

Böjte Csaba (1959–) ferences rendi szerzetes, a Dévai Szent Ferenc Alapítvány alapítója: *Zarándoklat az atyai házba*

VERS

Juhász Gyula: *Venit summa dies*

Eljön mindenkinek a pillanat,
Mikor egészen egyedül marad,
Mikor mellette senki, semmi más
És nem segít se átok, se sírás.

Az élet távol, a halál közel,
Bűnt, balgaságot semmi sem főd el,
Mikor az ember az Írás szerint
Mégmértetik és megítéltetik.

Eltűnnek a boldog káprázatok,
Minden, mi az életnek színt adott,
Kialszik a reménynek csillaga
S a lélek van a pusztában maga.

IMÁDSÁGOK

„Istenem, hozzád kiáltok kora reggel,
segíts imádkozni, gondolataimat összeszedni;
egyedül nem vagyok rá képes.”

„Bennem sötét van, nálad azonban világosság;
egyedül vagyok, ám te nem hagysz el;
kishitű vagyok, nálad a segítség;
nyugtalan vagyok, nálad a békesség;
bennem keserűség, nálad türelem;
nem értem útjaid, de te tudod, milyen úton kell mennem.”

Dietrich Bonhoeffer: Két reggeli imádság a fogolytársaknak írt imák közül (*Börtönlevelek*. Harmat Kiadó, Budapest, 2016. 71. o.)

Felhasznált irodalom

- KARNER Károly 1935. *Máté evangéliuma*. Keresztyn Igazság, Sopron.
RADÓ Polikárp 1998. *Az egyházi év*. Bencés Kiadó, Pannonhalma.
SEIBEL, Manuel é. n. *Das Matthäusevangelium. Eine Auslegung. Bibelkommentare.de*. https://www.bibelkommentare.de/index.php?page=comment&comment_id=372.
STRACK, Hermann L. – BILLERBECK, Paul 1982. *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*. 1. köt. *Das Evangelium nach Matthäus*. 8. kiad. Beck, 1982.

■ BALOGNÉ VINCZE KATALIN

Böjt 2. vasárnapja (Reminiscere)

► Mt 15,21–28

Igehirdetési előkészítő

A kegyelem morzsái

A vasárnap jellege

„Böjt 2. vasárnapjának neve (Reminiscere) a 25. zsoltár 6. versével kezdődő introitusból való. Ez a vasárnap is a harc-ról szól. A kánaáni asszony ősi evangéliumában azt hirdeti az Úr igével és tettel, hogy még a legnagyobb, szinte elviselhetetlen kísértéssel szemben sem szabad feladnunk a harcot, hanem állhatatosan ki kell tartanunk. Ezt a küzdelmet az önmagát feláldozva diadalmaskodó Úr igazi győzelemre viszi.” (JÁNOSSY 1944)

Amit a textusról tudni kell – exegetikai-kortörténeti megértés

Böjt 1. vasárnapján Jézus megkísértésének és a sátán feletti győzelmének története volt a textus, amely az idei egész böjti időszak alaphangját megadja. A böjti vasárnapokon fokozottan lesz szó a sátán munkájáról és arról, hogy ebben a felbolydult világban egyre inkább a kísértések kereszt-tüzébe kerülünk. De az igék biztatnak arra, hogy a ránk zúduló kísértésekben egyedül annak az Úr Jézus Krisztusnak a segítségével lehetséges megállnunk, aki értünk ezeket egészen a golgotai keresztig menően végigszenvedte, majd ott egyszer és mindenkorra győzött a kísértő felett. A kánaáni asszony történetében Jézusnak a sátánt legyőző ereje a döntő mondanivaló, de az asszony kitartó hite is hangsúlyos, aminek érdekessége az ő pogány eredete.

„Az evangéliumi közlés egyes részleteket elnagyol, hogy kiemelkedjenek a kontrasztot jelző elemek. Nem tudjuk meg, hogy ki ez az asszony, csak azt, hogy »kánaáni«, az-

az pogány, nem tartozik a választott néphez. Nem tudjuk meg, hogy mi a baja a leánykának, azt viszont igen, hogy »az ördög gonoszul gyötri«. Nem tudjuk meg, hogy a tanítványokat mi indítja Jézus tanácsolására, s hogy miért zavarja őket az asszony kiáltozása, azt viszont igen, hogy Jézus voltaképpen nem nekik felel, mint ahogy korábban az asszonymak sem, hanem a zsidó teológiába beletagoló-dó kijelentést tesz. Nem tudjuk meg, hogy az asszony hogyan jutott hozzá Jézus ismeretéhez, azt azonban igen, hogy hittel fordul hozzá, mivel a messiásnak kijáró »Uram, Dávid Fia« megszólítást használja. Végső soron nem azt tudjuk meg, hogy hogyan születik az asszony hite, hanem azt, hogy a valóságos hit hogyan állja ki a próbát: amikor az irgalmas Isten a rideg elutasítás »álarcát« ölti magára, s amikor nincs más lehetőség, mint »szaván fogni« az Urat. Az asszony Jézussal folytatott vitája feltárja a »nagy hit« lényegét. Az asszony nem azt kéri Jézustól, hogy gyógyítsa meg a leányát, hanem azt, hogy űzze ki belőle az ördögöt, győzzön a leányát rabságában tartó sátán fölött. »Könyörületet« kér és vár Jézustól, s a visszautasítás szavaiból is kihallja az evangéliumot, ami a pogányoknak jutó morzsákra utalásban realizálódik. A gyermekeknek kijáró kenyér és az asztalról lehulló morzsalék képe magától értődő és meggyőző. Ez a »morzsa« megelégti az asszonyt, és gyógyulást, szabadulást szerez a leánykának.” (MAGASSY 1997)

„Jézus isteni küldetése kizárólag Izráel házának, azaz a választott népnek az elveszett juhaihoz szól. Ennek megokolása magában foglalja azt is, hogy Izráelen hivatását csak akkor végezheti el, ha nem tér le a pogányokhoz vezető utakra. Különben a fiak nem kapják meg azt a kenyeret, amely őket megilleti. Jézus közkeletű zsidó szóhasználatával »ebek«-nek mondja a pogányokat, de a kifejezés élességét tompítja azzal, hogy »ebescskék«-ről (»kis ebek«) beszél. A pogány asszony meghajol Izráel elsőbbsége előtt, nem akarja Jézus munkájának isteni tervét keresztezni, csak arra mutat rá, hogy küldetése nem szenved csorbát, ha annak »morzsái« a pogányokhoz is elhullanak. Ez meggyőzi Jézust, mert az asszony kéréséből az a bizodalom szól, amely hitének reménységével az Istenre tekint, és emberi nyomorúságában Istentől vár és kér segítséget. Ez a hit pedig nem szégyenül meg. Az elbeszélés éppen azt akarja szemléltetni, hogyan találja meg a hit az utat Jézushoz, és hogyan győzi le azt a választófalat, amely Izráel és a pogány népek közt megvolt. Ennyiben ez az elbeszélés rokon a kapernaumi százados történetével (Mt 8,5–13).” (KARNER 1935)

A perikópa megértése – teológiai összefüggések feltárása

„A zsidó tisztasági törvények óriási gondot fordítanak az étkezésre. Nemcsak az étel alapanyagait kell gondo-

san megválogatni, hanem arra is oda kell figyelni, hogy az étel egészen az elfogyasztásig kultikusan tiszta maradjon. Nem érintkezhet semmi tisztátalannal, sőt nem is lehet a közelében semmi, ami a törvény szerint tisztátalan. Akkor mit keres a kutya az asztal alatt? Ebben a mondatban valami nem stimmel. Kinek az asztaláról van itt szó? A fiak ott ülnek az asztalnál, de a fenti okok miatt ez mégsem lehet egy zsidó család asztala. Egy pogány család asztala sem lehet, bár ott a kutyát eltűrik, de a fiak oda nem ülnének le. Ez az asztal Isten asztala! Ott ülnek a gyermekek, és ha Isten nemcsak megtűri a kutyákat az asztalánál, hanem áldásaiból (teremtett világ javai, jólét, gondviselés stb.) is részesíti őket, akkor most miért utasítaná el? Nagyon bölcs ez az asszony. Látja azt, amire a tanítványok csak jóval később fognak rádöbbsenni: Isten mindenki Ura, és azzal, hogy eljött a bűnösök világába, lerombolt mindent, ami régen akadálnak számított. Zsidó, pogány, tiszta, tisztátalan – ezek nem érvek, amikor egy asztal van, és ennél az asztalnál Isten nemcsak megtűri, hanem meg is áld mindenkit... A gyermekek kenyérét tehát mégis megkapta egy kutya? Nem, itt több történet. Sőt, más történet. Jézus nem a véleményét változtatta meg, hanem az asszonyt és a leányát – gyermekekké tette őket. Az történet, ami minden bűnbánó emberrel megtörténik Isten jelenlétében: kutyaként jött, de gyermekként tér haza.” (JORSITS 2013)

Igehirdetési vázlat

Ebből az igéből azt az örömmüzenetet kapjuk, hogy aki származásától, vallásától, előéletétől függetlenül kitartó hittel a szívében megy Jézushoz, az gyógyulást talál, életet kap tőle. Erről az asszonyról csak annyit tudunk, hogy lányának betegsége, ebből kifolyóan szívének fájdalma és Jézusban való bizalma hozta őt Jézus elé. Ebben máris példa a számunkra, hogy az a nyomorúság, ami őt érte, életének terhe nem eltávolította Jézustól, hanem hozzá még közelebb segítette. Az asszony történetén keresztül megérthetjük, hogy hálát adhatunk életünknek azon nyomorúságaiért, nehézségeiért, terheiért, amelyek odavisznek Jézushoz. Sajnos a megpróbáltatások sokakat még jobban eltávolítanak Jézustól – de így nem is számíthatnak gyógyulásra. Aki viszont nyomorával, nehézségeivel Jézushoz megy, annak van esélye, van gyógyulása, van élete!

Az asszony élete nagy terhével Jézushoz ment, és kérte, hogy gyógyítsa meg leányát, akit kétségek között hagyott otthon, de szívében odahozta az Úr elé. Leborult Jézus előtt, és őszintén elmondta legnagyobb problémáját, nagy bánatát, ami a szívet nyomta. Megdöbbenő, hogy milyen pontos diagnózissal jön ez az asszony Jézushoz: nem az orvosoktól várja, hanem ő mondja ki – és nem egyszerűen azt mondja, hogy beteg, hanem hogy „*kegyetlenül gyötri a go-*

nosz lélek”. Tudja, hogy leányának nem gyógyszerre, hanem Jézusra van szüksége: a külső jelek a belsőből fakadnak, ezért a gyógyuláshoz a lélek orvosára van szüksége. Ebben is példa ez az asszony számunkra, akik fűhöz-fához szaladgálunk, hogy valamilyen nyavalyánkra gyógyulást találjunk, pedig az első utunk Jézushoz kellene hogy vezessen, mert az elsőrendű diagnózist magunk is felállíthatjuk: a gonosz gyötör minket vagy szerettünket, és ebből származik minden bajunk. A testi problémák, sokszor a legsúlyosabb betegségek is akkor gyógyulnak, ha leborulunk Jézus előtt, és bűnvallásra nyitjuk ajkunkat, mielőtt kéréseinkkel ostromolnánk.

Milyen áldás, ha először Jézushoz tudjuk odavinni bűnnel terhelt szívünket, gondolatainkat, tőle várva szabadítást és gyógyítást, és akkor megtapasztaljuk, hogy szűnni kezdenek testi gondjaink is! Milyen áldás, ha szülők a beteg gyermekeiket imádságban viszik Jézus elé, és tőle várják az első számú segítséget! Milyen áldás, ha a lelkiileg gyógyultak így tudják hordozni azokat, akik rájuk bízottak, akikről tudják, hogy betegségük miből fakad, és tisztában vannak azzal, hogy nekik is csak akkor van esélyük a gyógyulásra, ha Jézus elé viszi őket valaki! Ez az asszony Jézus elé hozta szívében beteg gyermekét, és az Úrba vetett bizalma még azt a kemény hitpróbát is kiállta, ami ezután következett. Jézus azt mondta neki, hogy te nem vagy Izrael házából való, nem vagy gyermek: pogány vagy, nem a nyáj juhái közé tartozol, hanem kívülálló eb, tisztátalan kutya vagy. Akinek ilyet mondanak, az sarkon fordul, ahogyan ma is megteszik emberek, akik ezt hallják: te nem vagy közülünk való, te más vallású vagy, más a gondolatod, a szavad, a szagod, ki vagy zárva közülünk, veled semmiben nem közösködünk.

Vajon mi mit tettünk volna? A nagy alázat, a Jézus lábaihoz borulás közben lehet, hogy felkaptuk volna fejünket, büszkén felálltunk volna, és még jó, ha szó nélkül, de magunkban dohogva távoztunk volna, hogy nekem ebből elég volt, engem ne nézzenek ki, engem ne alázzanak meg. Az asszonyt nemcsak a leánya miatt szívében hordozott nyomorúsága tartotta leborulva a porban, hanem a Jézus szavába kapaszkodó hite, és az a tudat adott neki erőt, hogy Jézus látja, mi van az ő szívében. Mind a szüksége, mind a bizalma nagyobb volt büszkeségénél – ez tartotta őt ott Jézus lábainál. Ezért tudott így felelni: „*Úgy van, Uram! De hiszen a kutyák is esznek a morzsákból, amelyek uruk asztaláról hullanak.*” Ez a hitből fakadó teljes alázat, amikor valaki Jézus kemény szavára is ezt tudja mondani: „*Úgy van, Uram!*” Ez ad neki erőt ahhoz, hogy ezzel a köztözcskával folytassa: „De...” Ez a „de” az Isten szeretetéről beszél, akinek gondja van nemcsak a fiakra, a gyermekekre, hanem az ebekre is. Ez a „de” az asszony ajkán szívének arról a bizonyosságáról beszél, hogy tudja, milyen nagy Isten szeretete és kegyelme: abból egy morzsa is elég.

Istennek olyan nagy a kegyelme és szeretete, hogy aki

hittel borul Jézus lábaihoz, annak elég belőle egyetlen morzsa. Elég a gyógyuláshoz, a szabaduláshoz, az élethez: mindenre elég egyetlen morzsa Urunk asztaláról, mert az a morzsa maga a kegyelem.

További javaslatok az istentisztelethez

Imádság

Úr Jézusunk! Köszönjük, hogy a benned való hit legyőzi a választófalakat. Kérünk, add nekünk ezt a győzelmet, a megalázkodás győzelmét. Könyörülj rajtunk, hogy minden gondunkkal hozzád jussunk, akitől a kegyelem morzsáját kapjuk, amely elég arra, hogy újra boldog életünk legyen, gyógyultan éljünk, és gyógyulásukat remélve másokat is eléd vigyünk. Ámen.

Illusztráció

VERS

Siklós József: *A kánaáni asszony*

Dávid Fia!
Nem tartozom népedhez,
De beteg a lányom!
Gonosz lélek gyöttri, tépi
Fülledt napokon, lázas éjszakákon.
Tudom, nem segít rajta senki.
Hiszek Tebenned!
Pogány vagyok, jogcímem semmi.
A kegyelemnek annyi morzsáját juttasd,
Mint az ebeknek!

Mélyre lenyúl a kegyelem,
S magasba emel!
– Asszony, nagy a te hited!
Jézus így felel.

Meggyógyul a beteg lány
Nyomban, egészen.
– Ahol hittel várnak rám,
Ott az én népem!

Felhasznált és ajánlott irodalom

- JÁNOSY Lajos 1944. *Az egyházi év útmutatása*. Sopron.
MAGASSY Sándor (id.) 1997. *Óegyházi perikópák*. Magánkiadás.
KARNER Károly 1935. *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság, Sopron.
JORSITS Attila 2013. *Ebek harmincadja 2. TeológiaBlog*. www.teologiablog.hu/ebek-harmincadja-2.